Toimetus ja talitus: Tallinn. Pikk 2
Toimetuse ja talituse kodune telefonikeskjaam 628-63
Tarvitamata käsikirju ei säilitata
Toimetuse postkast 633
[Toimet]use kõnetunnid k. 13—14

EESTI SÕNA

Üksiknumbri hind 10 penni
Ilmub kuus korda nädalas
Tellimishind kuus kodumaale rmk 2,50; välismaale rmk 3,40
Aadressi muutmine 20 penni
Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja postiagentuurid
Talitus avatud k 8—15

Nr. 276 (II aastakäik) Pühapäeval, 29. novembril 1942 Tänast lehte 6 lk.

Õhupuhastus Prantsusmaal

Sündmused Prantsusmaal pärast ta sõjalist kokkuvarisemist on otse klassiliseks näiteks sellest, kui visalt isegi juhtivad mehed mõnel maal taipavad asjade tõelist seisukorda. Senine poliitiline orientatsioon ja vanad arusaamised sõpradest ning vaenlastest klammerduvad inimeste külge nagu rooste raua külge ega lase neil oma maa huvides teha ainsaid, antud silmapilgul õigeid otsuseid.

Enneolematu sõjaline lüüasaamine 1940. aastal oli eelmise Maailmasõja võitnud Prantsusmaale arusaadavalt masendav löök, kuid ometi pidi terve mõistus selleski olukorras dikteerima ainult üht: päästa, mis veel on võimalik päästa. Ja samal ajal oli selge, et Prantsusmaa tulevikku saab päästa kui mitte koostöös Saksamaaga, siis vähimalt vaherahu tingimustest ausasti kinni pidades.

Mõlemad oleksid olnud Prantsusmaale kerged teostada, sest võidukas Saksamaa näitas löödud vastase suhtes suurt mõõdukust ja tegi omalt poolt kõik, mis võimalik, et soodustada mõlema maa lähenemist. Ta ei nõudnud muud kui seda, mis talle oli hädavajalik Inglismaa oodatava invasioonikatse tagasilöömiseks ja ta võimu hävitamiseks.

Hilisemad sündmused näitasid, et seda, mis Saksamaa tol ajal nõudis, oli Euroopa julgeolekuks isegi liiga vähe.

Kui esimestel aegadel pärast vaherahu Prantsusmaal veel võis leiduda inimesi, kes teadmatuses soojendasid eneses kui ka teistes poolehoidu Inglismaa vastu, siis pidi kallaletung sõjalaevastikule Oranis, Casablanca ründamine, tuhandeid ohvreid nõudnud õhurünnakud Prantsuse linnadele j. p. m. ka kõige pimedamale tõendama, et Churchilli kinnitused, nagu võitleks Inglismaa ka Prantsuse rahva huvide eest, on vaid jäme pettus.

Muidugi oli Prantsusmaal ka neid inimesi, kes olukorda õigesti hindasid. Nende sekka kuulub kõigepealt riigipea marssal Pétain, kelle hoiakut ka Saksamaa Juht on kõrgelt hinnanud. Vana marssal püüdis enda ümber koguda ka teisi realistlikult mõtlevaid mehi, kuid ministrite ja kõrgemate ametnike sagedased vahetused näitasid, kui raske oli ustavaid inimesi leida ja kui suur oli veel kõhklemine kindla suuna valikus.

Polnud ka ime, sest vanad, osalt juudi vaimuga läbiimbunud klikid ja huvigrupid, keda instrueeriti, nagu nüüd selgub, USA suursaatkonnast, urgitsesid Londoni ja Washingtoni huvides ja saboteerisid iga katset uue kursi võtmiseks. Ka Vichy valitsuse politseilised abinõud õhupuhastamiseks intrigeerivatest ollustest pääsid mõjule väga aeglaselt.

See ei võinudki teisiti olla, kui Pétaini lähimas läheduses tegutsesid riigi- ja sõjaväelise võimu käsitajatena Darlani taolised kahepaiksed, kes sisemiselt esindasid surnud Prantsusmaad, kuid silmakirjaliselt teenisid uut, kuni lõpetasid avaliku reetmisega, joostes üle oma pärisperemeeste juure.

Kõigest valulisest hoolimata, mis viimased sündmused — P.-Aafrika okupeerimine reetlike kindralite kaasabil ja nüüd Touloni draama — igale õigele prantslasele tõid, peaksid need ometi mõjuma ka positiivselt. Admiralid ja teised ohvitserid, kes tahtsid Prantsuse laevastikuga siirduda võõraste teenistusse, on kõrvaldatud, ebausaldatavad väeosad laiali saadetud.

Vana on lõhutud, aga mitte selleks, et Prantsuse sõjaväelist jõudu hävitada, vaid et vana asemele uut ehitada. Et see kõik ei sündinud prantslaste eneste algatusel, vaid väliste jõudude mõjul, võib prantslastele valus olla, kuid praeguses olukorras see osutus paratamatuks.

Reetlikud Prantsuse ohvitserid, kes antud ausõna juba järgmisel päeval murdsid, osutasid tahtmatult teene Euroopa kaitsmise huvidele. Oma püüdlikkuses paljastasid nad endid varakult, mis võimaldas Saksamaale ja Itaaliale õigeaegselt vastuabinõusid tarvitusele võtta. Touloni piirkond, mis osutus lüngaks Vahemere kaitsevallis on nüüd kindlates kätes.

Mis puutub Prantsusmaasse, siis on ta sõjajõud nüüd — loodetavasti — vabanenud reetlikest ollustest ja oma maa huvisid südames kandvad mehed võiksid segamatult võtta suuna, mida nad õigeks peavad. aa

Doni ja Volga vahel 319 Vene tanki hävitatud

Kõik tormijooksud purunevad Saksa kaitse vastu

Juhi peakorterist, 28. novembril.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: **Saksa ja Rumeenia väed tõrjusid Lääne-Kaukaasias vaenlase rünnakud vasturünnakuga.**

Ka Alagirist ida pool varisesid Nõukogude tugevamad rünnakud kokku, kusjuures vaenlane kaotas 35 tanki. Jahilendurid tulistasid siin alla seitse Nõukogude lennukit.

Saksa motoriseeritud väed hävitasid edasitungil kalmõki stepis jälle ühe vaenlase jõududegrupi. Saadi 600 vangi.

Volga ja Doni vahel, Doni suures käärus ja Stalingradis nurjusid vaenlase rasked rünnakud jälle vihaseis võitlusis. Õhutõrjesuurtükivägi ja lahingulendurid lõid mõjuvalt sekka maavõitlustesse ja hävitasid 34 Nõukogude tanki.

Seniste teadete järgi kaotas vaenlane ajavahemikus 20. kuni 27. novembrini Volga ja Doni vahel 319 tanki. Pealeselle purustati 26 suurtükki ja võeti üle 2000 vangi.

Doni rindel ajasid Itaalia väed nurja jõest ületuleku katse.

Kalininist edela pool ja ruumis Toropetsi ümber rasked tõrjevõitlused kestavad. Vasturünnakutega löödi vaenlane mitmes lõigus tagasi, kusjuures tulistati puruks jälle 95 tanki, neist 56 ainult ühe soomusdiviisi poolt. Võitluslennukite üksused ründasid päeval ja öõl ning osalt lumetormis marsikolonne, rünnakuvalmis väeosi ja Toropetsi raudteejaama seadmeid tugeva mõjuga.

Söõstvõitluslendurid saavutasid kaugel põhjas raskekaliibrilisi pommitabamusi Muurmani raudtee jaamadele.

Põhja-Aafrikas ainult kohalikku piiratut võitlustegevust. Telklaagreid ja kolonne Bengasi ning Agedabia vahel rünnati pommide ja pardarelvadega. Teised õhurünnakud suundusid päeval ja öõl vaenlase lennubaasidele ja motoriseeritud jõududele Tuneesias. Saksa ja itaalia jahilendurid tulistasid kogu võitlusruumis alla 20 vaenlase lennukit.

Saksa jahilendurid pommitasid päevasel rünnakul Inglismaa lõunarannikule raudtee-eesmärke hea eduga.

Enamlaste ratsadiviis aeti laiali

Volga ja Doni vahel lõid meie väed raskeis võitlusis 27. novembril kõik enamlaste rünnakud tagasi. Kuigi enamlased külvasid Saksa seisukohad üle raske suurtükitulega ja nende tankid võisid lainelisel stepimaastikul täiesti mõjule pääseda, ei õnnestunud neil Saksa seisukohtadest läbi murda.

Korduvalt ründavad laskurrügemendid varisesid samuti kokku, nagu neid toetavad soomusjõudude üksused.

Nagu teatatud, on senistes võitlustes hävitatud 319 tanki ja võetud üle 2000 vangi.

Edasi oli enamlastel raskeid kaotusi Doni suures käärus.

Ka siin nurjus mitu soomusjõudude ja jalaväega ettevõetud rünnakut. Vaenlase pealetung pudenes ikka enam üksikaktsioonideks. Ühe katse juures kahe meie siilpositsiooni vahelt läbi tungida löödi enamlaste võitlussalgad laiali ja hävitati hulk soomusmasinaid ning suurtükke.

Berliin, 28. 11. (DNB) Kaukaasias lõid Saksa grenaderid ja mägiküttid 26. novembril kohalikes rünnakuis Šaumjani ja Tereki juures kommunistid tagasi ja parandasid oma positsioone. Suurema ulatuse võtsid võitlused kalmõki stepis. Siin püüdis üks Nõukogude ratsadiviis tungida Saksa ja Rumeenia rindelõikude vahele. Suured tasandikud oma lamedate küngastega näisid soodustavat ratsaüksuste tegevust. Ära kasutades udust ilma, olid kommunistid tunginud edasi näiliselt tühjas stepis, kuid äkki tulistati igast väikesest nõost ja iga pisima künka tagant.

Igast küljest tabasid Saksa ja Rumeenia kuulipildujate tulevalangud üllatunud ratsanikemassi.

Segaduses tormasid eskadronid siia-sinna, otsisid varju ja põgenemisvõimalust, ja sattusid igakord uuesti tõkkepositsioonide tulle. Hobuseid ja ratsanikke langes massiliselt.

Nagu sõjajõudude ülemjuhatus teatab, hävitati siin üks vaenlase ratsarügement ja paisati laiali teised selle diviisi ratsarügemendid. Kommunistid kaotasid peale 500 vangi veel mitusada hobust, 10 tankitõrjekahurit, suure hulga kuulipildujaid, granaadiheitjaid ja muid relvi.

Järelerünnakul lõikasid Saksa ja Rumeenia üksused ära kahe vaenlase patarei taandumistee ja hävitasid need.

Ka rinde keskosas arenesid Toropetsi ruumis ja edela pool Kalininit toimuvate võitluste kõrval kohalikud võitlused loode pool Medõni. Siin ründas vaenlane ägedas lumetormis pärast tugevat ettevalmistavat tuld kahe pataljoniga. Vihastes võitlustes varises vaenlase rünnak, mis maksis kommunistidele 250 surnut ja üle 60 vangi. Saksa grenaderid järgnesid taanduvale vaenlasele ja võtsid talt seejuures veel 12 kuulipildujat, 6 granaadiheitjat, 2 õhutõrjekahurit ja suure hulga muid relvi.

Rinde põhjaosas jatkusid lööksalkade võitlused kagu pool Ilmjärve Volhovi ääres ja Leningradi ees.

Mitmes kohas murdsid Saksa grenaderid vaenlase positsioonidesse ja hävitasid suure hulga punkreid koos meeskondadega.

Samuti löödi tagasi osaliselt lähivõitluses kommunistide kangekaelselt teostatud rünnakud.

Suuremat ettevõtet üritas vaenlane Leningradi ees Neeva juures. Mõni päev tagasi olid siin Saksa väed kõrvaldanud viimsed Nõukogude väeriismed, kes asusid jõekaldas koobastes. [illegible] lööki tahtsid nüüd kommunistid uue ületulekukatsega tasa teha. Kuid see ei õnnestunud. Kui vaenlase paadid teiselt kaldalt lahkusid, võeti nad kohe ägeda tule alla. Suurest hulgast paatidest, milledele oli paigutatud tugevasti relvastatud laskureid, ei saabunud ükski saksapoolsele kaldale. Selle asemel uputas saksa grenaderide tõrjetuli 22 rünnakpaati koos nende meeskondadega.

Laevaliiklus Kroonlinna lahes tule all

Berliin, 28. 11. (DNB) Saksa mereväe rannapatareid võtsid tule alla 27. novembri hommikul vaenlase laevad Kroonlinna lahes. Kolm Nõukogude vedurlaeva ja kaks mootorpraami püüdis pääseda läbi Kroonlinna lahe põhjapoolsete vete. Üht vedurlaeva vigastati komandosilla juurest ja korstnast, kuna üks mootorpraamidest pärast mitut tabamust pöördus küljeli ja tõenäoliselt uhuti Karjala rannikule. Teine mootorpraam sai samuti mitu tabamust ja jäi liikumisvõimetuna lamama.

Kaks tundi hiljem püüdis üks Kroonlinnast kohalesaadetud suur vedurlaev võtta liikumisvõimetut praami sleppi. Saksa rannapatareide uuesti algav tuli aga sundis vedurlaeva pärast mitut katset oma kavatsusest loobuma ja vigastatuna kumstudu kattel üksinda Kroonlinna tagasi pöörduma.

Kommunistid püüdsid kogu aeg takistada Saksa rannapatareide mõjuvat tulistamist tugeva suurtükiväetulega Kroonlinnast ja Leningradist. Kommunistide tõrjetuli aga jäi niisama mõjutuks kui nende õhurünnakud Saksa patareidele, mis ei saanud nimetusväärseid vigastusi.

Jaamahooned leekides

Berliin, 28. 11. (DNB) 27. novembril oli Muurmani raudtee jälle Saksa söõstvõitluslennukite rünnakute eesmärgiks. Mitu jaama Kantalahti läänekaldal sai pommitäistabamusi, mis purustasid jaamaseadmed ja rööpad. Mõned hooned jaamade läheduses süttisid põlema. Viimaseil päevil korduvalt raskesti pommitatud vaenlase järeleveoliiklust sellel tähtsal raudteeliinil häiriti tunduvalt ka eilsel Saksa söõstvõitluslennukite rünnakul.

„COVENTRY" HUKKUMINE. Briti ristleja „Coventry" uputati Põhja-Aafrika rannikul Saksa õhujõudude poolt. Pilt kujutab ristlejat, kui ta raskesti tabatuna ja põledes on küljeli vajunud

(Scherl)

Hävitajad hävisid

Täiendavad teated Saalomoni merelahingust

Berliin, 23. 11. (DNB) Jaapani võitluslennukid ründasid ja ajasid laiali 26. novembril Põhja-Ameerika hävitajate grupi põhja pool Uus-Hebriide. Üks 1300-tonnine Farragut-tüüpi hävitaja sai mitu pommitabamust ja vajus põhja. Teine hävitaja sai pommitabamuse laeva esiosa pihta ja jäi manööverdamisvõimetuna lamama ning meeskond lahkus laevalt. Ülejäänud 3 hävitajat põgenesid lõuna suunas.

Tokio, 28. 11. (DNB) Keiserlik peakorter avaldas laupäeval järgnevaid täiendusi ja parandusi kolmanda merelahingu kohta Saalomoni saarte juures.

12. novembril toimunud lahingus vigastati raskesti kolme hävitajat. Üks hävitaja, mille uputamisest teatati, ei ole uputatud.

14. novembri öõl uputas meie sõjalaevastik ühe vaenlase lahingulaeva ja vigastas üht lahingulaeva nii raskesti, et selle kaotusega võib arvestada.

Vaenlase kaotused kolmandas merelahingus olid järgnevad:

uputati: 2 lahingulaeva, 11 ristlejat, 3 kuni 4 hävitajat ja üks transportlaev;

vigastati raskesti: 3 ristlejat, 3 kuni 4 hävitajat ja 3 transportlaeva;

keskmiselt vigastati: üht lahingulaeva ja 3 hävitajat.

Lahing meredel otsustab kõik muu

Inglise admiralide hädakisa meresõja seniste tulemuste pärast. Aafrika-ekspeditsioon sõltub täiesti laevaruumist

Stokholm, 28. 11. (DNB) Pealkirja all „Vaikiv rinne" avaldab Briti admiral sir Herbert Richmond ajakirjas „Economist" tähelepanuäratava bilansi senistest Briti laevakaotustest.

Admiral Richmond paljastab tõsiasja, et Inglismaa on kaotanud ühe kolmandiku oma lahingulaevadest, milledega ta sõtta astus, samuti peagu poole oma ristlejaist ja hävitajaist. Väiksem osa neist kaotusist oli Inglise sõjalaevastikul võitluses Norra ja Kreeta vetes. Inglise sõjalaevade peamisiks hävitajaiks aga on allveelaevad, miinid ja õhujõud, mis kujutavad endist Briti merevõimule surmavat ohtu. Kõige enam tekitab rahutust tõsiasi, et anglo-ameerika laevade uputamised üha sagenevad, lõpetab admiral Richmond oma kirjutuse.

Briti admirali hädahüüdega, mis aga käib sõjalaevade kohta ja milles ikka veel vaigitakse hiiglasuurest kaubalaevade kaotusest, ühineb ka „Observeri" kirjasaatja, kes ütleb, et juhul kui vastased enam ei rakenda tegevusse ühtki uut allveelaeva, peab Inglismaa siiski ikka veel otsima abinõusid, et saada hakkama sadade allveelaevadega, mis praegu ohustavad liitlaste laevateid. Vastasel juhul läheb Inglismaa vastu kindlale katastroofile. Churchill ise on möönanud, et

ikka veel ehitatakse rohkem allveelaevu kui neid uputatakse, nii et oht Inglise ja Ameerika laevandusele pidevalt suureneb.

Need hüüdjad hääled suures vaikuses, mida Churchill laotab surmavate kaotuste üle Atlandi rindel, näitavad selgesti, et inglastel **on vesi kõrini.** Sellise avalikkusega ei ole veel iialgi vastu astutud Inglise hauakaevuri jaanalinnu-poliitikale.

Hoiatavad hääled on eriti kõvenenud Churchilli ja Roosevelti uue seikluse pärast Põhja-Aafrikas, kuna see nõudis jälle uusi laevakaotusi. Need hääled astuvad vastu uinutavale agitatsioonile ja nimetavad allveelaevade, miinide ja lennukite surmavat ohtu õige nimega.

Teine Briti admiral, sir Ragnar Colvin, käsitas olukorda meredel ühes raadiokõnes. Ta rõhutas, et igasugused kõnelused allveelaevade ohu kõrvaldamisest on valed. „Lahing Atlandis on nüüd laienenud kõigile seitsmele merele ja selle lahendusest oleneb kõik muu. Sel lahingul ei ole iialgi lõppu. Teda peetakse pidevalt, kuigi avalikkus kuuleb sellest vaid haletsemisväärselt vähe. Allveelaevaprobleem jääb suurima tähtsusega küsimuseks. Paljud meist, inglasist, ei saa ikka veel aru, et meie ülesandeks on esmajoones allveelaevaohust jagusaamine, ja see ülesanne nõuab pidevalt Inglismaa ja Ühendriikide maa- ja merejõudude enneolematut tegutsemist."

Siis rääkis admiral Põhja-Aafrika ettevõtte olenevusest mereühendustest ja seletas: „Siin on vaja hoiatavat sõna. Võime rõõmu tunda oma edu üle, kuid on hädavajalik suunata tähelepanu sellele, et

Aafrika ekspeditsioon oleneb täiesti laevaruumist, mida vajatakse ekspeditsioonivägede kaitseks ja varustamiseks."

Colvin rõhutas siis veel kord Briti toitlusministri lord Wooltoni hoiatust, kes äsja tegi ettevalmistusi veelkordseks toidunormide piiramiseks Inglismaal, kuna suur hulk laevu ei sõida enam Inglismaa vahet. Ta arvas, et on vaja tõmmata rihma veelgi koomale.

Oma kõne lõpp[ul] ütles admiral Colvin, et praegu ei või veel kõnelda, et oleme saanud oma kätte läbisõidutee Vahemerest. Kontroll Vahemere üle oleneb täiesti Tuneesia ja Sitsiilia merekitsuse valitsemisest, ja see merekitsus seisab veel teljeriikide allveelaevade, kiirpaatide ja lennukite kontrolli all.

Ägedad õhuvõitlused Põhja-Aafrika kohal

Vaenlane kaotas 18 lennukit

Rooma, 28. 11. (DNB) Laupäevases Itaalia sõjateates üteldakse: Koos Saksa sõjajõududega okupeerisid 27. novembril meie üksused Touloni kindluse.

Võitlustegevus maarindel Kürenaikas ja Tuneesias oli mõõdukas.

Õhuruumis Põhja-Aafrika kohal arenesid ägedad õhuvõitlused, milledes vaenlase õhujõud kaotasid 18 lennukit.

Üks meie jahilennuk, mille juhiks veebel Mario Turchetti, tulistas alla 2 Beaufighter-lennukit, mis kukkusid merre.

Meie lennuüksused teostasid õnnestunud öise rünnaku Bona lennuväljale, kus saavutati korduvaid tabamusi märkidele.

Vaenlane lendas Florida asula kohale (Sürakuusas) ja tekitas mõningaid kahjusid. Ohvreid ei olnud.

Samuti pommitasid Briti lennukid Lerose saart (Egeuse meres). Elanikkonnas oli hulk surnuid ja haavatuid.

Berliin, 28. 11. (DNB) Tuneesia piirkonnas valvasid Saksa ja Itaalia õhujõud ka 27. novembril vaenlase liikumist ja segasid seda pidevalt pommitus- ja pardarelvade rünnakutega. Maastik Tuneesia kõrgmaa nõlvadel valmistab vaenlasele ta operatsioonidel juba tunduvaid raskusi. Neid suurendavad veelgi mõjuvad õhurünnakud. Motoriseeritud kolonnid, mis liikusid tankide saatel, olid võitluslennukite pommirahes. Suur hulk sõidukeid süttis pärast rünnakuid põlema. Seal, kus vaenlane koondas oma vägesid, rünnati teda madallennul pommidega ja pardarelvadega.

Hoolimata kohati ägedast õhutõrjest, ei lasknud end Saksa lennukid oma märkidest kõrvale tõrjuda. Saksa võitluslennukite rünnakud suundusid 28. novembri päeval ja öõl vaenlase õhutoetuspunktidele. Raskete pommide read tabasid õhutoetuspunkte ja tekitasid suuri tulikahjusid.

Ka Bona sadamat pommitati möödunud öõl korduvalt. Tuneesia operatsioonipiirkonna kohal arenesid 27. novembril kohati vihased õhuvõitlused vaenlase lennuüksustega. Saksa jahilennukid tulistasid omapoolsete kaotusteta alla 14 vaenlase lennukit.

Kürenaika lääneosas jatkasid võitluslennukid oma rünnakuid motoriseeritud vaenlase jõudude gruppidele ruumis Bengasi ja Agedabia vahel. Vaenlasele anti jälle raskeid lööke, mis ta pika järeleveotee tõttu annab end eriti kestvalt tunda. Pommidega ja pardarelvadega tabati raskesti sõidukikolonne ja vägede majutuspaiku. Ka sellel rünnakul oli vaenlasel tunduvaid kaotusi.

Milano, 27. 11. (DNB) Olukorda Aafrikas ja Vahemeres — kirjutab „Popolo d'Italia" — iseloomustavad praegu järgmised viis elementi:

1) Rommelil õnnestus energiliselt peetud järelväevõitluste kaitsel suure osavusega vabaneda vaenlasest, kes lootis vallutada teljeriikide materjaliladusid ja ühendusteid, kuid kes selle asemel leidis eest kas tühjad või hävitatud laod. Teisalt muutub ikka silmapaistvamaks Tunis-Sitsiilia-Sardiinia hiiglakolmnurk.

2) USA-l ja Inglismaal on Alžiiri ranniku ees pidevalt raskeid kaotusi sõja- ja kaubalaevade näol.

3) Itaalia laevastik kujutab endast olulist peategurit. Seda pidi tunnistama isegi vaenlane, kes oli sunnitud teatama maailmale juba nii ja nii mitu korda lõplikult hävitatud suurte Itaalia sõjalaevade taassündimist.

4) Järgmiseks tähtsaks elemendiks on Saksamaa 100-protsendiline solidaarsus. London ja Washington lootsid, et Itaaliale suunatud ähvardus võiks teljepartnerite vahel esile kutsuda vastolusid või ka ainult lahkarvamisi. Nagu see loomulik oli, arenes kõik vastupidiselt. Itaaliale suunatud ähvardus näitas Saksamaale, et ta igal juhul seisab Itaalia kõrval. Sel puhul tundsid kõik sakslased ja kõik itaallased selgemini mõlema rahva ühist saatust, nii et anglosaki manööver veelgi süvendas telje absoluutse kindluse tunnet.

5) Inglise terrorism Itaalia tsiviilelanikkonna vastu varises itaallaste rahvustunde ees.

Suured purustused Bona sadamas

Madrid, 28. 11. (DNB) Nagu Tangerist teatatakse, tekitasid Saksa ja Itaalia lennukite viimased õhurünnakud Bona sadamale Alžeerias suuri purustusi. Kaotused on suured. Ägedast tõrjetulest hoolimata teostasid teljeriikide lennukid oma rünnaku plaanikohaselt.

Soome rinnetel luuresalkade tegevus

Helsingi, 28. 11. (DNB) Soome tänases sõjateadaandes üteldakse: Maarindeil oli kohati elavat vaenlase luuresalkade tegevust.

Meie õhujõud heitsid meie idarinde lõunaosas pomme ühele vaenlase barakilaagrile ja ühele vaatluspunktile. Eile õhtul lendas üksik vaenlase lennuk Soome lahe rannikupiirkonda. Möödunud öõl lendas üks vaenlase lennuk üle Põhja-Karjala kuni Botnia lahe kaldani.

Eht ameerikalik pettus ...

Rooma, 28. 11. (DNB) Vääringusegadus Prantsuse Põhja-Aafrikas on alatu Ühendriikide pettuse tõttu muutunud veelgi suuremaks, teatab „Regime Fascista".

Juudid ja Ühendriikide ringkonnad on üle läinud sellele, et lasta P.-Aafrikas liikvele Kesk-Ameerika riikide nagu Nikaraagua, Kostariika, Guatemala jt. peagu väärtusetut paberraha, mida trükitakse Ühendriikides ja mis väliselt sarnaneb dollarile. Eriti juudid tegelevad selle äriga ja lasevad liikvele pakkide viisi neid pangatähti, mida elanikkond võtab vastu ehtsate dollaritena.

Indo-Hiina truudusekäkitus Pétainile

Hanoi, 27. 11. (DNB) Admiral Decoux saatis Prantsuse koloniaalministrile Brevielele läkituse, milles Prantsusmaa asevalitseja Saigonis kõigi Indo-Hiina elanike nimel avaldab truudust marssalile ja riigipeale Pétainile.

Cripps „algab võitlust" allveelaevadega

Londonis asutati komitee allveeohu vastu

Madrid, 28. 11. (DNB) Teljeriikide allveelaevade tõttu tõusev laevauputuste arv ja tõsine oht varustusteedele, mil liigub järeleveduanglo-ameerika ekspeditsioonivägedele Põhja-Aafrikas, sundisid Churchilli moodustama komiteed, mille ülesandeks on organiseerida ja juhtida võitlust allveeohu vastu. Selle komitee juhatajaks on määratud Cripps.

Madridi ajaleht „Ya" kirjasaatja kirjutab sel puhul Londonist, et sellise komitee loomist võib mõista kui äratushüüet liitlasriikidele, et nad pöörduksid tagasi tõelisusse. Nad kalduvad praegu allveelaevaohtu alahindama.

Muu hulgas nähtub Londonisse saabunud teateist, et Saksamaa käsutuses on praegu suurem arv allveelaevu kui kunagi varem. Seepärast on allveelaevade hävitamine endiselt tõsine küsimus liitlaste juures ja uue komitee ülesandeks, mille juhatajaks on asjatundja asemel küll energilie mees, kuid üldiselt ikkagi teoreetik ja võhik.

Pommid Inglismaale

Berliin, 28. 11. (DNB) 27. novembril tungisid kerged Saksa võitluslennukid üllatavalt Briti saare lõunaranniku kohale ja ründasid edukalt raudteeliine. Madallennul rünnati pardarelvadega üht sõitvat rongi, kusjuures tabati raskesti vaguneid ja vedur lõhkes.

Madalal asetsevaist pilvedest ründasid kerged võitluslennukid sõjalisi märke Inglismaa lõunaosas. Tagasilennul rünnati pardarelvadega ja vigastati üht vaenlase kaubalaeva Inglise ranniku ees.

Briti lennukite üksikute rünnakute puhul okupeeritud läänepiirkondade rannikule kaotas vaenlane ühe Spitfire jahilennuki.

Bulgaaria sünge mälestuspäev

Sofia, 28. 11. (DNB) Häbistava Neuilly rahulepingu mälestamiseks toimus reedel Bulgaarias rohkesti meeleavaldusi. Sofia ajaleht „Utro" meenutab oma juhtkirjas asjaolu, et 23 aastat tagasi vägistati Bulgaaria. Leht avaldab arvamist, et käesolev sõda oleks jäänud tulemata, kui Clemenceau ja Lloyd George oleksid 23 aasta eest vaadelnud kõiki tookordseid küsimusi Euroopa seisukohast. Juhtkiri kirjeldab üldjoonis sündmuste käiku ja Bulgaaria visa võitlust Neuilly rahu vastu. Iial ei alistu bulgaaria rahvas enam uuele ikkele.

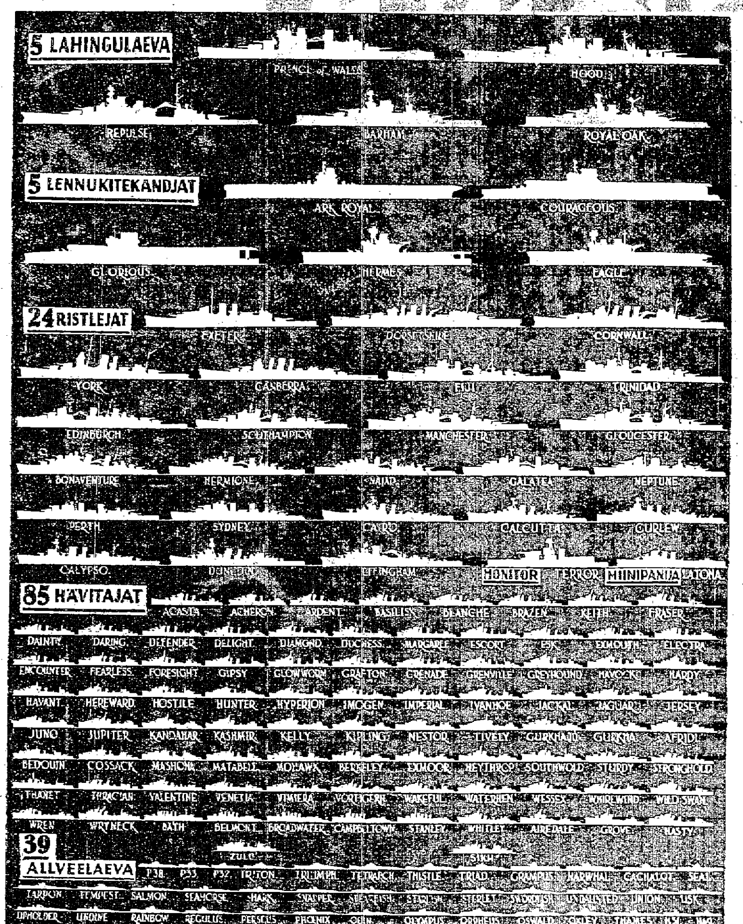

Need puhkavad merepõhjas

Inglismaa laevakaotused piltlikult, nagu Briti admiraliteet ise on ametlikult õigeks võtnud. Tegelikud kaotused on muidugi suuremad, sest Inglismaa kombeks on oma kaotusi maha salata

Paljastavad juhtnöörid

Uus tõendus Euroopa reetmisest enamlusele Inglismaa poolt

Berliin, 27. 11. (DNB) Inglise vägede juures Põhja-Aafrikas leiti Inglise ülemjuhatuse poolt ohvitseridele antud poliitilised juhtnöörid, mis kannavad kuupäeva „1. august 1942. a.“ Neis kirjeldatakse Inglismaa suhtumist Nõukogude Liidule sellise avameelsusega, mis täielikult paljastab Churchilli hoolimatuse oma rahva ja oma sõdurite petmises selleks, et reeta Euroopa enamlastele.

Neis instruktsioones üteldakse muuhulgas:

„Paljud ohvitserid ja sõdurid, kes on kasvatatud vaistlikus kommunismi põlgamises, kahtlemata tunnevad hämmastust ja pahameelt seeüle, et Inglismaa on muutunud enamliku Venemaa liitlaseks. Neile võib teatada järgmisi punkte:

1. Pole mingeid kaalukaid põhjusi oletamiseks, et Inglismaa ja enamlaste ühine võit Saksamaa üle lõpeks kommunismi puhkemisega. Pigem on tõenäoline, et vene rahvas pärast võiduka sõja lõpetamist eemaldub neist vihkamisväärseist põhimõtteist, millede kütkesse ta langes meeleheites pärast sõjalist lüüasaamist. Aga isegi siis, kui sakslased Nõukogude võidu tagajärjel kommunistideks muutuksid, kujutaksid nad bolševistlike vabariikide grupina rahule ja vabadusele vähemat ohtu kui Friedrich Suure, Bismarcki, Wilhelm II ja Adolf Hitleri valitsuse all. Kui 1919. aastal kartust avaldati, et Saksamaa võib bolševistlikuks muutuda, kui talle liiga karmid tingimused esitatakse, kirjutas „Morning Post“: „Bolševiseerugu ta rahulikult!“

Instruktsioonide teine punkt peaks enamlastest suurtükiliha eriti huvitama, sest selles tehakse Inglise ohvitseridele pikalt ja laialt selgeks, et Nõukogude Liidu sõttaastumine oli Inglismaale tähtsaks kergenduseks ja suureks kasuks. Iga pomm, mis langeb mõnele Nõukogude külale, tähendab seda, et samavõrra langeb neid vähem Londonile, Maltale või Tobrukile. Iga idarindel rakendatud tank tähendab seda, et teda ei saa rakendada läänekõrves või mõneks muuks Saksa pealetungiks.“ Nõukogude elanikkonna ohvreid kujutatakse Inglise ohvitserile ohvreina Inglismaa enda eest, mille vastu ta peaks sümpaatiaid tundma.

Kogu sellest pikast juutlikust sõnadenulinast hoolimata jääb siiski enam kui küsitavaks, kas Inglise ohvitsere niisugune „kergendusteooria“ tõesti veenab.

Ühes järgmises instruktsioonidepunktis käsitellakse Nõukogude agressioone ja sissetunge Soome, Balti riikidesse ja Rumeeniasse ning seletatakse, et nüüd võib „rahuliku südamega“ ütelda, et need agressioonid ja invasioonid paistavad täna juba hoopis teises valguses kui nende teostamise ajal, ja et neid ei üritatud vallutus- ja valitsemisihast, vaid nad olid „Nõukogude juhtimise õigustatud sammudeks“.

Siin ulatub Churchilli hoolimatus kõrgpunktini ja mõjub verise pilkena nende rahvaste kibedale kannatusajale enamlike mõrvarite „õigustatud kaitsesammude“ teostamise ajajärgul. Neid sõnu ei unusta need rahvad iialgi.

Skandaal Darlani ümber

Ülejooksik Darlan

„Berliner Börsen-Zeitungi“ kirjasaatja teatab Lissabonist:

Usaldusväärseist allikaist oleme saanud sündmuste kohta Alžeerias järgmise kirjelduse: „Kõiki operatsioonist osavõtjaid Inglise ja USA armee dessantüksusi saatsid Ühendriikide diplomaatilised agendid ja sõjaväelised kubernerid. Need agendid pidid neile Cordell Hulli poolt antud instruktsioonide põhjal astuma ühendusse USA konsulaaresindusega Põhja-Aafrikas ja siis Prantsusmaa tsiviil- ja sõjaväevõimude juures avama uksed angloameerika vägede takistamatuks sissemarsiks. Huvitaval kombel teostati dessandid ainult neis kohtades, kus asusid USA konsulaadid. See on Hulli osa kallaletungi ettevalmistamisel.

Agentuurandmete põhjal oli ta saanud mulje, et liitlaste vägesid tervitatakse nende saabumisel kõikjal vaimustusega. Samas vaimus andis ta nõu ka Rooseveltile. Vastupidi sellele oletusele koges Eisenhover, et peagu kõigis tähtsamais paigus osutati talle vastupanu. See tuli ootamatult ja ajas Eisenhoveri tähtajalise kava segi. 8. novembri õhtul alistus Alžiir ning ühenduses sellega kerkis esimest korda esile Darlani nimi, kuna kõneldi ta vangilangemisest.

Mõne tunni pärast aga teatas Eisenhoveri peakorter, et ülemjuhataja külalist Darlani koheldakse kõige temale kuuluva auga. Neil tundidel reetis Darlan Pétaini ja Prantsusmaa.

Eisenhoveri jaoks oli olukord väga lihtne. Pärast seda kui poliitilised õpetused olid osutunud teostamatuiks, tervitas ta rahuldusega meest, kes võis anda käsu tulistamise lõpetamiseks, ja seletas, et ta on valmis sellise käsu eest ka vastavalt selle tähtsusele tasuma.

Sellest tulenebki positsioon ja võim, mida Darlan esialgu omab. Ta nimetas Giraud Prantsuse sõjajõudude ülemjuhatajaks Aafrikas, veenis Noguesi loobuma võitlusest ka Marokos, jutustas ajakirjanikele, et ta on rõõmus oma tagasipöördumise üle Prantsusmaa endiste liitlaste leeri, ja kutsus lõpuks kokku valitsusnõukogu, mille otsused peavad omama seaduse jõu.

8. novembril oli Churchilli kõnelus de Gaulle'iga. Inglise ajakirjandus teatas selle kohta, et seegi reeturkindral kiidab Aafrikaürituse heaks. Järgmisel päeval kasutas Churchill esimest võimalust, et ootamatult esineda kõnega ja veeretada vastutus operatsioonide eest Aafrikas Roosevelti õlule.

See konstateering saab kogu oma tähenduses selgeks alles nüüd, pärast seda, kui on saanud teatavaks prantsuse emigrantide mäss de Gaulle'i juhtimisel, kes tunnevad endid petetuina oma eesõigusis selle viisi läbi, kuidas Eisenhover tasus Darlanile Pétaini reetmist. Hull deklareeris äsja ägedalt, et tal pole midagi tegemist Darlani afääriga. Kui Prantsusmaa kolm senist sõjajõudude atašeed deklareeris temale, et nad on end annud Darlani käsutusse ja töötavad edasi tema ülesandel, laskis ta nad sellest hoolimata koos suursaadik Hayega interneerida.

USA professor „uuendab“ Euroopat

Osa, mida Suur-Britannia on etendanud sajandeid Euroopa mandril, on olnud kibedaks õppetunniks kõigile Euroopa mandri rahvastele. Nad on pidanud seda tasuma lakkamatu vere ja pisaratega. See Inglise ülbuse viimne peatükk on seotud „Versailles“ nimega. Sellele tehti lõpp seega, et euroopa rahvaste tahe paisus loitvaks leegiks, soovides vabaneda lõplikult Briti eestkostmise alt.

Hoolimata sellest, et praegu Euroopa vabadusvõitlus on käimas, on võim, kel selleks palju vähem on õigust ja põhjust kui Inglismaal, teinud uuesti katset jäädvustada endale Euroopa eestkostmise õigus. Ja nimelt toimub see nüüd Washingtonis. Selles suhtes omab Roosevelt, kes tahab pärida inglaste omandeid, uskumatu auahnuse. Seepärast on ta teinud New Yorgi ülikooli poliitilise geograafia professorile Rennerile ülesandeks koostada maailma uuestikorraldamise kavand.

Professor Renner on avaldanud oma tõekspidamised New Yorgi ajakirjas „Colliers Weeklys“. Selles kirjutuses huvitab meid esmajoones Euroopa. Kuid juba 25 aasta eest on Ameerika end geograafias naeruvääristanud. See aga ei takista nähtavasti New Yorgi professoril uuesti alata purustamistööga õhtumaa geograafias, nagu elevant portselaniäris.

Nagu pesueht ameeriklane kunagi, on härra Renner esitanud loomulikult küsimuse, kas ei oleks mõeldav ühendada Euroopat Ühendriikide eeskujul. Säärase lahenduse aga lükkab Renner iseloomustavail põhjusil tagasi, sest Euroopa ühendamine oleks ju mõeldav ainult Saksamaa juhtimisel. Seda aga Washington teatavasti ei soovi, sest sellesse tulevikumaailma, millest Roosevelt enesele kujutluse on loonud, sobib muidugi niisama vähe tugev ja terve Saksamaa kui ka võimas ja ühtlane Euroopa.

Renneri auväärne kavatsus, kui see plaan ei peaks mitte kokku varisema Saksa sõjaväe kõrgema võimu läbi, on Saksamaad hoida mitte vähem kui kaheksa võõra riigi ähvardava mõju all. Need malendid, mida Renner nii suure paatosega on välja mõtelnud, kannavad nime: Prantsusmaa, Ibeeria vabariik, USA-st sõltuv Itaalia, Balkanis asetsevate riikide segu, mis koosneb Bulgaariast, Serbiast, Rumeeniast, Albaaniast ja Kreekast, Tšehhi-Poola riigikujund, millele lisandub veel Leedu, Skandinaavia Unioon, väike Hollandi-Flaami dominioon ja Ida-Euroopa arvel suurendatud Nõukogude Liit.

See oleks suurtes joontes siis ameerika professori projekt mille järgi Portugal oleks „ebaloomulik moodustis“. Šveits ja Belgia tuleks hoopis kaotada, kuna Prantsusmaa peab loobuma Korsikast ja Nizzast. Ida-alade rahvad kuni Itaaliani, kes peavad tulema Poola ülemvalitsuse alla, heidetaks selle projekti järgi jälle bolševistlikule moolokile ohvriks. Ka Soome peab ära andma oma tähtsamad piirkonnad, Koola poolsaarest ja Muurmani saartest on huvitatud hämmastaval kombel ameeriklased ise. Selle tasuks antakse Nõukogude Liidule aga Dardanellid ja Musta mere läänerannik.

Nendest vihjetest peaks jätkuma. Nad näitavad küllaldaselt, et see ameerika professor ei tunnud oma kava väljatöötamisel mingeid tõkkeid, küll aga omab talenti, et tõugata Euroopa maailmajagu kaosesse, mida meie ajalugu pole veel näinud. Seega trumpavad ameeriklased eht-ameerikaliku rekordi tagaajamisega haletsusväärsete britlaste „Balance of Poweri“ üle.

Muidugi mõista tunneb Renner huvi Euroopa küsimustest ainult möödaminevalt. Sest ta isandal ja käskijal Rooseveltil on palju auahnemad soovid, mis ulatuved Euroopast isegi kaugemale.

Vaevalt võib siin tunda kaasa vaestele inglastele, kelledega professor Renner käib ümber niisama hoolimatult. Nii tahab ta praegusest Briti maailmariigist parimal juhul järele jätta ainult 30%. Suuremat võimu ei taha enda kõrval näha Roosevelt milgi juhul. Seega peab Inglismaa jätma tulevikus Euroopa mandri valitsemise jänkide hoole.

Et saada Renneri kavast veel selgemat pilti, peab lisama, et Aasia mandril peab Jaapan oma mõjupiirkonna loovutama enamlastele. Samuti peab neile loovutama Hiina ühe osa oma maa-aladest. Endised Hollandi omandid, mis asetsevad Malaias, tahab Renner muuta rahvusvaheliseks „Briti-Hollandi omandeiks“.

Pealinn võitlustes sõjaraskustega

Jutuajamine Tallinna linnapea A. Terrasega

Tallinna vanas ajaloolises raekojas ripub linnapea kabineti seintel terve rivi portreesid. Need on ülesvõtted meestest, kes väga mitmesugustel ajajärkudel on linnapeadena juhtinud Tallinna linna valitsemist.

Kui mõtelda kõigile möödunud aegadele mineviku pöördelisemail ja raskemail päevil, siis võib Tallinna linna tänapäeva probleemide ja päevamuredega julgesti paigutada nende aegade esirinda, kus ei ole hõlpus olnud istuda linnapea toolil. Kuid raskused on selleks, et neid ületada, ja seda tehakse ka praegu.

Alates Tallinna vabastamisest seisab ametinimetusega Tallinna 1. linnapea adv. Artur Terras linnapea kohal.

A. TERRAS OMA TÖÖLAUA TAGA

Tallinna 1. linnapea Artur Terras on sündinud 18. II 1901. a. Virumaal Vaivara vallas, lõpetanud Narva gümnaasiumi. Vabadussõjast osa võtnud algusest peale vabatahtlikuna. 1919. a. lõpetanud sõjakooli suurtükiväe alal ning arvatud reservi 1921. a. lõpus. Tartu ülikoolis 1922. a. alates alguses majandusteaduskonnas ning hiljem õigusteaduskonnas, mille kursuse lõpetanud 1927. a. Samal aastal vastu võetud vannutatud advokaadi abiks ning advokaadina töötanud Tallinnas kuni eestiaegse advokatuuri likvideerimiseni 1941. a. algul. 1941. a. olnud „metsavend“ ja pärast Saksa sõjavägede tulekut kohalik omakaitse juht põhjarannikul. Tallinna linnapea alates 29 augustist 1941. a.

Kuidas Tallinna linnavalitsus oma rohkem kui aasta kestnud tegevuses sammub sõjaaja raskuste võitmise teel,

selle kohta andis adv. A. Terras meie lehele jutuajamise.

Suundudes esimese küsimusega päevadesse Tallinna vabastamise eel, tekib kõneluses raskusi, sest linnapea ehtsa eestlasliku tagasihoidlikkusega tahab vaikides mööda minna omaenese isikust. Kuidagi selgub siiski, et linnapea sõjasuvel varjas end bolševike eest metsavennana põhjarannikul ja oli hiljem Saksa sõjavägedega kontakti loomise järele omakaitse juhiks rannikupiirkonnas. Sakslaste liikudes Tallinna poole liitus nendega ka tulevane linnapea ning jõudis Tallinna koos Saksa sõjavägedega 28. augustil. Sissesõit sündis Tartu maanteelt, ning juba Assaka kõrtsi juurest oli linnapeale kui vanale tallinlasele linna seisukord selge. Siia paistsid kätte mahapõletatud ning õhkulastud tööstused ja nende varemed.

„Linnapeaks määrati mind päeval pärast Tallinnasse jõudmist, s. o. 29. augustil,“ jutustab linnapea edasi. „Raekotta tulles leidsin eest juba mõned omariikluseaegsed linnaametnikud, kes oma algatusel ja kohusetundest aetuina olid ilmunud kohale, osutades mulle organiseerimistöös sellega suurt abi.“

„Missuguses seisukorras leidsite bolševike lahkumise järele niihästi raekoja kui ka kõik muud linna asutused?“ esitame vaheküsimuse.

„Punastel oli lahkumisega selline kiirus,“ jutustab linnapea, „et ruumid võtsime üle enamvähem korrasolevaina. Kuid esines palku, kust mööbel oli ära veetud. Arhiivid ja dokumendid olid muidugi segi ja osaliselt hävitatud. Linnakassas leidus ülevõtmise momendil ainult 589 rubla raha. Kassa jooksev arve riigipangas aga näitas 4 100 000 rbl. — muidugi raha, mis meile on kadunud.

Linnavalitsuse esimestel tööpäevadel tuli tegemist teha igasugu mõeldavate ja kujuteldavate küsimustega.

Kõige tõsisemalt aga kerkisid üles linna toitlustamisprobleemid.

Laod olid tagavaradest tühjad, söögimajad suletud, transport juureveoks korraldamata. Neil päevil oli tõeliseks abiks see poolehoid, mida Tallinnale osutasid teised, varem vabastatud Eesti linnad ja maakonnad. Isegi paljukannatanud Tartu saatis Tallinnale leiba ja vilja, samuti Pärnu linn ja maakond, Võru linn ja maakond, Viljandi linn ja maakond.

Mitmel pool leiti Tallinna aitamiseks huvitavaid mooduseid. Nõnda näiteks korraldati Tamsalus selleks isegi pidu, mille sissetulekust ostetl Tallinna abistamiseks vilja. Seda kõike meenutame suurima tänuga, sest see aitas Tallinna üle kõige kriitilisematest momentidest.

Ometi kujunes möödunud talv Tallinnale toitlusrindel väga raskeks. Varakult saabunud järsk ja karm talv lõikas ära juur- ja aedvilja kohaleveo võimalused, osalt isegi külmetades maasse kartulid, millede korjamine sõja tõttu hilines. Nõnda tuli linnal läbi ajada peagu täiesti aedviljata kui ka kartulita. Eelolevale talvele vastu vaadates peab tähendama, et olukord vähimalt sellest küljest on palju lahedam ...“

Koos toitlusküsimusega valgustab linnapea varustamisküsimust üldse. See on olnud kogu aja valusaimaks punktiks muude tegevusharude kõrval. Bolševikud jätsid meile täiesti laastatud ja tühjad laod ning ärid. Varustusala korraldamiseks loodi linnavalitsuse juures algusest peale uus osakond — kaubandus-tööstusosakond, mille ülesannete piirid haaravad nii tootmist kui saaduste sõjaaegset juhtimist tarbijate kätesse.

Uus osakond võttis esimeste ülesannetena oma hooldusele peremeheta jäänud varandused ja määras hooldajad niihästi riigi- kui ka eraisikute varandustele. Erainitsiatiivi vallandamiseks tuli kohe alata artellide likvideerimisega ja sellekohaste aluste väljatöötamisega.

Juba 5. septembril, umbes nädal aega pärast Tallinna vabastamist, likvideeriti esimene artell.

Praegu see töö kestab pidevalt.

Kaubanduse korraldamisel seisti eriti raskete ülesannete ees. Tuli koostada uutele oludele vastav kaupluste võrk. Spekulatsiooni vältimiseks äri- ja tööstusruumidega võttis linnavalitsus nende üürimise oma kontrolli alla. Reprivatiseerimiseks lubas linnavalitsus Tallinna toitlustrustil oma ettevõtted kõik võimalikult endistele omanikele välja rentida ning Tallinna Toidukaubastul oma ärid likvideerida ja need endistele omanikele jälle üle anda. Jaekaubandusettevõtete privatiseerimine on aidanud suurel määral üldist kaubandusmoraali tõsta.

Elanike õiglaseks varustamiseks kaupluste kaudu pandi kehtima ostjakaartide süsteem ühes alatiseks ostjaks registreerimisega. Peab ütlema, et see süsteem ainukesena on meie kasinate tagavarade ja lõhutud transpordi juures suutnud elanikele lubatud ainekogused kindlustada. Ka edaspidi on linnavalitsuse peamureks see, et elanikkond temale määratud kogused õigeaegselt kätte saaks, ja võimalikult hõlpsalt. Ühistoitlustamise korraldamiseks püütakse hankida toiduainete lisanorme.

Praegu saab Tallinnas koos ERÜ toitlustamisega päevas 35 000 inimest sooja toitu väljaspool kodu ja avalikke toitlustamisettevõtteid.

Kupongivabade toiduainete — esmajärjekorras hea toitva supi valmistamist toitlustamisettevõtteis püütakse suurendada lisaainete hankimise teel.

Tööstuskaupadega varustamise alal on tagavarade piiratuse tõttu mindud ostulubade süsteemile. Esmajärjekorras tulevad nendega varustamisele need, kes sünnivad ega oma veel midagi, s. o. imikud, siis need, kes õpivad — kooliõpilased, ja need, kes teevad tööd. Eeliskorras teostatakse nende varustamist, kes on võidelnud või võitlevad relvaga bolševismi vastu.

Kuna vabaksantud kaupade hulk on piiratud ning soovijate arv sageli ulatub kümneisse tuhandeisse, siis õiglase jaotuse teostamiseks viiakse jaotus läbi kooliõpilastele koolide, töötajaile nende töökoha jne. kaudu. Vormilised load annab siiski varustusbüroo, kes tegelike jaotajate tööd kontrollib. Sel moel on ostu hädavajalikkuse sisuline otsustamine viidud võimalikult lähedale ostulubade taotlejaile. Varustusbürool oleks kontrolli teostamine nende järele väga raske. Tarvitseb ainult meenutada, et oktoobris esitati varustusbüroole 10 avaldustevastuvõtupäeva jooksul 44 tuhat üksiksooviavaldust jalatsite ostuks!

Kuigi tööstuskaupade alal valitseb äärmiselt piiratud olukord, on

varustusbüroo kuus keskmiselt annud välja kuni 20 000 ostuluba,

ja on loota, et seda arvu lähemal ajal veelgi suudetakse tõsta.

„Mida peate varustusküsimuse kõrval linnavalitsuse töös praegu olulisimaks?“ esitame uue küsimuse.

„Kindlasti on seda kütteküsimus,“ kostab linnapea. „Juba Tallinna vabastamise järele oli see üheks tõsisemaks probleemiks, kui kütteainete tagavarade selgitamisel ilmnes, et olemas on ainult 6000 rm tarvismineva 1 200 000 rm asemel. Kiires korras loodud kütteamet asus selgitama küttekriisi pehmendamise võimalusi. Varakult pealetulnud karm talv aga muutis olukorra järjest teravamaks.

Kuna kütteainetepuuduse üheks põhjuseks oli töökäte vähesus, ei leidunud siin muud teed, kui — hädaline, aita iseennast! Väljakuulutatud metsaaktsioon leidiski elanikkonna arusaamist ja tõi olukorda tunduvat parandust. Tunduvat abi osutas Tallinnale ka Saksa merevägi, kes oma kivisöetagavaradest loovutas mitte just pisikese koguse. Tänu sellele ning hädas kasutamisele võetud tselluloosipuudele saadi katastroofi vältida.

Eelmisest talvest õppinuna ei ole Tallinna elanikkonnal ka tänavu teist teed kui loota omaenese kätele. Juba suvel tehti tööd sel põhimõttel ja seda jatkatakse kogu aja. Eriti tõhusad olid sügisel alatud nn. nädalalõpu-aktsioonid, sest nendega osutus ühel hoobil võimalikuks ka lahendada transpordiküsimust, mis on raskustelt võrdne tööjõu omale.

Kütteainete turustamise alal seati sisse kütteainete kontrollkaardid,

milledega selgitati korterite kütusevajadus ja viidi määratud normidega rangeisse kokkuhoiuraamidesse. Kuid kütteainete normide määramine ei ole tagatiseks selle saamisel. Piiratud kontingendi juures saavad seda eeskätt sõjatähtsad käitised ja asutused. Siis rindesõdurid ja nende perekonnad ja edasi sõjatähtsate käitiste teenistujad, kellede kohustused ei ole neile võimaldanud metsatöödele minekut. Edasi püütakse võimaluste järele varustada perekondi, kellede toitja on langenud punase terrori ohvriks, siis lasterikkaid perekondi, väeteid ja haigeid. Teistel kõikidel tuleb hoolitseda enda eest ise, kuna seda dikteerib elu raudse paratamatusena.

Keskküttega majade tarvis on kütteamet saanud põlevkivitööstuselt vastutasuna neile muretsetud tööjõu eest kuus ligi 3500 tonni I sordi põlevkivi. Ka on saadud väiksemaid kivisöekoguseid. Tõsistest kütteraskustest tingituna on ka Tallinna koolid surutud kokku vähemaisse ruumidesse, nii et praegu enamik koole — välja arvatud erialased — töötavad tegelikult 3 vahetusega.

Kütteküsimusega seoses huvitume korteriküsimusest, sest on ilmnenud kitsikusi korterite leidmisel.

„Korterite poolest on kriis suurem kui kunagi varem,“ möönab selle kohta linnapea. „Korteriameti andmeil Tallinnas praegu vabu kortereid üldse ei ole. Tingitud on see täielikult sõjaaegsest olustikust ning paljude asutuste juuresünnist, mis eraelamispinna paratamatult kokku suruvad. Ka sõjast purustatud korterite arv mängib siin oma osa.“

Kergenduse toomiseks on linnavalitsusel koostatud kavad määruseks, mille alusel on võimalik

piirata nende elamispinda, kes suhteliselt odavate üürihindade juures peavad avaraid kortereid paari isiku peale,

sellal kui teistel pole olemas aset voodigi jaoks. Ei ole õiglane, et näiteks 7—8-toalises korteris elab kaks inimest ja üks koerakutsikas, kui teisal on kõige karjuvam ruumipuudus. Linnavalitsus kavatseb siin kõige suurema karmusega vahele astuda. Tegelikult ei taotleta siin mingit nõukogude korrale tagasiminekut ülesseatud põrandapinna normidega, vaid ajutist hädavajalist kitsendust omaenda kaaskodanike huvides.

Kuigi see toob kaasa ebamugavusi, on see paratamatu. Määruse rakendamisel võetakse arvesse kõik juhud üksikult, et hoiduda kasu asemel kahju valmistamast. Määruse kava on koostatud. Selle taotlemine aga ei ole kestev ja isegi mitte tarvilik sõja lõpuni, vaid täiesti äraripppuv oludest.

„Mida oleks linnapeal muud ütelda linnavalitsuse tegevusest?“

„Linnavalitsuse tegevus on kohandatud erilisele, sõjast tingitud olukorrale. Samal põhjusel ei tööta linnavalitsus ka oma eelarve alusel, vaid saab krediite Majandusdirektooriumilt. Oma eelarvele üleminekuks puuduvad linnal sissetulekud ja tuluallikad. Jõupingutused, mida linnavalitsus teeb, on kõik suunatud üldiselt selleks, et kaasa aidata sõja kiiremaks võitmiseks, mis on meie kõikide eluküsimus.

Nende eesmärkide taotlemisel on linnavalitsus töötanud kõige sõbralikumas koostöös Saksa sõjaväe- ja tsiviilvõimudega, leides nendelt heatahtlikku toetust. Eriti on vahekord tihe ja sõbralik linnakomissariaadiga, mida teatavasti komissarina juhib mees, kel endise Kieli linnapeana on suured kogemused maavalitsuse töös.

Saksa võimude heatahtlik suhtumine on aidanud lahendada palju kibedaid küsimusi.

Kui linnavalitsus alustas tööd, valitses Tallinnas õhkulastud elektrijaama tõttu pimedus, oli raskesti vigastatud veevärk ning purustatult lebasid trammiliinid. Lühikese ajaga kõrvaldati kõik need puudused, mis soodustas palju elu normaalsemaks kujunemist.

Mis puutub Tallinna ja Nõmme elanikkonda, siis on see imeväärselt kiiresti kohanenud oludega ning asunud ise ennast aitama ja ka teisi aitama kõikjal, kus sõjaajast tingituna ei ole mõeldav mingi abi väljastpoolt. Selline elanikkonna hoiak kergendab tublisti ka linnavalitsuse tööd praegustes rasketes oludes,“ lõpetab linnapea jutuajamise.

Inglise võidud

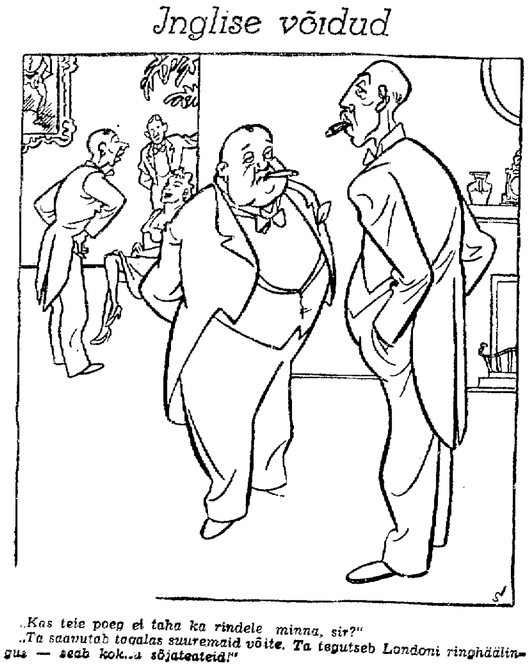

*„Kas teie poeg ei taha ka rindele minna, sir?“
„Ta saavutab tagalas suuremaid võite. Ta tegutseb Londoni ringhäälingus — seab kokku sõjateateid!“*

Kas Saksamaa või Venemaa — kolmandat võimalust meil ei ole

Kindralkomissar ja Eesti Omavalitsuse juht kõnelesid koolitegelastele

Ligemale 200 koolitegelase osavõtul algasid laupäeva hommikul Tallinnas Eesti Kutsekogude Keskliidu majas koolitegelaste päevad, mis jatkuvad täna erikoosolekutega erinevate koolitüüpide juhatajaile.

Päevade avakoosolekule laupäeval andis erilise tähtsuse ja pidulikkuse kindralkomissar K.-S. Lietzmanni ja Eesti Omavalitsuse juhi dr. Mäe osavõtt. Kindralkomissar ja Eesti Omavalitsuse juht esinesid koolitegelastele pikemate kõnedega, mis võeti kuulajaskonna poolt vastu suurte kiiduavaldustega.

Avakoosolekust võtsid osa majandus- ja rahandusdirektor dr. Wendt, Tallinna linnakomissar standartenführer Mentzel, Tallinn-maa piirkonnakomissar oberführer Walter, kindralkomissari osakonnajuhataja dr. Weiss, dir. Heldt Kindralkomissariaadist, haridusdirektori abi dr. Vasar, Haridusdirektooriumi rahvakasvatustalituse juhataja Meret, Haridusdirektooriumi juhtivad ametnikud jt.

Eesti Kutsekogude Keskliidu hoone ruumikasse peasaali hakkas koolitegelasi kogunema juba pool tundi enne koosoleku ametlikku algust — kell 9.30 hommikul. Üksikult ja gruppides ilmus kohale kogu maalt Tallinna saabunud koolide inspektoreid, gümnaasiumide ja kutsekoolide juhatajaid ning koolivalitsuste juhatajaid, kes pärast registreerimist valgusid koosolekusaali. Kell 9.45 saabus kohale Eesti Omavalitsuse juht ja haridusdirektor dr. Mäe kes kasutas aega kuni koosoleku alguseni koolitegelastega vestlemiseks. Mõni minut enne kella 10 saabus koos oma saatjaskonnaga kindralkomissar K.-S. Lietzmann, keda tervitas dr. Mäe. Pärast kindralkomissari kohalejõudmist algas haakristi- ja eesti rahvuslippudega kaunistatud saalis üldkoosolek, mille avas haridusdirektori abi dr. J. Vasar. Kõneleja märkis, et laiaulatuslikuma koolitegelaste kokkutuleku korraldamine oli Haridusdirektooriumi töökavas juba ammugi, kuid jooksva töö rohkuse tõttu ei saadud seda teostada. Bolševistliku võimutsemise tagajärjel hõrenesid meie juhtivate koolitegelaste read tunduvalt ja nüüd on väljalangenute asemele astunud uued.

Käesoleva kokkutuleku mõte ongi selles, et meie juhtivad koolitegelased võiksid üksteist vähemalt pealiskaudseltki tundma õppida. Teataval määral on sõjaaegseis oludes nõrgenenud side ka hariduselu juhtiva keskkoha ja koolide kohapealse juhtkonna vahel. Koolitegelaste päeva korraldamisega saavutame võimaluse tihedamaks omavaheliseks kontaktiks ja oma kogemuste vahetamiseks.

Edasi rõhutas dr. Vasar, et käesolev kokkutulek võidab oma tähtsuselt ka selle tõttu, et koolitegelased võivad endi hulgas tervitada kindralkomissari ja Eesti Omavalitsuse juhti.

Dr. Vasara sõnavõtu järele asus kõnetooli kindralkomissar K.-S. Lietzmann, kes peatus pikemalt nende raskuste juures, millega on tulnud Eesti haridustegelastel võidelda bolševismi päevil. Kindralkomissar selgitas ühtlasi ka neid ülesandeid, mis ootavad koolitegelasi praegusel ajal. Lõpuks tänas kindralkomissar kõiki õpetajaid tehtud töö eest.

Pärast kindralkomissari kõnet asus kõnetooli Eesti Omavalitsuse juht, dr. Mäe, kes analüüsis Eesti ajalugu viimase 1000 aasta vältel. Ta peatus pikemalt idast tulnud hädaohtude juures ja rõhutas, et venelaste hävitustöö ja venestamise püüete eest on meid alati kindlustanud koostöö sakslastega. Eestlased ei saa kunagi kaitset otsida mõnelt teiselt kaugel asuvalt rahvalt, vaid peavad arvestama reaalse olukorraga ning teadma, et ainukeseks tõeliselt võimsaks teguriks Vene laiutamistungi ja hävituslaine vastu on saksa rahvas

Dr. Mäe kõne lõppenud, laulsid koosolijad ühiselt eesti rahvushümni, millega lõppes koosoleku esimene osa ja algas vaheaeg. Vaheajal lahkusid koosolekult kindralkomissar ja Eesti Omavalitsuse juht.

Vaheajale järgnesid referaadid dir. Heldtilt Kindralkomissariaadist ja rahvakasvatuse talituse juhatajalt B. Meretilt. Seejärele toimus lõunavaheaeg kuni kella 4-ni. Lõunavaheajal külastasid koolitegelased Kunstihoones avatud kunstinäitust.

Õhtupoolikul jatkusid jälle referaadid. Kõnelesid Eesti Noorte peastaabi ülem G. Kalkun noorte organiseerimisest, haridusosakonna juhataja abi E. Nurmiste kutsehariduse korraldamise uuest ilmest ja keskfilmiameti juhataja J. Kents filmiametite tegevusest. Koosolekule ütles lõppsõna Haridusdirektooriumi haridusosakonna juhataja E. Etverk.

Täna toimuvad koolitegelastele erikoosolekud ning õhtul alustavad koolitegelased tagasisõitu kodukohtadesse, et asuda uue hooga, uute muljete ja juhtnööridega oma ülesannete täitmisele.

Eesti Omavalitsuse juhi kõne

Meie eesti rahvas on arvuliselt väike rahvas. Me teame, et väikesed rahvad ei ole teguriks ei sõjaliselt, ei poliitiliselt ega ka majanduslikult. Väikeste rahvaste jõud seisab nende usinas töös ja nende kõrges kultuurilises nivoos. Töökus ja kõrge kultuur, need on alused, mis loovad väärtusi ja väikestele rahvastele majanduslikku heaolu ja jõukust.

Me teame ka, ja kindralkomissar on seda Tallinna vabastamise aastapäeval ka toonitanud, et mida aitab kogu majanduslik heaolu, mida aitab kõrge kultuuriline nivoo rahval, kui seesama rahvas ühel silmapilgul üleöö võidakse hävitada kurja ja tugeva vaenlase poolt. Teame seda 1940. aastast, kui üleöö tuli niisugune pööre, missugust hävingut see toob väikesele rahvale. Ja sellest järgneb meile õpetus, mis on väikerahvaste raudseks seaduseks!

Ei aita üksi meie usinusest, töökusest, ei aita üksi kõrgest kultuurilisest nivoost, vaid väikerahvas saab püsida ainult siis, kui ta elab koostöös tugeva suure rahvaga, kes ta vastu on sõbralik ja kes võimaldab talle kindlustuse tuleviku ülesehitamiseks. Ja siin, lugupeetavad koosolijad, on üks kooli sihte. Kool peab selgitama ja kasvatama noortes lapseeast peale kuni nende täiseealiseks arenemiseni arusaamist sellest väikerahva raudsest seadusest, et ühelgi silmapilgul ükski meie rahva liikmeist ei astuks sellest seadusest kõrvale.

Eesti rahvas on sellest väikerahvaste seadusest väga hästi aru saanud, ja niipalju kui me oma ajaloost teame, on eesti rahval olnud alati suur tung haridusele. Ja me võime uhkusega ütelda, et sel ajal kui mujal kirjaoskamatus ei olnud veel lõplikult likvideeritud, ei olnud eesti rahva seas ühtki kirjaoskamatut inimest.

Võime veel rohkem ütelda, et peale tungi koolidesse valitseb eesti rahva seas ka suur lugupidamine oma õpetajate ja koolide vastu. Meie õpetajad on alati olnud oma ümbruskonna kultuuriliseks tsentrumiks ja meie koolid ümbruskonna rahva lugupidamise, hoole ja ka armastuse keskkohtadeks. See hool on tunnusmärgiks rahvast, kes püüab kõrgele kultuurilisele tasemele.

Ja tõesti, peame ütlema, oleme üldise ja kutseharidusega saavutanud seda, et meie rahvas kõigil majanduslikel ja kultuurilistel aladel on saavutanud väga tähelepanuväärset edu, ja

alles nüüd, pärast enamlaste hävitustööd, näeme me, kui rikkad me õieti olime ja kui palju oli meie rahvas saavutanud.

Meie rahva kõrge kultuuriline nivoo näis meile omal ajal isegi veana, sest kõneldi haritlaste üleproduktsioonist. Minu arusaamise järgi ei ole meil haritlaste üleproduktsiooni kunagi olnud, küll aga on meie rahva seas nende rahvaliikmete protsent, kes omasid kõrgema või keskkoolihariduse, olnud eriti ja silmatorkavalt suur. Mitte haritlaste üleproduktsiooni ei olnud meil, vaid hariduse kõrge nivoo meie rahva hulgas arvuliselt. Ja kuna see

kõrge kultuuriline nivoo on eesti rahvale pandiks ta tuleviku väljaarendamisel, siis peame ütlema, et kui oleme õigesti lahendanud oma poliitilise kindlustamise tuleviku jaoks, siis on eesti rahva tulevik ta haridusliku taseme ja ta töökuse poolest alati täielikult tagatud.

Ja siin peame vaatama, missuguse aluse peab kool ja meie hariduselu juhtkond andma meie rahvale eeskätt tema noorsoo kaudu arusaamiseks, millel baseerub eesti rahva tulevik poliitiliselt. Tahaksin just tänases sõnavõtus käsitella seda küsimust.

Me teame, et ühegi rahva tulevikku ei saa üles ehitada silmapilgu poliitilistele konstellatsioonidele. Iga rahva elujõud ja ta olemasolu on välja kujunenud ta ajaloost, ja selle ajaloo õpetus on see, mis määrab ka kõik edaspidised elu arenemise sammud ja õpetab neid poliitiliselt lahendama. Kui vaatame eesti rahva 1000-aastast ajalugu, siis tahaksin selle jagada viide perioodi.

Esimene neist ajaloolistest perioodidest kestab kuni Mõõgavendade ordu tulekuni Riiga, teine — kuni Rootsi ajani, kolmas — kuni Eesti vallutamiseni venelaste poolt ja viimane — pärast meie Vabadussõda. Kui me neid perioode vaatleme, siis esimeses perioodis,

kuni Mõõgavendade ordu tulekuni Riiga, kannatas Eestimaa alatiste venelaste röövkäikude all.

Üks röövkäik järgnes teisele. Venelased viisid siit kaasa alati rikkaliku saagi, nad tundsid vaistuliselt, et mitte ainult saak ei ole see, mille pärast nad siia tulevad, vaid et Eestimaa on geograafiliselt maaala, mis võib juure anda kultuurilisi ja majanduslikke väärtusi, ja sellepärast püüdsid nad seda maad endale võita.

Nende röövkäikude puhul olid eesti rahva ainukesteks liitlasteks ja sõpradeks metsad ja sood. Iga niisuguse röövkäigu puhul põgenes meie rahvas metsadesse ja rabadesse, ja kui venelased olid ära läinud, tulid nad sealt jälle välja ja hakkasid oma majanduslikku elu uuesti üles ehitama.

Niisugustest röövkäikudest aga olid röövkäigud ääremaadesse kõige sagedasemad, milledega koos järgnes pikkamööda venelaste asustamine ääremaadesse, nii et järk-järgult läks üks riba teise järel meie rahva eluruumist kaduma.

Kui me täna sellele loogilise lõpu mõtleme, siis peame ütlema, et oli ainult aja küsimus, millal eesti rahva käest oleks läinud kaduma kogu ta eluruum, ta oleks kas slaavistatud või hävitatud ja maa asustatud slaavlastega.

Nüüd tuli uue sündmusena sellesse ajaloolisse käiku vahele Mõõgavendade ordu asutamine Riias. Selle ordu eesmärk oli võita poliitilist ruumi Eestis, ja sellepärast käis ka võitlus Eestimaa allutamise pärast. Aga üsna pea põrkas Mõõgavendade ordu selle vallutamise juures Vene piiril kokku Vene vägedega ja sai otsekohe aru Vene pealetungi tõsidusest ning tähtsusest.

Teame ajaloost, et siis ordu võitlus kujunes otsekohe ümber tõrjevõitluseks Venemaa vastu, ja me peame kuivalt ja objektiivselt tegema täna kõigi tunnete kiuste järeldusi sellest orduajast. Orduaeg oli siiski aeg, kus eestlased ei seisnud mitte üksinda selles võitluses venelaste ülevõimu vastu, vaid kus eestlased koos orduga või ordu koos eestlastega võitlesid venelaste vastu, mille tulemusena jäi püsima eesti rahva ühendus Lääne kultuuriga.

Sel orduajal puhkesid õitsele linnad, ja kirik ja käsitöö arendasid meie rahva seas kultuuri. Ordu lagunemisega sattus meie maa mitmete isandate alla, kuni Põhja-Eesti vabatahtliku alistumisega Rootsile õnnestus sel riigil Venemaa nõrkuse ajajärgul alistada endale kogu meie maa.

Siis aga tuli see — kus jällegi tänapäeval ajalugu hinnates peab ütlema — mis tulema pidi. Rootsi ei olnud mitte territoriaalses ühenduses meie kodumaaga. Ta ei olnud mitte küllaldaselt tugev, et meid kaitsta Venemaa eest, sest Rootsi võim oli meie maal üles ehitatud mitte niivõrd Rootsi võimu tugevusele kui Vene võimu nõrkusele tol ajajärgul. Kui Vene võim tugevnes, läks meie maa Rootsile kaduma.

Venemaa vallutas Eesti sel silmapilgul, kui Rootsi ei olnud nõrk, vaid kui Rootsi oli oma poliitilise ja sõjalise tugevuse kõige kõrgemal tipul. Eesti vallutati Venemaa poolt siis, kui Rootsi eesotsas seisis kõige tugevam ja kõige võimsam Rootsi kuningas. See asjaolu annab palju mõtelda ja on seni jäänud väga silmapaari vahele.

Kui nüüd Eesti oli Vene võimu alla sattunud, siis Venemaa, kes seni oli kõik oma pingutused suunanud Baltimaade, nende hulgas ka Eestimaa vallutamiseks, nägi, et sellega ei olnud veel saavutatud seda, mis nad tahtsid. Eesti rahvas ja maa olid võõrkeha suures Vene riigis. Ja polnud ka ette näha, et Eesti rahvas ja maa, mille kultuurilised sidemed suundusid hoopis mujale, võiks jääda truuks ja kindlaks Vene riigi osaks.

Ja sellepärast alustas Venemaa nüüd kolmanda süsteemiga eesti rahva hävitamist. Ta asus venestamise teel meie rahvuse hävitamisele.

Nüüd tuleb jällegi esile huvitav nähtus, mida me vahest oma ajalugu lugedes mitte kohe esimese korraga ei pane tähele. Samal ajal kui algas venestamine, algas ka Eesti rahvusliku enesetunde aktiivne tõus: meie nn. rahvuslik ärkamisaeg. Sel ajal otsis eesti rahvas, meie haritlaskond, kultuurilist sidet saksa kultuuriga ja — vastupidi: ka sakslaste poolt oli märgata sellesama sideme otsimist. Sest ei saa teisiti seletada seda, et eesti keele ja kirjanduse arendajate seas oli sel ajal ka puhtsakslasi, kel on üsna suuri teeneid meie kirjanduse ja selle arendamisel.

Selle sideme tõttu eesti ja saksa kultuuri vahel, selle vastastikuse toetuse juures ei olnud venestamine võimalik, ja venestamise ebaõnnestumise lõppefektiks oli 1918. aastal Eesti poliitiline lahkulöömine Vene riigist.

Nüüd järgneb minu arusaamise järgi meie ajaloo viimane periood, kus venelased jälle uue süsteemiga, neljanda süsteemiga, asuvad eesti rahva hävitamisele ja Eestimaa vallutamisele — nimelt bolševismi kaudu.

Alates Eesti-Vene rahulepingust on Venemaa kogu aja teostanud siin kommunistlikku propagandat, põrandaalust riiklikku õõnestamistööd, kuni lõpuks õnnetu välispoliitilise konstellatsiooni silmapilgul oli Venemaal võimalik uuesti Eesti vallutada ja eesti rahva hävitamisele asuda.

Jumal tänatud, see ei läinud neil täielikult korda, vaid veel viimsel silmapilgul tuli vahele sõda. Saksa sõjavägede võitlusega, meie omakaitse ja vabatahtlike kaasavõitlemisega võideti meie maa ja rahvas jälle tagasi uuele tulevikule oma kodumaal.

Nende viie ajaloolise perioodi kestel oli Venemaa meie rahva ja meie maa põliseks vaenlaseks. Nende ajalooliste perioodide kestel on meie rahvas kaks korda sattunud Vene võimu alla. Esimest korda siis, kui eesti rahvas vabatahtlikult allutas end meist merega lahutatud Rootsile, ja teine kord, kui eesti rahvas ehitas oma kaitset ja oma tulevikku üles veel kaugematele maadele, mis meist olid lahutatud mitte ainult merega, vaid vee, ulatuslikuma ruumiga, — see oli siis, kui ta ehitas oma kaitset ja tulevikku üles Rahvasteliidule, Inglismaale ja veel teistele riikidele.

Neil kahel perioodil, mil Eesti maa ja rahvas on oma piiri kindlustamist ehitanud üles kaugetele maadele, kaotas meie rahvas oma maa ja vabaduse Venemaale.

Kui me väga kuivalt ja asjalikult teeme ajaloost järeldusi, siis on eesti rahvas kolmel perioodil säilitanud om. rahvusliku olemasolu ja oma kodumaa.

See oli ordu ajal, millal Venemaa pealetung löödi ordu ja eestlaste poolt tagasi. See oli venestamise ajal, mil venelaste rahvuslik pealetung löödi tagasi ühiselt saksa kultuuriga, ja nüüd on Saksa sõjaväe võitluse läbi jällegi eesti rahvale antud tagasi ta tulevik.

Ja siin tahaksin ma juhtida tähelepanu ühele väga huvitavale nähtusele.

See saatusühtlus, mis on sidunud eesti ja saksa rahvast võitluses pealetungiva Venemaa vastu, on meie rahva ja meie kodumaa meile alles hoidnud.

See on toimunud alati hoopis teissugustel tundelistel alustel.

Nimelt oli ordu ajal eesti ja saksa rahva tunnetevahekord vaenuline. Vaenulisus oli üles ehitatud tunnetele, mis olid tekkinud eeskätt just sotsiaalseist vahedest. Sellegipärast peame täna ütlema, et kui ei oleks olnud seda ordu võitlust Venemaa vastu, siis oleks tol ajal toimunud slaavlaste invasioon Saksamaale, mis oleks põhjustanud suuri sõdasid ja raskusi saksa rahva arenemiskäigus. Eesti rahvas aga oleks siis olnud ammugi kadunud ja meie kodumaa oleks kaotanud ka Eesti nime.

Kui mõtleme järele venestamise aja üle, siis oli tollal eesti ja saksa rahva tunnetevahekord vaenuline eeskätt jällegi sotsiaalsete probleemide tõttu. Aga kui tol ajal ei oleks ühise kultuurilise võitlusega see venelaste rahvuslik pealetung tagasi löödud, siis oleks slaavlus kandunud kaugele edasi läände, ja see oleks põhjustanud sõdasid ja suurt hädaohtu ajal, mil saksa rahvas ei olnud ennast veel leidnud ja Saksa riik ei olnud ühinenud üheks suureks riigiks.

Meie eesti rahvale aga oleks see tähendanud rahvuse kadumist.

Kui me nüüd tuletame meele iseseisvusaega, siis ka sellal oli eesti ja saksa rahva tunnetevahekord vaenuline — poliitilistel põhjustel. Kui ei oleks alanud sõda möödunud aastal ja kui ei oleks eesti rahvast selle sõja läbi vabastatud, siis oleks pidanud Saksamaa üle elama bolševistliku invasiooni, mis oleks tekitanu suuri hädasid. Eesti rahvas aga oleks hävitatud täiesti.

Need tõsiasjad, mis nii huvitaval kombel põhjustavad saatuskaaslust, näitavad seda, et meie tunded ja mõistus ei ole alati seisnud kooskõlas ja et meie ülesandeks on tänapäeval teha neid kuivi järeldusi.

Meie rahvas on selle järelduse juba teinud ja eesti ning saksa rahvastest on saanud sõbrad. Peame ajaloost õppima seda, kes oli meie vaenlane, peame õppima tundma vigu, mis me ajaloos oleme teinud, peame õppima seda teed, mida mööda meil tuleb käia. Eesti rahval ei ole suurpoliitilisi kaalutlusi. Meie poliitilised kaalutlused on territoriaalselt ja meie rahvaarvu poolest seotud lihtsa alternatiiviga: kas Saksamaa või Venemaa, kolmandat võimalust ei ole.

Ajalugu on meile õpetanud, et kõigil neil puhkudel, kui me kolmanda kaugema riigi peale oleme endid ehitanud, on see saanud meie rahvale õnnetuseks.

Kui valime Venemaa, siis teame, et bolševikud tulevad meile tagasi. Siis tähendaks see meie rahvuslikku kadu, sest eesti rahvas hävitataks viimse meheni ja lapseni. Kui siin on Saksamaa, siis teame, et meie piiride ees seisab Saksa sõjavägi, kes meid kaitseb sõjaliselt sissetungijate vastu.

Siis seisab meie kõrval saksa rahvas, kes aitab sõbralikult kaasa ükskord meie tulevikku üles ehitada.

Kui vaatamata sellele lihtsale alternatiivile tahaksime veel kord mõtelda ajaloolisele veale, et eesti rahvas võiks otsida ja leida kaitset mõnelt kaugemalt riigilt, näiteks Inglismaalt või Põhja-Ameerika Ühendriigelt, või ükskõik missuguselt teiselt riigilt maailmas, siis peame tänapäeval igaüks endale kuivalt ja asjalikult selgeks tegema, et kui eesti rahvas sooviks, et sakslased Eestist lahkuksid ja eesti rahvas läheks kas Inglismaa või Ameerika kaitse alla, siis vahepeal tuleksid siia venelased. See aga tähendab, et enne kui Eesti rahvas jõuaks kunagi ühe niisuguse problemaatilise ja õnnetult lõppeva kaitse alla end seada, oleks ta viimseni hävitatud, ja siin ei oleks enam üldse võimalik Eesti nime kasutada.

Meil on väga lihtne alternatiiv ja selle lihtsa alternatiivi on meie rahvas 1940. aastal otsustanud sellega, et sel silmapilgul, kui Eesti kuulus Venemaale, kogu eesti rahvas otsustas Saksamaa poolt. Sellest silmapilgust peale eesti rahvas ootas abi saksa rahvalt, ja see oodatud abi saabuski.

Nüüd on meie ülesandeks teha kõik, mis iganes võimalik, sõja võitmiseks kaasaaitamisel, sest alles pärast selle sõja meile võidukat lõppu on meie tulevik kindlustatud.

Alles pärast sõja lõppu võime me üles ehitada omarahvuslikku tulevikku.

Peame igaüks kõigi oma võimetega selles sõjas kaasa aitama, peame tooma ohvreid igaüks isiklikult, peame omama palju kannatlikkust, sest meil on kanda veel palju raskusi. Mõtelge tuhandeaastasele ajaloole. Praegused raskused on lühikese aja raskused, need on raskused selleks, et võita tulevik. See mees eesti rahva hulgas, kes ei taha tulevikuvõitluses kaasa aidata ega ohvreid kanda, kes ei taha kaasa töötada selle sõja võitmiseks, — see inimene eesti rahva seas on eesti rahva enda vaenlane.

Kui praegu peame tegema jõupingutusi selleks, et võita sõda ja ehitada tulevikku, siis, lugupeetavad koosolijad, kes te olete eesti rahva hariduselu juhid, siis on teie ülesandeks kooli kaudu meie noorsoos ja meie rahvas kasvatada ja sisendada seda õiget arusaamist, nõnda et meie lastest ja noorsoost tuleksid väärikad järeltulijad, kes saatusühtluses saksa rahvaga ehitavad üles tulevikku, mida me praegu võitluse ja tööga oma rahvale kätte võidame. Peame olema alati teadlikud neist kohustusist, mis meil on täita suure aja ja oma rahva tuleviku vastu.

Me teame, et Saksa rahva Juhi Adolf Hitleri eesmärgiks on üles ehitada ühist ja õnnelikku Euroopat. Meie osa ülesandes seisneb selles, et ehitada üles ühine ja õnnelik tulevik eesti rahvale. Meile, lugupeetavad koosolijad, ei tohi selle ülesande ja selle eesmärgi saavutamiseks olla midagi raske ja me tahame täna siin tõusta püsti ja kinnitada oma rahvale seda valmidust meie rahvushümni sõnadega.

Kindralkomissari kõne

Mõne päeva pärast möödub esimene aasta Saksa Tsiviilvalitsuse tegevusest Eestis. Raskused, mida me oma töös kohtasime, näisid tihti ületamatuina. Ainult vähesed aimavad neid laastavaid mõjusid, mida nõukogude võim põhjustas kogu eesti rahva majanduselus, või tunnevad sõjamajanduse nõudeid ja hädasid, mis nüüd juba neljandal sõja-aastal haaravad peagu tervet Euroopa kontinenti ja mis selle maailmajao tuleviku seisukohalt vaevalt on vähem otsustavad kui miljoniliste sõjavägede võitlus kõigil rindeil.

Kui me need määratud raskused oleme olulises osas ületanud ja üles ehitanud halduse, kelle töö tuleval aastal hakkab vilja kandma ja nii mõnessegi majanduslikku virr-varri loob vajaliku korra, —

siis ei ole selles mitte vähe teeneid eesti om. valitsusasutustel kõigis nende astmeis. Ei ole siin koht peatuda härra Omavalitsuse juhi ennastsalgava tegevuse või ta kaastööliste ustava ja usina töö juures.

Täna aga on mul heameel juhtivate koolitegelaste esimese kokkutuleku puhul bolševismi ikkest vabastamisest saadik, et ma teile mu härrad koolinõunikud ja direktorid, võin edasi anda tunnustuse- ja tänusõnu kogu Eesti õpetajaskonnale.

Nii nagu üksikul elukutsel või rahvuskaaslasel võib kestvalt ainult siis hästi minna, kui üldsusel läheb hästi, — nii peab iga üksik ja iga elukutse enam või vähem kannatama, kui tervele rahvale saab osaks õnnetus.

Eesti õpetajad on seda kogenud eriti rängasti. Nad olid harjunud noorsoole teadmisi edasi andma, mis igale kultuurrahvale on endast mõistetavad, — neid kasvatama armastama kodumaad, kombeid ja korda, neid juhtima kristluse poole. Ei ole mingi ime, et enamlased ette valmistasid otsustavaid muudatusi ja piiramisi koolialal ja osalt neid ka teostasid.

Nõukogude saabumisega algas Eesti õpetajaile raske aeg, esialgu vähem majanduslikul, kui just teaduslikul alal, ja ennekõike hingeliselt. Lapsed pandi nuhkide järelevalve alla ja külvati süstemaatiliselt umbusaldust õpetajaskonna ja laste ning laste ja vanemate vahele. Kodanluse lastele tehti hariduse saamine raskeks, et tekitada rahulolematust ja seada tõkkeid intelligentsile. Seepärast pidi ka kogu koolikorraldus vene süsteemi järgi ühtlustatama seitsme klassi peale. Vanadelt eesti koolidelt võeti nende nimed, langenud kooliõpilaste mälestussammas Tallinnas rüvetati ja viidi minema, — igatahes selle tagajärjega, et õpilased veel kindlamalt seisid oma kooli, oma kodumaa, oma eesti ja sellega ühtlasi europaliku kultuuri eest.

Paljud õpetajad tagandati oma kohtadelt, 534 on küüditatud või mõrvatud, 118 õpetajaperekonda evakueeritud. Sajad õpetajad haarasid relvad, kui Saksa diviisid pärale jõudsid ja maa rõhujatest vabastasid. Mõnigi õpetaja jättis oma elu võitluses kodumaa vabaduse eest.

Vaevalt oli Eesti bolševismist puhastatud ja algas Saksa juhtimisel ja Saksa vägede kaitse all rahulik ülesehitustöö, kui õpetajad andsid end üles teenistuseks. Nad alustasid oma tööd armastuse ja huviga, ja viisid selle läbi ka truult ja usalduslikult, hoolimata kõigist raskustest, mis eriti just koolioludes tulid ilmsiks: hävitatud või sõjaväe kasutusse võetud koolihooned, õpperaamatute ja igaliiki õppematerjalide puudus, raskused valgustusega, mitteküllaldane kütmine, ja muud sellesarnast. Kui sellest hoolimata toimub juba paljude kuude jooksul peagu kõikjal jälle koolitöö, kui kõrgemad koolid loovad aluseid hilisemaks studiumiks ja kutsekoolid valmistavad ette erilisteks kutseteks, siis väärib Eesti õpetajaskond siirast tänu.

Olgu õpetajad alati sellest teadlikud, et nende töö juba möödunud rahuaastail oli erilise väärtusega, kuid et see praegusel ajal on otsustava tähendusega! Õpetajaist on see oluliselt sõltuv, kuidas noorsugu suhtub tuleviku suurtele küsimustele, kas ta eesti rahva õnnistuseks ükskord teojõuliselt kaasa aitab selle kujundamisele põhja-germaani mõttes, või unistustes või väiklases kriitikas jääb sellest kõrvale. Juba koolis tuleb äratada arusaamist Saksa juhtimise ja omaenda omavalitsuse vahendite vastu, mis sõjapidamise, maa taasülesehitamise ja Euroopa uuestikujundamise seisukohalt on nõutavad.

Mineviku tõelisest kujutusest ajalooõpetuses peab välja kasvama tunnetus, et ühe miljoni elanikuga maa iseseisvus saja- ja rohkemamiljoniliste suurriikide vahel on ainult näiline, ja et sellega seotud ühe rahva õnn on ainult väga piiratud väärtusega. Võib tulla üle öö kõige õudsem viletsus, seda enam kui selle maa naabruses asub bolševistlik maailmariik.

See sõltub suurelt osalt õpetajaist, kas noorsoo meelsus kitsendatakse ta oma kodumaa piiridega või kas ta pilk selgelt ja eelarvamisteta avardub ja ausasti tunnustab teiste maade suurust, ilu ja kultuurilisi väärtusi, ilma et seeläbi sügav armastus omaenda kodumaa vastu läheks kaduma.

Õppetöö ei pea olema kuiv teadmiste vahendamine, vaid peab noorsoole kujunema üldiseks, elavaks ja plastiliseks hariduseks, mis kasvatab kindlaid ja ausaid iseloomusid. Paljad teadmised kujunevad ikka ülehinnatuiks ja liiga tihti väärtusetuiks, kui need pole seotud tugeva isiksusega.

„Teadmine on jõud" — siiski ainult nendele inimestele, kes tänu oma tasakaalustatud iseloomule seda teadmist oskavad õigesti kasutada.

Juba noores eas tuleb äratada tahet tulevaseks teojõuliseks kaastööks, kogu rahva heakäekäiguks. Kool peab selleks andma tarvilikud kutselised ja maailmavaatelised alused.

Õpetajad, kes oma ülesandeid suure tänapäeva ja tuleviku tunnetamisega nii näevad, võivad olla õigustatult uhked, et nad võivad otsustaval kohal ja otsustaval määral kaasa mõjuda oma rahva kujundamisele. Nad ootavad õigusega, et valitsuse juhtivad asutused osutavad neile, nende kutsele ja tööle arusaamist ja toetust.

Koolivõrgu väljaehitamiseks või vajalikuks ümbermoodustamiseks on õppekavad väljatöötamisel ja varsti antakse välja uusi õpperaamatuid. Üle saja õpiku on juba valminud või on trükis. Eesti õpetajaile, kes selles vaevarikkas töös otsustavalt on olnud osalised, ütlen ma siinkohal oma tänu.

Eesmärkide ühtseks teostamiseks ja õpetajate jooksvaks informeerimiseks kavatsetakse hakata välja andma reeglipäraselt ilmuvat teatajat. Õpetajate ajakirjast peame praegu paberipuuduse pärast kahjuks loobuma.

Nagu ma juba suvel ühe kokkutuleku puhul Viljandis ütlesin, pühendan ma õpetajaskonna majanduslikule olukorrale erilist tähelepanu. Kõigi jõudude keskendamise vajadus sõja seisukohalt ei luba, et õpetajate majanduslik seisund momendil saavutaks rahuaegse ulatuse. Ta peab aga õpetajalle võimaldama ilma eriti suurte muredeta töötada oma vastutusrikkas elukutses. Olen saavutanud, et ainult õpetajaina toimivad õpetajad alamais ja keskmisis palgaastmeis, — niivõrd kui nad ei oma erilisi sissitulekuid maakasutamisest — 1-sest novembrist alates saavad palgakõrgenduse. Püüan edaspidigi õpetajaskonna majanduslikku olukorda parandada, kuid loomulikult ei või ma selleks anda mingeid lubadusi.

Pealetulevat põlve tuleb kasvatada ja kujundada võimalikult kõrgeväärtuslikest isikuist. Õpetajakutse peab olema ihaldusväärne, et võimalik oleks teostada parimate valikut. Ainult tõelised isiksused on võimelised noori inimesi sisemiselt kujundama ja kasvatama, — ainult sellised omavad vajalikku autoriteeti, et noorus rõõmsasti ja usalduslikult vaatab nende poole üles, — ainult need on võimelised tänapäeva tunnetamisest looma vajalikku arusaamist noorsooliikumisest, mis Eestis praegu on tõusmas.

Koondugu Eesti õpetajaskonda üha enam mehi ja naisi, kes noorsoole edasi ei anna mitte ainult teaduslikke või kutsealaseid oskusi, vaid kes ennekõike poisse ja tüdrukuid kasvatavad iseloomukindlaiks ja korralikeks inimesiks.

See õpetajaskonna ülesanne näib mulle praegusel ajal olevat eriti tungiv, kuna enamus isadest on küüditatud või mõrvatud või võitleb relvaga rahva tuleviku eest, — teised aga, ja emad, on rakendunud pingutavasse töösse, mida sõda nõuab kõigilt Euroopa rahvailt.

Olgu õpetajad ka väljaspool oma õpilaste ringi paljudele eeskujuks eesti rahva heaoluks.

Noori tuleb vaadelda homse päeva täiskasvanutena

Sisukad referaadid koolitegelaste päevadel

Koolitegelaste avapäeval peetud referaatidel Kindralkomissariaadi esindaja dir. W. Heldt puudutas oma pikemas sõnavõtus akuutseid kasvatusküsimusi. Ta märkis, et on tingimata tarvilik suunata noore inimese kasvatust. Noortes ei tule näha mitte ainuüksi noori, vaid neid tuleb vaadelda kui homse päeva täiskasvanud inimesi. See loob erinõuded noorte kasvatuslikul kujundamisel.

Samuti tuleb hoolt kanda selle eest, et noored ei tükeldaks oma teadmisi.

Teadmiste alal ei tohiks olla killunemist.

Tuleks piirduda vähemaga, hoolitsedes selle eest, et kõik see, mis teadmiste alalt on saadud, oleks ka kindlasti omandatud. See aitab kaasa noore kujundamisel täisväärtuslikuks inimeseks.

Haridusdirektooriumi rahvakasvatustalituse juhataja B. Meret puudutas mentaliteedi küsimust seoses kasvatuslike ülesannetega. See mentaliteet peab arenema välja objektiivsest ajaloolisest suhtumisest. Tuleb mõista ka ajanõudeid. Nendest seisukohtadest lähtudes võib puudutada kõiki küsimusi.

Lähemal ajal tehakse teadusliku menetluse abil kindlaks meie rahva seitsmetuhandeaastane minevik ja selleks kavatsetakse korraldada erinäitus.

On oluline, et objektiivne mineviku mõistmine jääks peamiseks jõuallikaks noorte mentaliteedi kujundamisel.

Pärast seda huvitavat ja sisukülast sõnavõttu järgnes pikem vaheaeg, mille jooksul koolitegelased võisid külastada sügisese kunstinäituse avamist Kunstihoones. Ka käidi ühiselt lõunastamas. Õhtupoolikul, kella neljast alates, jatkusid jälle referaadid.

Esimesena kõneles Eesti Noorte peastaabi ülem G. Kalkun. Ta avaldas lootust, et õpetajaskond rakendub üksmeelselt ühtse noorsoo-organisatsiooni ülesehitamistööle.

Edasi selgitas kõneleja noorsoo organiseerimise üldpõhimõtteid ja sideme loomist kodu, kooli ja noorte organisatsiooni vahel.

Haridusdirektooriumi haridusosakonna juhataja abi E. Nurmiste puudutas pikemalt kutsehariduse reformimist. Meil on palju tehtud kutsehariduse elustamise alal, kuid küllaltki tööd seisab veel ees. Praegune aeg pole kohane suurteks reformideks.

Sellest hoolimata aga tuleb teha ümberkorraldusi ka kutsehariduse saamise alal.

Osa vähematest kutsekoolide muudatustest on juba ellu rakendatud.

Keskfilmiameti juhataja J. Kents selgitas õppefilmi tähtsust koolitöös. Õppefilmi kasutamine on ulatuslikult välja arenenud tänapäeva Saksamaal. Ka meie püüame kasutada sealt saadud eeskujusid. Õppetöös kasutatavad filmid peavad täitma pedagoogilisi ja ühtlasi ka kunstilisi ülesandeid.

Koguti 16 000 kg ravimtaimi

Pihlakamarjade kogumiseks ei ole aeg praegugi veel hiline. — Edukaimaiks kogujaiks olid Kuressaare apteegi teenistujad

Sisedirektooriumi apteegiosakonnas on valminud kokkuvõtted sügisese ravimtaimede korjamise aktsiooni tulemuste kohta. Kokkuvõttest nähtub, et on kogutud umbes 16 000 kilo mitmesuguseid (84 eriliiki) ravimtaimi.

Üldiselt ei ole kogu aktsioon siiski loodetud määral õnnestunud. Kuna kavatsetud preemiate jagamine korjajaile ära jäi, langesid aktsioonist välja korjajad väljaspool apteekide võrku.

Korjamisele olid küll rakendatud ka koolid üle maa, kuid nende tööl polnud tähelepandavaid tulemusi. Esiteks olid õpilased seotud mitmesuguste teiste aktsioonidega, teiseks ei olnud täpselt jälgitud korjamisjuhiseid ja kogutud droogid ei osutunud täisväärtuslikeks.

Suurima töö tegid apteegid ja rohukauplused, millede teenistujad aktsioonikorras 10. septembrist kuni 10. oktoobrini olid rakendatud ravimtaimede kogumisele. Sel ajal olid mõned apteegid ja rohukauplused vaheldumisi suletud.

Tallinna apteegid ja rohukauplused võtsid aktsioonist vilunud rohuteadlaste juhtimisel innukalt osa. Apteegid korjasid taimi peamiselt omatarvituseks, andes ära vaid ülejäägi. Rohukauplused aga andsid endakogutud droogid otse Ephagi lattu, kus need ravimeiks ümber töötatakse.

Kogutud ravimtaimede hulgas on kõige rohkem kadakamarju — üle 3 000 kg. Rohkesti on korjatud veel pihlakamarju — poolteist tuhat kilo, võilille- ja palderjanijuuri — umbagi tuhat kilo, raudrohtu, leesikaid, kummeleid, koirohtu jne.

Erilist rõhku on püütud panna kibuvitsa- ja pihlakamarjade rohkele kogumisele nende c-vitamiini sisaldavuse tõttu. Seejuures pole pihlakate kogumiseks praegugi veel aeg hiline.

Edukaimaks kogujaks osutus Kuressaare apteek, mille teenistujad kogusid näit. 1259 kg kadakamarju, 226 kg kibuvitsamarju, 180 kg palderjanijuuri jne.

Tallinnas oli parimaks kogujaks Tallinna linnaapteek, mille teenistujad korjasid 124 kg pihlakamarju, 86 kg võilillejuuri, 34 kg raudrohtu ja rohkesti teisi taimi. Liikide rohkuselt on esikohal Kivimäe apteek, kus aktsiooni juhiks oli üks meie parimaid rohuteadlasi dr. Salasoo.

Praegu sõja ajal pole välismaiste arstimite sissetoomine kuidagi mõeldav, sellepärast on kodumaiste ravimtaimede kogumine nüüd tunnistatud sõjaliselt tähtsaks aktsiooniks. Nii võib loota, et eeloleval suvel seda ulatuslikumalt saadakse rakendada.

Praegu on väljatöötamisel brošüür-nimekiri kodumaa droogide kasutamise kohta välismaiste droogide ja kemikaalide asemel. Nii näiteks seni vaid Ameerikast sissetoodud läkaköharohtu — seneciojuurt asendavad edukalt meie nurmenukk ja teeleht, lahtistajate asemel nagu riitsinus saab tagajärjekalt kasutada paakspuukoort, verejooksu vaigistamiseks koldjuure asemel vesipipart e. mõruheina, oopiumi asemel tedremaranit ja verihurmarohtu jne.

Tallinnas avati sügisene kunstinäitus

Näituse avas Eesti Omavalitsuse juht dr. H. Mäe. — Esitatud tööde hulgas on ülekaalus maastikumotiivid

Foto A. Kalm

PÄRAST NÄITUSE AVAMIST VÄLJAPANEKUID VAATLEMAS. Paremalt vasakule — dr. H. Mäe, dr. A. Weiss, dr. J. Vasar.

Sügisene kunstinäitus Tallinna Kunstihoones avati eile kell 1 päeval. Seks ajaks oli näituse ruumidesse ilmunud kogukas hulk ametiisikuid ja kunstihuvilisi.

Näituse avamisel viibisid Eesti Omavalitsuse juht dr. H. Mäe ja Kindralkomissariaadi esindajana dr. A. Weiss. Peale nende viibisid näitusel ka linnakomissar W. Mentzel, kontradmiral Burchardi, Kindralkomissariaadi propagandaosakonna kultuuriala referent E. Krieger, majandusdirektor dr. A. Wendt, dr. J. Vasar Haridusdirektooriumist jt.

Ka parajasti Tallinnas viibivad koolide juhatajad olid kasutanud juhust näitusega tutvumiseks.

Tervitavad avasõnad ütles Kunstihoone juhataja arh. A. Kotli, paludes ühtlasi dr. H. Mäed näitust avada.

Eesti Omavalitsuse juht dr. H. Mäe oma lühidas avakõnes toonitas, et rahva väärtus väljendub ta teaduses, kunstis ja kirjanduses. Meie viimaseaegne tegevus kunsti alal on osutanud rahva lähedast arusaamist kunstist ning kunst on leidnud eriti nüüd, pärast hävingust pääsmist, teed rahva hulka. Kunst üldse annab tunnistust eesti rahva tervest elujõust, annab rahvale tagasi kindluse, et tal jatkub jõudu uueks ülesehituseks. Selleks edu soovides avas Omavalitsuse juht sügisese kunstinäituse.

Pärast avamistalitust siirdusid auvõõrad näituse väljapanekute vaatlemisele.

Näitusel, mis kestab kuni 20. detsembrini, on esitatud 79 maalingut, akvarelli ja pastelli, 32 graafikalehte ning 11 skulptuuri, kokku seega 120 teost, mis on žürii poolt välja valitud näitusele esitatud tööde hulgast. Peale nende on näitusele välja pandud ka Haridusdirektooriumi tellimisel valmistatud 8 teost, nii et näituse väljapanekute üldarv tõuseb 128.

Näitusel esinevate maalingute hulgas on ülekaalus maastikud, kusjuures tugevasti on esindatud rannamotiivid. Portreid on käesoleval näitusel vähem.

Kohe pärast käesoleva näituse lõppemist avatakse Kunstihoones teine näitus, kus pannakse välja need tööd, mis ruumipuudusel pidid käesolevalt näituselt eemale jääma.

Žürii, koosseisus J. Greenberg, E. Haamer, A. Kotli, G. Reindorff ja J. Raudsepp, kellede tööst võttis vaatlejana osa ka referent E. Krieger, on juba ka selle järgneva näituse jaoks välja valinud tööd kunstnike poolt sügisnäitusele esitatud 238 maalingu, akvarelli ja pastelli, 56 graafilise töö, 14 skulptuuri ja 30 rakenduskunstiteose hulgast.

Tallinna teateid

Uued elatistarbeainete-kaardid kehtivad 7. detsembrist

14. toitlusperioodi elatistarbeainete-kaardid tuleb kauplustesse sisse registreerida 4.—9. detsembrini

Tallinna linnavalitsuse tööstus-kaubandusosakonna teatel on 7. detsembrist alates Tallinna ja Tallinn-Nõmme linnaosa tsiviilelanikele kehtivad uued elatistarbeainete-kaardid. Uued kaardid on kehtivad 14. toitlusperioodil, s. o. 7. detsembrist 1942 — 3. jaanuarini 1943.

Uute elatistarbeainete-kaartide järgi jäävad tarbijad alatisteks ostjateks samadesse kauplustesse, kus nad olid seni alatisteks ostjateks registreeritud. Neil tarbijail, kes end 23.—28. detsembrini ühest kauplusest teise ümber registreerisid, tuleb uued kaardid esitada sellele kauplusele, kuhu nad end viimati sisse registreerisid.

14. toitlusperioodiks kehtestatud elatistarbeainete-kaardid tuleb tarbijail kauplustele uuesti arvelevõtmiseks esitada 4.—9. detsembrini s. a.

Kaartide sisseregistreerimisel tuleb tarbijail järjekorranumbri kiiremaks ülesleidmiseks esitada eelmise toitlusperioodi elatistarbeainete-kaardid.

Kuna meil lehe eelmises numbris ilmunud teadaande kohaselt saavad pikaaja- ja öötöölised, samuti raske- ja ülirasketeööliste lisakaartide omanikud nendele lubatud viina lisanormi osta ainult 13. toitlusperioodi lisakaartide südamike vastu, on nendele lubatud 14. toitlusperioodi lisakaartide järgi kauplustesse registreeruda ka ilma 13. toitlusperioodi lisakaartide esitamiseta. Seejuures tuleb aga kauplusele esitada senise toitlusperioodi alatise ostja järjekorranumber.

Käitistes tuleks kaartide ärakorjamisel kaardiomanikele meele tuletada, et nad selle järjekorranumbri üles märgiksid.

Kõigil kauplustel tuleb 14. toitlusperioodi kaartide järgi koostada uued alatiste ostjate nimestikud. Uute alatiste ostjate nimestike blanketid tuleb kauplustel vastavatest keskustest välja võtta ajavahemikus 30. novembrist — 3. detsembrini.

Tarbijail tuleb 14. toitlusperioodi elatistarbeainete-kaartide registreerimiseks ettenähtud ajavahemiku vältel esitada uuesti arvelevõtmiseks ka suhkru- ja tubakasaadustekaardid.

Kõik elatistarbeainete-kaartide südamikud peavad olema varustatud neis ettenähtud andmetega, s. o. kaardi omaniku ees- ja perekonnanimega, elukohaga, kaupluse nimetusega ja ostja järjekorranumbriga kaupluses. Täitmata südamikuga elatistarbeainete-kaardid ei ole kehtivad.

Eespool esitatud teadaanne on toodud üksikasjalisemalt meie tänase lehe ametlike teadete osas.

Traavivõistlused jatkuvad

Hoolimata lume tulekust kavatsetakse Tallinna traavivõistluste rajal korraldada traavivõistlusi veel mõnd aega. Täna kell 10.30 algab **traavivõistluste 6. võistlusvoor,** kus on rida paremaid traavleid ümber paigutatud. Eriti tuisuse ilma puhul jäävad võistlused pidamata.

Toomkirikus õnnistatakse uus vikaarõpetaja

Pühapäeval õnnistatakse Toomkirikus piiskop J. Kõpu poolt Toomkoguduse vikaarõpetaja ametisse cand. min. Oskar Juul.

Cand. min. Oskar Juul on sündinud 12. apr. 1901. a. Võrumaal. Tartu ülikooli usuteaduskonna lõpetamise järele 1931. a. töötas O. Juul pikemat aega kooliõpetajana ja oli lühemat aega „Võrumaa Teataja" toimetajaks.

Perekonnaseisuteated

Tallinna linna perekonnaseisuametis on registreeritud järgmised perekonnaseisumuudatused:

Sündinud: Sirje Laanemäe.

Abiellumissoovi avaldused: Voldemar Maitloo ja Helmi Sirel; Avo Tamministe ja Alide-Rosalie Kuu; Friedrich Schreiber ja Evgenia Johanson; Arseni Tikk ja Maret Arumäe; Raivo Hilelo ja Hilja Kallan; Egon Halliku ja Ella Roodas.

Abiellumised: Heinrich Hallika ja Meeta Seefeldt.

Surmajuhtumid: Leena Sengbusch, neiuna Silgber, 65 a.; Tiia Meinvalt, 1 a.; Anne Sellste, neiuna Hirsch, 32 a.; Johannes Puhm, 69 a.

Pimendamise aeg täna

Algus kell 15.15, lõpp kell 6.55.

Valveapteegid Tallinnas

Pühapäeval päeval avatud:

Tõnismäe apt., Tõnismägi 5, tel. 462-38; Niguliste apt., Niguliste 5, tel. 436-06; linna II apt., Telliskivi 40, tel. 439-42; Narva apt., Adolf Hitleri 24, tel. 304-27; S.-Karja apt., Suur-Karja 4, tel. 445-88; Sakala apt., Sakala 3, tel. 308-55; S.-Pärnu apt., Pärnu m. 68, tel. 463-21; Paldiski apt., Paldiski m. 6, tel. 431-18.

Pühapäeval vastu esmaspäeva:

Tõnimäe ap., Tõnismägi 5, tel. 462-38; Niguliste apt., Niguliste 5, tel. 436-06; linna II apt., Telliskivi 40, tel. 439-42; Narva apt., Adolf Hitleri 24, tel. 304-27.

Esmaspäeval vastu teisipäeva:

Kadrioru apteek, Adolf Hitleri 64, tel. 303-01; Rae apteek, Raekojaplats 11, tel. 431-65; Linna II apteek, Telliskivi 40, tel. 439-42; Linna I apteek, Pärnu mnt. 10, tel. 453-47

Järvakandis normid ligemale 100-prots. täidetud

Harjumaal viljapeks lõpetamisel

Harjumaa valdades on praegu käimas sügiseste viljapeksutööde lõpetamine ja on loota, et lähemate nädalate kestel jõutakse peksutöödega lõpule. Mõningais kohtades, kus viljapeksutööks puudusid jõumasinad, on peksutöödele rakendatud vanad, nüüd töökorda seatud lokomobiilid. Kuigi sügisesed tööd on suures osas juba lõpetatud ja põllumees valmistab talve vastu, annab siiski mõningais kohtades end teravalt tunda tööjõu puudus. Sellest saadakse paiguti üle sel teel, et need põllumehed, kes oma töödega varem valmis on jõudnud, lähevad talgute ja ühistöö korras abistama põllumehi, kes vähese pere tõttu oma töödega teistest maha on jäänud.

Sügisene põllukünd on arenenud üldiselt rahuldavalt. Mõningaid raskusi tekkis vaid seal, kus talud on sõja läbi kannatanud ja põllumeestel ei ole küllaldaselt hobutööjõudu. Aga siingi püütakse üksteist võimalusi mööda aidata hobuste laenutamisega ja tegeliku abistamisega.

Norme püüab iga põllumees võimalusi mööda varakult täita. Kõikjal on levinud arusaamine, et normide täitmine on hädavajalik, sest sellest oleneb meie põllumehe ja kogu meie rahva saatus ja tulevik. Kartulinormid on peagu kogu maakonna ulatuses juba täidetud. Praegu on täitmisel koresööda- ja teraviljanormid, millede äraandmine on arenenud rahuldavalt. Pidevalt on käimas ka liha- ja piimanormide täitmine.

Normide täitmisel on seni olnud kõige tublimaks vallaks Järvakandi, kus normid peagu kõigis ainetes on täidetud ligemale 100-protsendiliselt. Järvakandi vallast ei jää palju maha Rapla ja Varbola vallad, kus normide täitmine samuti on arenenud eeskujulikult.

Eripreemiaid Tallinna lahkeimaile töötajaile

Lahkusvõistlus hakkab lõpule jõudma

Eesti Kutsekogude Keskliidu poolt lahkeimate töötajate avastamiseks korraldatud võistlus läheneb lõpule. Kava kohaselt tulevad hääletuskastid Tallinnas lõplikule tühjendamisele pärast 1. detsembrit.

Hääletamise viimastel päevadel selgus, et ka Tallinnas tahavad mõned ettevõtted määrata eripreemiaid neile oma töötajaile, kes käimasoleval lahkusvõistlusel on saanud publiku erilise tunnustuse osaliseks. Provintsis on see jõulueelne hindamismoodus leidnud laialdast kasutamist. Nii on näit. Viljandis määratud asutuste ja äride poolt mitu eripreemiat lahkeimale töötajaile. Linnavalitsus omalt poolt hindab 150-riigimargalise preemiaga lahkusvõistlusel kõige rohkem hääli saanud administratiivala töötajat.

Tallinna hääletuskastidest tuleb üha uusi nimesid preemiakandidaatide hulka. Lahkusvõistluse viimaseil päevil osutub preemiakandidaatide arv pidevat tõusu, mis omalt poolt tõendab üldist käitumise paranemist töötajate keskel.

Lahkusvõistlejate hulka on hääletajad toonud rohkesti linnaäärsete toiduainetekaupluste müüjaid, kes seega võivad kergesti sattuda preemiate kandidaatideks. Eesti Kutsekogude Keskliidu poolt on hääletustulemuste hindamismeetod välja töötatud selliselt, et ka väikseima ostjatearvuga kaupluste müüjad võivad leida teenitud tunnustuse.

Kaupluste alal on kesklinnas astunud võistlejate ritta ka koolitarvete kauplused. Kohvikute alal on kohvik Steinbergi töötajad oma lahkusega äratanud publiku tähelepanu.

Täna annetavad kõik tekstiiljäätmeid

Tallinnas teostab kogumist 2200 kooliõpilast. — Tekstiiljäätmete kogumise käik filmitakse. Seni edukaimaks riiderestide kogujaks Rahumäel asuv Tallinna 27. algkool

Tänane pühapäev kujuneb kõigis Eesti suuremais linnades tekstiiljäätmete kogumise hoogtööpäevaks. Hommikupoolikust hämarikuni koputavad tekstiiljäätmeid koguvad kooliõpilased elanike korteriustele, et vastu võtta tarvitamiskõlbmatuid riidereste. Väljas ootavad veokid viivad kogutud tekstiiljäätmed ladudesse, kust need pärast sorteerimist lähevad tööstustesse tsiviilelanike tekstiilmaterjaliks ümbertöötamisele.

Tallinnas ja Tallinn-Nõmme linnaosas rakendub täna majast majja tekstiiljäätmete kogumiseks kogusummas 2200 kooliõpilast. Kogutud tekstiiljäätmete ladudesse toimetamiseks on tänaseks hoogtööpäevaks Tallinnas käiku rakendatud 30 veoautot, 42 vankrit ja 70 käsikäru. Tallinn-Nõmme linnaosas teostab jäätmete äravedu 21 hobu- ja käsiveokit.

Kogumist teostavate õpilaste jalavaeva säästmiseks palutakse kodanikke tekstiiljäätmete pambud juba aegsasti enne noorte kogujate uksele koputamist valmis seada.

Tänase korjanduse käik kui kesksem osa tekstiiljäätmete kogumise suuraktsioonis filmitakse kohaliku Saksa kultuurfilmi etenduse poolt. Korjanduskäigu filmireportaažile lisandatakse hiljem filmiülesvõtted tekstiiljäätmete ümbertöötamisest vabrikuis ja kogu film linastatakse peatselt Tallinna kinodes.

Nendele kooliõpilastele, kes ruumipuudusel ei saa korjanduspäeva õhtul Estonia kontsertsaalis toimuvat kirevat õhtut jälgida, korraldab ERÜ büroo „Võitlusse hävinguga" kokkuleppel Ostlandfilmiga esmaspäeval ja teisipäeval kino „Helioses" filmietenduse.

Noortele tekstiiljäätmete kogujaile on reserveeritud kaks eriseanssi, mis algavad mõlemal päeval kell 11.30. Näidatakse lõbusat filmi „7 aastat äpardusi".

Tallinna koolide õpilasperes tuntakse tekstiiljäätmete kogumise vastu elavat huvi. Kuni tänase hoogtööpäevani on koolidest tekstiiljäätmete kogumiselt esikohal Rahumäel asuv Tallinna XXVII algkool. Mainitud kooli õpilased on õpetaja Arendi juhatusel majast majja käies kogunud üle 1500 kg mitmesuguseid riidereste.

Agaramaiks korjajaiks olid mainitud koolis Lia Vagula, kes tõi kogumispunkti 48 kg tekstiiljäätmeid, ja Silva Siller, kelle kogumiskäikude saak ulatub seni 42 kg-ni.

Seda suurt indu, millega koolinoored, eriti algkoolide alamate klasside õpilased, suhtuvad tekstiiljäätmete kogumisele, tõendab kujukalt järgmine juhtum: Keegi ERÜ büroo „Võitlusse hävinguga" ametnik kohtas Kopli algkooli lähedal pisikest, umbes 9-aastast koolipoissi, kelle poolt kogutud tohutu suur tekstiiljäätmetepakk oli lagunenud ja riiderestid lumme laiali paiskunud. Südi poiss seletas, et ta tahtnud oma mitmepäevase kogumise vilja, — ligi 30 kg jäätmetepakki, toimetada Tallinna I algkooli. Teel koduni trammile aga juhtus õnnetus. Ühisel jõul köideti jäätmepamp uuesti kokku ja toimetati sihtkohta.

Tänase tekstiiljäätmete hoogtöölise kogumise kava on järgmine:

I osa Estonia kontsertsaalis

Kell 9.30 õpilaste ja teiste kogumisest osavõtjate kogumine.
Kell 10.10 ERÜ direktor O. Leesmenti avakõne.
Kell 10.17 Haridusdirektooriumi esindaja B. Mereti kõne.
Kell 10.20 kogujate instrueerimine.
Kell 10.35 kogujate väljumine Estonia kontsertsaalis.

II osa Turuväljakul

Kell 9 veokite kogunemine ja parkimine.
Kell 9.30 veokite koondamine politseijaoskondade kaupa.
Kell 9.45 tänavkondade ja kogumisgruppide moodustamine.
Kell 10 grupijuhtide varustamine veosaate- ja kogumislehtedega.
Kell 10.35 väljuvad õpilased kontsertsaalist ja jagatakse gruppidesse.
Kell 10.45 grupid alustavad liikumist neile kogumiseks määratud tegevuspiirkonda.
Kell 15 kogumise lõpp.

Teater ja muusika

„Sügismeloodia" Endlas

Sobivate iseseisvate muusikalavastuste puudusel on provintsiteatrid hakanud soetama aseaineid. Esimese selleaadilise katsena tuli sel hooajal Endlas neljapäeva õhtul esietendusele P. Mägi koostatud muusikaline põimik „Sügismeloodia".

„Sügismeloodiasse" oli põimitud rida laule, tantse ja deklamatsioone sügise motiivil, mille saateks oli leitud vastav muusika. Kogu põimik oli ehitatud üles kerge dramaatilise sidemega, mistõttu ettekanne tundus küllalt ühtlase tervikuna ja pakkus publikule nauditavaid elamusi. Kõik palad olid valitud kindla, soliidse maitsekusega, mistõttu nende erinev päritolu ei tundunud sugugi häirivana.

Ettekande heaks kordaminekuks aitasid suuresti kaasa ka Uku Halla maitsekalt ja värviküllaselt loodud dekoratsioonid, mis suure efektsusega aitasid tõsta sügismeeleolu mitmes erinevas varjundis. Eriti meelejäävad olid esimene ja neljas pilt, kus suure originaalsusega anti ehtsat sügismiljööd nappide vahenditega.

Õhtu parimaks osaks kujunesid tantsuettekanded, mida oli esitatud rohkesti. Siin esitati teatri tantsurühma poolt rida efektseid numbreid, milledest erilist väljatõstmist väärivad „Pöialpoiste humoresk" (H. Elviste, H. Kelder ja H. Jaaniste) ja „Randez-vous sajus" (H. Elviste ja H. Jaaniste). Need olid esitatud hoogsalt, rütmikindlalt ja originaalselt. Päris huvitav, kuid vähem originaalne oli kogu tantsurühma revüü „Sügismeeloodia", mis ka tehniliselt osutus vähe viimistletuks.

Ettekanne võeti saalitäie publiku poolt rohkete kiiduavaldustega vastu, samuti said tugevaid aplause ka üksikud ettekanded. See kinnitab, et sellistel ettekannetel on tugev eluõigus, eriti väikelinna teatrite lavadel, kus praeguses olukorras uute iseseisvate muusikalavastuste kättesaamine ja esitamine on seotud suurte raskustega. Seejuures püsib muidugi kiusatus laskuda kergete labaste efektide taotlemisele ja odavasse revüülikkusse. Aga kui põimik on koostatud kindla kunstilise maitsega ja viidud läbi lavalise distsipliiniga, siis võib seda kõrvutada mõnegi keskpärase iseseisva muusikalise lavateosega. Paul Mägi katse Endlas saavutas igatahes täieliku menu ja pälvib enamat tähelepanu.

— k

Estonia teater

Täna viimaseid kordi „Giselle". Peaosades Maldutis, Arg, Lind, Kolt. Kell 19 „Nagu teile meeldib". Homme „Lõbus lesk" (res.) Teisipäeval „Tannhäuser". Kaastegevad Aad o Ots, Uudelepp, Velkat, Raukas, Taliap. Kesknädalal k. 14 „Lõbus lesk" (res.). Kell 19 „Nagu teile meeldib" (u. s.).

Kassad on avatud k. 12—15 ja 17—19. Esmaspäeval, 30. nov., on kassad suletud.

Väiketeater

Täna k. 14 „Igale oma", k. 19 „Ei või olla". Homme „Vastumürk". Teisipäeval „Kalurid", kolmapäeval „Igale oma", neljapäeval „Vastumürk", reedel „Kalurid" (res.).

Eesti Draamateater

Täna k. 10.30 Noorsooteatris esietenduseks „Kuus venda". — H. Visnapuu muinasjutt 4 pildis. Näitejuht — L. Kalmet. Kell 14 „Küpsustunnistus", k. 19 „Karin ja Indrek". Homme „Vargamäe vanad ja noored". Teisipäeval „Gyurkovicsi seltse tütart (res.). Kolmapäeval saksakeelne komöödia „Können Männer treu sein?" Neljapäeval „Võitlus trooni pärast".

Kontsert-jumalateenistus Toomkirikus

Täna, algusega kell 16 toimub piiskoplikus Toomkirikus Toomkoguduse korraldusel kontsertjumalateenistus. Kaastegevad on solistidena meie tuntud naishelikunstnikud Jenny Siimon ja Niina Särev-Kuut laulus ja Laine Siim (Landessender Reval) tšellol. Orelil mängib A. Piirimets, kõnega esineb õp. Pähn. Kontserdi kavas on J. S. Bachi, G. Händeli, Fr. Schuberti jt. helitöid. Sissepääs kavadega.

—0—

Raadio

LANDESSENDER REVAL

Esmaspäev, 30. november.

5.00 Saade Saksa sõjaväele. 6.15 I hommikukontsert (ülek. ja hpl.). 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Päevauudised. 7.30 II hommikukontsert (hpl.). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 12.00 Operetimarsse ja -tantse (mgn. ja hpl.). 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (hpl.). 13.45 Päevauudised. 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Ajaviitelisi helisid (H. Laane trio). 15.00 Saade perenaistele. 15.30 Kauneid meloodiaid armastatud ooperetest (mgn.). 16.00 „Kuldne nõmm" ja „Tantsunelud". Kaks H. Lõnsi juttu Põhja-Saksamaa nõmmest (E. Kuus). 16.15 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu tantsukapell). 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.15 Väikesi serenaade (hpl.). 17.30 Vestlus raamatukapi juures (XVII): Meie näitekirjanduse probleemidest. Käsikiri: M. Sillaots. 17.50 Päevauudised. 18.00 Aja kaja. 18.30—19.15 Saksa sõduri tund (tantsuviise, mängib Ringhäälingu tantsukapell).

Teisipäev, 1. detsember

5.00 Saade Saksa sõjaväele. 6.15 I hommikukontsert (ülek. ja hpl.). 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Päevauudised. 7.30 II hommikukontsert (mgn. ja hpl.). 8.30 Põllumeestele: Uue linamüügi eel (K. K. Estonia linaeriteadl. agr. G. Vähi). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 12.00 Eduard Künnecke meloodiaid (hpl.). 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (ühe kaitsepataljoni orkester ja hpl.). 13.45 Päevauudised. 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Helisev ekraan (hpl.) 15.00 Me algame! (Ringhäälingu tantsukapell ja hpl.). 16.00 „Tõnis Nabrits läheb sõtta". H. Raudsepa jut „Kivisse raiutud" (H. Laur). 16.20 Muusika pärastlõunaks (Ringhäälingu tantsukapell). 17.00 Päevauudised saksa keeles. 17.15 Väike vahemäng (mgn.). 17.30 Lastele: „Mälestusi ühest ilusast reisist" Saksamaal käinud lapsed ja nende saatjad jutustavad. 17.50 Päevauudised. 18.00 Aja kaja. 18.30—19.15 Saksa sõduri tund (rinne ja kodumaa).

Uudiseid kodumaalt

Narva saab rahvaülikooli

Rahvakasvatustalituse algatusel on Narvas käsil eeltööd rahvaülikooli avamiseks, kus populaarteaduslike loengute kaudu leiaksid käsitamist mitmesugused alad, nagu ajalugu, tehnika, majapidamisküsimused jne. Lektoreiks on lubanud oma kaasabi kohalikud kooliõpetajad ja eriteadlased. Rahvaülikooli avaloeng toimub 6. detsembril Narva teatri saalis.

Narva jõgi ei anna kala

Narva jõe ülemjooksul alustati hiljuti talvist kalapüüki. Esimestel päevadel oli kalasaak võrdlemisi kehv ja mõrdadesse jäi ainult mõni väiksem ahven. Paremat kalasaaki loodetakse siis, kui jõgi on juba täiesti kinni külmunud.

Viljandimaa lastekaitseinspektor asus ametisse

Viljandi maavalitsuse juure on asutatud maakondliku lastekaitseinspektori ametikoht. Inspektori tegevuspiirkonda kuulub ka Viljandi linn. Tähendatud kohale asus neil päevil õigusteadlane Aino Kurenilt, kuna ta abiks on maakondlik sotsiaalassistent. Lastekaitseinspektori ametiruumid asetsevad Viljandi maavalitsuse sotsiaalosakonna juures.

Suur huvi siirupi- ja seebikeedukursuste vastu Viljandimaal

Praegu on Viljandimaa suuremates keskustes teoksil siirupi- ja seebikeetmise kursused. Nagu Viljandi maavalitsusse saabunud andmed kõnelevad, on kõikjal huvi nende kursuste vastu suur. Järjest saabub uusi sooviavaldusi kursuste korraldamiseks. Nüüd avatigi juba uued vastavad kursused Tuhalaane Aidul ja Viljandi vallas.

Rakveres avatakse supiköök

ERÜ poolt organiseeritakse praegu Rakveres rahvakööki, kust hakatakse jagama sooja suppi asutuste ja käitiste töötajaile. Rahvaköök alustab tegevust turukaubamajas. Supi keetmiseks õnnestus saada 3 suurt katelt, millede mahutavus võimaldab päevas keeta 400 liitrit suppi. Arvestades inimese kohta pool liitrit suppi päevas, võimaldub rahvaköögi kaudu suppi jagada 800 inimesele.

Supp on väljaviimiseks, s. t. käitised ise peavad hoolitsema supi kohaletoimetamise eest rahvaköögist iga ettevõtte või asutuse söögilauale. Supi jagamine on samm edasi Rakvere töötajate olukorra parandamiseks.

Saaremaa koolid usinad tekstiili korjama

Kohtadelt saabunud andmeil on tekstiiljäätmete kogumine Saaremaa koolides hoogus. Mõnes koolis on juba saavutatud silmapaistvaid tulemusi, hoolimata sellest, et kogumine on kestnud alles lühikest aega. Nii on Elme algkool Kaarma vallas kogunud tekstiiljäätmeid 443 kg, Tagala algkool Kihelkonna vallas 350 kg jne., ja iga päev tuuakse õpilaste poolt kokku pidevalt uusi tekstiiljäätmete koguseid.

Võrumaa kalastajad püüdsid 21 565 kg kala

Võrumaal on praegu 32 kalastajaringi 1089 liikmega.

1. maist kuni 1. novembrini on Võrumaa kalastajaringid registreeritud andmeil püüdnud kokku 21 565 kg kala.

Soola on antud vastavalt soovijaile ja püütud kala kogusele 1074 kg. Kalapüügi rendilepinguid veekogudele on välja antud 123.

Üldiselt aga tuleb tähendada et kalasaagiil oli möödunud suvi üks kehvemaid, sest nii väikest saaki pole olnud tervelt 20 viimase aasta kestel.

Rindesõduritele saadetavate jõulutervituspakikeste vastuvõtupunktid

Rindesõduritele jõulutervituspakikeste vastuvõtmine on Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel avatud järgmistes vastuvõtupunktides: ERÜ keskameti ruumes — Aia 12, II korral; ERÜ Tallinna ringkonnaameti ruumes — Niguliste 12, II k.; Eesti Kinnisvara Seltsi Tall. II raj. ruumes — K. Pätsi 2; Omakaitse Tall. maleva staabi ruumes — A. Hitleri 58; Omakaitse Tall. maleva I komp. ruumes — V.-Balti 72; Omakaitse Tall. maleva II komp. ruumes — Niine 10; „Puhkus ja Elurõõmu" a.-s. A. M. Lutheri osakonna ruumes — Pärnu m. 69; Rahumäe algkooli ruumes — Tallinn-Nõmmel, Vabaduse pst. 50; ERÜ ruumes — Tallinn-Nõmmel, Jaama 1; ERÜ ruumes — Tallinn-Nõmmel, Hiiu 2; Kivimäe apteegi ruumes — Tallinn-Nõmmel, Pärnu 393.

Annetuste vastuvõtupunktid on avatud iga päev kella 9—12 ja 15—18.

Põllumees! Lootusrikkad pilgud on suunatud paljudest külmadest kodudest Sinule. Vii kiiresti ära oma puunorm! Sellega hoiad Sa ära palju kannatusi ja säästad oma metsatagavarasid.

SPORT

Maadlusvõistlused Töölisvõimlas

Maadlusvõistlused, mis algasid laupäeval, 28. novembril, kell 19 Töölisvõimlas, jatkuvad pühapäeval samas kell 18. Osavõtjaid on 25. Võistlused toimuvad Tallinna ja provintsi võistlejate vahel.

Viires võitis maleturniiri

„Puhkus ja Elurõõmu" poolt keskmise tugevusega maletajaile korraldatud põhiklassi esimese turniiri võitjaks tuli postiteenistuja Eerik Viires. Viires on viimasel ajal pidevalt progresseerunud ja käesoleva võidu põhjal ta viidi üle seltsiklassi (tippklassile, peaklassile, järgnev klass).

Turniiri lõpptulemused: 1. Viires 9½ punkti 11 võimalikust, 2. Heinra 8½, 3. Mihhailov 8, 4. Elango 7½, 5. riigisakslane Holster 6½, 6. ja 7. Kütt ja Puura à 6, 8. Seisler 4½, 9. Viisimaa 3½, 10. Rüütli 3, 11. Juhandi 2 ja 12. Triefeld 1 punkt.

Võitjad Heinra, Mihhailov ja Elango viidi üle põhiklassi. Seltsiklassi maletaja Rüütli ei täitnud temalt nõutud normi (5½ punkti) ja langes põhiklassi tagasi.

Turniir arenes ladusalt ja kõigiti distsiplineeritult, millest kõrgema klassi maletajail poleks liigne võtta eeskuju.

Ametlikke teateid

TEADAANNE

13. toitlusperioodil tsivillelanikele elatistarbeainetekaartide alusel Eesti linnades, asulais ja maal müüdava viina kohta.

Ajavahemikus 30. 11. 42 — 20. 12. 42 müüakse:

1) kõigile tubaka- ja tubakasaaduste kaartide omajaile erikupong „FP" vastu ¼ l viina.

2) Kõigile pikaaja- või öötöölistele, rasketöölistele ja üliraskétöölistele nende 13. toitlusperioodi elatistarbeainete lisakaartide südamiku vastu lisanormiks ¼ l viina.

Viina müük toimub eespoolmainituile ainult tühjade pudelite (ka suuremate) vastuandmisel.

Tallinnas 28. novembril 1942. a.

Dr. A. Wendt,
Majandus- ja rahandusdirektor

TEADAANNE

söötainete kaartide alusel Tallinna linnas (koos Tallinn-Nõmme linnaosaga) antava hobusesööda kohta 30. novembrist kuni 6. dets. 1942. a.

Ajavahemikus 30. novembrist kuni 6. detsembrini (kaasa arvatud) 1942. a. antakse selleks määratud kauplustest söödakaartide alusel hobusesööta liikidele A ja B ning E liiki kuuluvaile politsei ratsareservi hobustele alljärgnevalt:

1. Kaeru: kõigi söödakaartide kaerakupongide A 35, B 35 ja E 35 vastu valgete ja roheliste kaartidega 15 kg ning punaste kaartidega 20 kg.

Tallinnas, 26. novembril 1942. a.

Dr. A. Wendt,
Majandus- ja rahandusdirektor

TEADAANNE

14. toitlusperioodiks kehtestatud elatistarbeainete kaartide täitmise ja nende järgi kauplustesse registreerimise ning kaupluste poolt uute alatiste ostjate nimestikkude koostamise kohta Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel

1. Alates 7. XII 42. a. kehtivad tsiviilelanikkonnale 14. toitlusperioodiks uued elatistarbeainete kaartid järgmise nelja nädala peale, s. o. 7. XII 42. a. — 3. I 43. a.

2. Iga leibkonnapea on kohustatud kõigi elatistarbeainete kaartide südamikule tindi või keemilise pliiatsiga kirjutama kaardi omaniku perekonna- ja eesnime ning elukoha.

Elatistarbeainete kaartide käsitamise hõlbustamiseks — kauplustes kupongide äralõikamisel ja kupongide kleeplehtedele kleepimisel — tuleb igal tarbijal temale väljaantud elatistarbeainete põhi- kui ka lisakaartidelt ära lõigata kaarte piiravad randid.

3. Uute elatistarbeainete kaartide järgi jäävad tarbijad alatisteks ostjateks samasse kauplusesse, kus nad seni olid alatiste ostjatena registreeritud. Need, kes end 23.—28. XI 42. a. ümber registreerisid ühest kauplusest teise, peavad uued kaardid esitama sellele kauplusele kuhu nad uuelt on sisse registreeritud.

4. 14. toitlusperioodiks kehtestatud elatistarbeainete kaardid on tarbijad kohustatud kauplustele esitama 4.—9. XII 42. a. tarbija uuesti arvele võtmiseks ja kaardi varustamiseks kaupluse nimetust kandva templi jäljendiga ning ostja järjekorranumbriga, võttes kaasa senised elatistarbeainete kaardid, millest nähtub, mis järjekorranumbri all on tarbija kaupluses registreeritud.

Kuna 28. XI 42. a. „Eesti Sõna" teadaande kohaselt saavad pikaaja- või öötööliste, raske- ja ülirasketööliste lisakaartide omanikud nendele lubatud viina lisanormi osta ainult 13. toitlusperioodi lisakaartide südamike vastu, siis seepärast on nendele lubatud 14. toitlusperioodi lisakaartide järgi kauplustesse registreeruda ka ilma 13. toitlusperioodi lisakaartide esitamiseta, kuid tingimusel, et nemad uute lisakaartide järgi kauplusesse registreerumisel teataksid kauplusele oma senise, s. o. 13., toitlusperioodi alatise ostja järjekorranumbri.

5. Täispiimakaartide registreerimise juures jääb kehtima sama kord, nagu see on teatavaks tehtud „Eesti Sõna" nr. 234, 10. X 42. a. avaldatud teadaande p. 5-as.

Hiljemalt 11. XII 42. a. peavad kõik kauplused esitama täispiimakaartidelt äralõigatud tellimislehed Keskmeiereile, kes uuelt esitatud 14. toitlusperioodi tellimislehtede järgi hakkab kauplusi varustama alates 14. XII 42. a.

14. toitlusperioodi I toitlusnädalal varustab Keskmeierei kauplusi 13. toitlusperioodi IV toitlusnädala andmeil.

6. Kõigil kauplustel tuleb 14. toitlusperioodi kaartide järgi tarbijate kauplusesse registreerimisel koostada uued **alatiste ostjate nimestikud.**

Alatiste ostjate nimestike jaoks teale lihakaupluste, on kirjastatud uue blanketid, millised erinevad senistes plankettidest vanuste ümberrühmituse osas kui ka selles, et politsei ja omakaitse ning pikaaja- või öötööliste, raske- ja ülirasketööliste lisakaartide jaoks on ette nähtud iseseisvad lahtrid. Uute alatiste ostjate nimestike blankettide lahtrite jaotus on täpselt kooskõlas alatiste ostjate koondaruannete lahtrite jaotusega. Uusi alatiste ostjate nimestikke tuleb kauplustel koostada ainult ühes eksemplaris, milline jääb kauplusesse, kuna selle põhjal koostatud koondaruannetest esitab kauplus ühe eksemplari vastavale Toitlusameti rajoonile ja teise eksemplari vastavale varustuskeskusele. kauplustele varem kättesaadetud Toitlusameti ringkirja nr. 5 ettenähtud korras.

Uued alatiste ostjate nimestike blanketid tuleb kauplustel oma vastavatest keskustest välja võtta 30. XI — 3. XII 42. a.

7. Kuna igakordsete uute alatiste ostjate nimestike koostamisel registreeritakse tarbijad kauplustesse selles järjekorras, mil keegi oma uued kaardid registreerimiseks esitab ja et tarbijaile, kehtivusega 12. X 42. — 31. I 43. a., väljaantud suhkru- ja tubakasaaduste kaardid saaksid uues nimestikus sama järjekorranumbri kui 14. toitlusperioodi elatistarbeainete kaardid, **tuleb tarbijail 14. toitlusperioodi elatistarbeainete kaartide järgi kauplustesse registreerimiseks ettenähtud aja vältel (4.—9. XII 42. a.) esitada kauplusele ka suhkru- ja tubakasaaduste kaardid uuesti arvele võtmiseks.** Kaupluse müüja, kes registreerimist toimetab, kriipsutab suhkru- ja tubakakaartidel läbi senise järjekorranumbri ja kirjutab läbikriipsutatud numbri juure uue järjekorranumbri.

8. Ülevaate saamiseks tuleb kauplusel ostja registreerimisel uude alatiste ostjate nimestikku samal ajal kustutada ostja senisest alatiste ostjate nimestikust mahakriipsutamisega, märkides ühtlasi vana nimestiku märkuste lahtrisse teadmiseks uue järjekorranumbri. Senised alatiste ostjate nimestikud tuleb säilitada kuni korralduseni.

9. Kõik elatistarbeainete kaardid peavad olema täidetud neis ettenähtud andmetega, s. o. kaardi omaniku perekonna- ja eesnimega, elukohaga, kaupluse nimetusega ja ostja järjekorranumbriga kaupluses. **Täitmata südamikuga kaarte käibel olla ei tohi. Vastutus täitmata kaartide eest langeb leibkonnapeale kui ka müüjatele, kes täitmata kaartide järgi müüke teostavad.**

Tallinna Linnavalitsuse
Kaubandus-Tööstusosakond.

TEADAANNE

Möödunud talvel teostas Tallinn-Nõmme Linnaosavalitsus suuskade vastuvõtmist sõjaväele.

Käesoleva aasta suvel anti aga osa suuski, mida sõjavägi ei vajanud, Linnaosavalitsuse korraldusse väljajagamiseks nende omanikele. Nüüd on selgunud, et paljudel suuskadel on laos seismise ja sorteerimise tagajärjel sõjaväelaste poolt äraandmisel nõrgalt külgekleebitud nimesildid kaduma läinud, mispärast nende omanikke sel teel ei ole võimalik kindlaks teha.

Arvestades eeltooduga, toimub nimesildita suuskade väljaandmine alljärgnevas korras:

1. Kõik isikud, kes möödunud aastal suusad Linnaosavalitsuse kaudu ära andsid, neid tagasi ega ka tasu nende eest ei ole saanud, on õigustatud tutvuma järelejäänud nimesiltideta suuskadega nende hoiukohas Nõmmel, Pärnu mnt. 322, 1.—15. dets. 1942.

2. Enne suuskade vaatlemisele asumist peab isik suuski väljaandvale ametnikule avaldama üksikasjalised ja kindlad tunnused, millede järgi on võimalik tema suuski teistest eraldada, ning esitama vähemalt ühe tunnistaja, kes tema omandi taotlusi selles suhtes kaheldamatult võib kinnitada.

3. Suuskade väljaandmist korraldav ametnik kannab avaldatud tunnused vastavale blanketile, võrdleb neid suuskadel leiduvatega ja võtab kirjaliku kinnituse tunnistajalt suuskade identsuse kohta.

4. Kui eelkirjeldatud menetluse järgi suusad on leitud või suuskade omanik kindlaks tehtud, varustatakse suusad vastava nimesildiga. Suusad jäävad aga hoiukohta kuni tähtaja möödumiseni, s. o. 15. dets. 1942, et ka teistel võimalik oleks nendega tutvuda.

5. Eelmistes punktides kirjeldatu on maksev ka suusakeppide kohta.

Tallinn-Nõmme
Linnaosavalitsus

TEADAANNE

kala müügi kohta liha asemel ja elatistarbeainetekaartide kupongide kehtivuse pikendamise kohta Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel ajavahemikus 30. nov. kuni 6. dets. 1942. a.

I

Kala müük liha asemel

1. Kala müüakse liha asemel 13. toitlusperioodi IV nädala lihakupongide vastu neile tarbijaile, kes on liha ostuks registreeritud järgmistes lihakauplustes: **Tallinnas:** 1) lihatsentraalis nr. 89 — Sulevimägi 10, 2) lihatsentraalis nr. 85 — Kivimurru 15, 3) lihatsentraalis nr. 113 — Liivalaia 90, 4) lihatsentraalis nr. 114 — Israeli 10, 5) lihatsentraalis nr. 5 — Tartu 52, 6) J. Kööp'i kpl. — Tartu 74, 7) A. Sark'i kpl. — Heeringa 25, 8) H. Bauer'i kpl. — Jakobsoni 21, 9) M. Heine kpl. — Jakobsoni 52, 10) A. Aru kpl. — Vambola 7, 11) lihatsentraalis nr. 34 — Raua 61, 12) lihatsentraalis nr. 42 — Raua 42, 13) lihatsentraalis nr. 27 — Pätsi 21, 14) lihatsentraalis nr. 106 — Heeringa 6-a, 15) lihatsentraalis nr. 49 — Telliskivi 24, 16) lihatsentraalis nr. 108 — Härjapea 3-a, 17) lihatsentraalis nr. 11 — Õle 28, 18) lihatsentraalis nr. 24 — Vabriku 41, 19) lihatsentraalis nr. 12 — Tööstuse 19, 20) lihatsentraalis nr. 21 — Köie 1 **ja Tallinn-Nõmmel:** 1) lihatsentraalis nr. 7 — Turuplats 1, 2) lihatsentraalis nr. 22 — Vabaduse pst. 73-a, 3) lihatsentraalis nr. 23 — Raudtee 97, 4) lihatsentraalis nr. 36 — Liiva 20, 5) lihatsentraalis nr. 104 — Pärnu 246.

2. Tarbijad saavad osta kala ainult neist kauplustest, kuhu nad on registreerunud liha ostuks.

3. Soolakala müüakse lihaga võrreldes kahekordses, peaga soolaturska ja värsket kala kolmekordses ja III sordi värsket kala neljakordses kaalukoguses.

II

Kupongide kehtivuse pikendust

13. toitlusperioodi IV nädalal (30. nov. kuni 6. dets. 1942) on kehtivad veel 13. toitlusperioodi III nädala (23. nov. kuni 29. nov. 1942) järgmised elatistarbeainetekaartide kupongid: 1) lihakupongid, 2) munakupongid ja 3) juustukupongid.

Tallinna Linnavalitsuse
Kaubandus-Tööstusosakond.

OIENDUS

17. nov. 1942 avaldatud Munahindade ülemmäärade määruses 16. 11. 42 peab eelviimases lauses sõnade „ühes pakendiga" asemel olema sõnad „ilma pakendita".

Tallinn, 27. november 1942.

H. Saar
Eesti Hindadeasutuse direktor.

Õnnetu surma läbi manalasse varisenud klassivenda, toanaabrit ja parimat sõpra, Väimela Kõrgema Põllunduskooli õpilast

ARVED KASESALU

sünd. 11. III 1920,
surn 21. XI 1942,

mälestavad kustumatus leinas toanaabrid:

Kalju Tee, Heino Pillai,
Adolf Kurg, Artur Kurg,
Martin Kaarna, Johannes Räppo

ERICH ALBRECHT VILLO't
sünd. 11. XII 1901,
surn. 28. XI 1942,

mälestavad sügavas leinas
abikaasa, vanemad, õde,
vend perekonnaga ja omaksed.

MARIE ANDERSON
sünd. Laukas.
Sünd. 15. II 1866. a.
Surn. 27. XI 1942. a.

Leinavad omaksed.
Kirstupanek 29. XI k. 16
Balti Puuvilla 5—6.

LEENA SENGBUSCH
(neiuna Siigberg),
sünd. 5. V. 1877. a.,
surn. 28. XI 1942. a.
Tallinnas.

Sügavas leinas
lapsed, lapselapsed, väimees
ja kaugelviibiv väimees.
Matmine Türi kirikus.

Armast kaasõpilast ja õpilast
MARI SINTONEN'i

mälestavad leinas
Tall. Linna V algk. õpilased
ja õpetajad.

ARTUR KVINTANA't
mälestavad
end. kaasteenijad
R. M. V. Tall. lauatehasest.

MARTIN KALVIK
Mälestavad
Põhja Paberi- ja Puupapi-
Vabriku töölised.

TEATRID-KONTSERDID

„ESTONIA" TEATER.
Pühap., 29. nov., k. 14 „Giselle", ballett.
Pühap., 29. nov., k. 19 „Nagu teile meeldib". W. Shakespeare'i komöödia.
Esmasp., 30. nov., k. 19 res. „Puhkus ja Eluröömule" „Lõbus lesk", F. Lehári operett (eesti k.).
Teisip., 1. dets., „Tannhäuser", R. Wagneri ooper.
Keskn., 2. dets., k. 14 res. sõjaväele „Lõbus lesk", F. Lehári operett (saksa k.)
Keskn., 2. dets., k. 19 res. „Puhkus ja Eluröömule „Nagu teile meeldib". W. Shakespeare'i komöödia.
Kassad on avatud k. 12—15 ja 17—19.
Esmasp., 30. nov., on kassad suletud.

EESTI DRAAMATEATER
Pühap., 29. nov., k. 10 Noorsooteatris esietenduseks **„Kuus venda"**, H. Visnapuu muinasjutt 4 p. Näitejuht. Leo Kalmet. K. 14 **„Küpsustunnistus"**, k. 19 **„Karin ja Indrek"**.
Esmasp., 30. nov., k. 19 **„Vargamäe vanad ja noored"**.
Teisip., 1. dets., k. 19 (res. „Puhkus ja Eluröömule") „Gyurkovicsi seitse tütart".
Kolmap., 2. dets., k. 19 saksakeelne komöödia „Können Männer treu sein?"
Neljap., 3. dets., k. 19 „Võitlus trooni pärast".
Kassa avatud k. 12—15 ja 17—19.

VÄIKETEATER (Töölisteater)
Pühap., 29. nov., k. 14 „Igale oma". K. 19 „Ei või olla!"
Esmasp., 30. nov., k. 19 „Vastumürk"
Teisip., 1. dets., k. 19 „Kalurid".
Kolmap., 2. dets., k. 19 „Igale oma".
Neljap., 3. dets., k. 19 „Vastumürk".
Kassa on avatud k. 12—15 ja 17—19.30.

VARIETEE-TEATER „PLAZA" Tartu mnt. 4-a.
Esmasp., 30. nov. 1942, Ravell Kandeli revüü „Tähtede sünd". Peaosas: Konstantin S a v l (külalisena). Piletite eelmüük k. 10—12 ja 18—20.

Suur saksakeelne „kirev pealelõuna"

Eesti Rahva Ühisabi heaks pühapäeval, 29. nov. 1942. a.
Estonia kontsertsaalis.
Allgus kell 15.
Korraldaja Saksa Korrapolitsei.
Kaastegevad: „3 Häsekens" ja Tallinna Vabatahtliku Tuletõrje brigaadi orkester.
Pääsmed saadaval Estonia kontsertsaali kassast laupäeval, 28. nov., kella 12—15-ni ja 17—19-ni, pühapäeval, 29. nov., k. 12—15-ni.

KINOD

Igas eeskavas ringvaade
Telefoni teel pääsmeid ei varuta
Et vältida suurt tungi, palutakse kinodes külastada esimest seansse

GLORIA PALACE. Vabaduseväljak 8. **Annuška.** Hilde Krahl, Siegfried Breuer. 16.00, 18.15, 20.30. Püh 13.45, 16.00, 18.15, 20.30.
HELIOS. Viru 4. **7 aastat äpardust.** Wolf Albach-Retty, Hans Moser, Theo Lingen, Olly Holzmann. 16.30, 18.30, 20.30. Püh 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
PLAZA. Tartu mnt. 4-a. **Tema erasekretär.** Gustav Fröhlich, Maria Andergast, Paul Henkels, Theo Lingen. Alg 15.30, 17.30. Pühap 13.30, 15.30, 17.30.
KUNGLA. Pärnu mnt 11. **Mina olen Sebastian Ott.** Willi Forst, Trude Marlen, Paul Hörbiger. 16.00, 18.15, 20.00. Püh 13.45, 16.00, 18.15, 20.30.
AMOR. Harju 38. **Vabastatud käed.** Brigitte Horney, Olga Tšehhova, Carl Raddatz. 16.30, 18.30, 20.30. Püh 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
FORUM. Adolf Hitleri 12. **Jaanituli.** Otto Wernicke, Anna Dammann. 16.30, 18.30, 20.30. Pühap 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
DIANA. Kopli 8. **Eeskujulik abielumees.** Heinz Rühmann, Heli Finkenzeller. 16.30, 18.30, 20.30. Püh 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
ORION. Paldiski mnt 20. **Tema poeg.** Otto Wernicke, Karin Hardt. 16.30, 18.30, 20.30. Pühap 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
MARS. Hospidali 2-a. **Vaenlased.** Willy Birgel, Brigitte Horney. 16.30, 18.30, 20.30. Püh 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.
SKANDIA. Viru 10. **Kultuuretendus.** 16.30, 17.30, 18.30, 19.30, 20.30.
VICTORIA PALACE, Nõmme. **Carl Peters.** Hans Albers. Alg. 17.00, 19.00. Püh. 14.00, 16.00, 18.00, 20.00.
KOPPEL, Vene-Balti 62. **Tütarlaps Fanölt.** Brigitte Horney, Joachim Gottschalk. Alg. 17.00, 19.00. Püh. 15.00, 17.00, 19.00.

ADVOKAADID

Vandeadvokaat V. Jekimov. Tallinn, Tatari 21-a—1. Kõnet. k. 9—10 ja 16—17.

TUNNID

Raamatupidamise-, kiirkirja- ja keelte tunnid. Vilmsi 12-a—2, k. 13—15.

Raamatupidamiskursusel algavad loengud algajaile 2. dets. k. 18, Vene 22, Merekooli ruumes. Uute kuulajate vastuvõtt samas k. 17—18. Muul ajal tel. 318-59. Kursuste juhataja A. Kukk.

TÖÖOTSIMISED

Saksa-eesti tõlketöid tehakse Koidu 6—1.

Majahoidjakohta soovin uuemasse majja korraliku maapealse korteriga. Slt. 1/7321.

Lisatööd otsib õhtuti ametiskäiv keskealine proua. Slt. 20/6760.

Autojuht (III liiki) vajab teenistust sõidu- või veoautole. Slt. 31/6771.

Nõudepesijaks või majateenijaks soovib 17-a. tütarlaps. Varem töötanud nendel aladel. Slt. 4/7324.

Võetakse vastu tellimisi pesu-, laste rõivaste-, tikandus- ja sik-saktöödele tellija materjalist. Estonia pst. 13—5.

Naiskarjaravitseja, pikaajal. praktikaga, kõrgema kutsega, otsib kohta suurema karja juure. Tunneb põhjalikult ka teisi loomapidam. harusid. Slt. 37/6737.

Kujun varrastega villaseid pearätikuid tellija lõngast. Kopli 18—2.

N.-, l.- ja m.-trikoopesu valmistan tellija materjalist. Parandan ka vanu. Rohu 10—6.

Lambivarjude tellimisi tellija materjalist võtan vastu. Kaupmehe 11-a—3 (hoovimajas).

Õmbleja soovib maale tallu tööle. Slt. 27/6767.

TÖÖPAKKUMISED

Meeskütjat vajab G. Treieri aiandus Telliskivi tn. 9, tel. 435-28. Lähem. teat. saab Sotsiaalametist, Roosikrantsi 23, tuba 16.

Vildid, kes teeks valmis? (Vill olemas). Slt. 38/6778.

Mees- ja naistöölisi vajab põlevkivibriketitööstus „Tuli" Dvigatelis. Läbir. Läte 3—1. Reg. Tööametis, Pärnu m. 36, tuba 27 ja 51.

Passijat, heade soovitustega, kes keeta oskab, otsivad Adolf Hitleri rajoonis kaks saksa härrat (kõnelevad ka eesti keelt). Reg. Tööametis, Pärnu m. 36, tuba 57.

Vilunud kantseleiametnikku, kes tunneb vallavalitsuse raamatupidamist, vajab kohe Raja vallavalitsus Virumaal. Sooviavaldused ühes lühikese elulookirjelduse ja teenistust tõendavate dokumentidega esitada vallavanemale hiljemalt 10. dets. 1942. a. Postiaadress: Karjati ag. Vallavanem.

Vallasekretäri-abi koht on vaba Erra vallavalitsuses. Koha soovijad, kes vastavad Vallaseaduse § 79 ja 80 nõudeile, välja arvatud sekretäri kutse, esitagu avaldus ühes elulookirjelduse ja dokumentidega vallavanemale 8. nov. 1942. a. Vajalik pikemaajaline praktika vallakantseleis, eriti raamatupidamises. Registreerida Rakvere tööametis. Aadress: Kiviõli.

Autojuhti, remondivõimelist, vajab O. K. VIII patalj. Raplas. Läbir. tel. Rapla 3, või Tallinnas, Uus t. 10, Harju mal. st. admin.-jaosk. Harju mal. VIII pat. ülem.

Platsivalitseja-abi, vilunud, energilist, vajab kohe tsemendivabrik „Port-Kunda". Pakkum. saata A/S. Tsemendivabrik „Port-Kunda" Kundas.

Hobusemeest vajab G. Treieri aiandus Telliskivi tn. 9, tel. 436-28. Lähem. teat. annab Sotsiaalamet. Roosikrantsi 23, tuba 27.

Perenaist-teenijat vaja suuremasse küüditatu tallu. Oru 7—1 või 3. Reg. Tööametis, tuba 46.

Tislereid, masinamehi ja puutöölisi, ka poolõppinuid, vaja kohe kestvale tööle. Töö toimub soojades ruumides, tasu tükitöö alusel. Töölised on õigustatud saama lisatoidunormid. Ettevõtte poolt töörõivad ja toitlustamine koha peal. Läbi rääk. puutööstuses Aia 20, tel 445-99. Reg. Tööametis, Roosikrantsi 23, tuba 13.

Insenere, tehnikuid, tehnilisi joonestajaid ja tehnilise eelharidusega tööjõude vajatakse suuremasse metallikäitisesse Tallinnas. Sissetöötamine huvitavasse tööalasse on tagatud. Saksa keele oskus nõutav. **Teatada** Spordibüroosse, Tallinn, Pärnu m. 10—8.

Majateenijat vaja väikesesse saksa perekonda. Räägitakse ka vene keelt. Teat. Tööametisse, Pärnu m. 36, tuba 57.

Majahoidjat vaja Niine 15. Maapealne korter. Küsida Niine t. 13—2. Reg. Roosikrantsi tn. 23, tuba 18.

Hobusemeest vaja ETK Tallinna Paberivabrikusse alatisele tööle. Hobune vabriku poolt. Lähem. teat. saab ETK Paberivabrikust, Maakri tn. 27. Tööamet, Pärnu mnt. 36.

Kohvitöölist (meest) ja abimeistrit vaja ETK kohvitehasesse. Lähem. ETK Sekretariaadist, A. Hitleri tn. 27 (sissekäik Reimani tn.). Töölevõtmine toimub Sotsiaalameti kaudu, Pärnu mnt. 36, tuba 18.

Mees- ja naistööjõude vaja galvaniseerimistööstusse. Töö on kergesti õpitav. Tööamet, Pärnu m. 36, tuba 27.

KORTERIOTSIMISED

Tuba pliidiga, soe, päikesepoolne, vahet. 2 toa ja köögi vastu. Endla 7—7 või slt. 14/6714.

Tuba või kaasüüriliseks soovib korralik noormees. Küte olemas. Slt. 12/7292.

Hästimöbl. tuba soovib intell. kindlas teenist. noormees. Slt. 11/7291

Korterit, 2 tuba, köök ja esik, soovitakse Telliskivi-Pelgulinna raj. Slt. 29/7269.

Tuba, eraldi sissek., vähese mööbl. ja vaikset, soovib korralik härra (riigiteen.). Küte olemas. Slt. 3/7203 kuni 5. detsembrini.

Korterit, 2—3 tuba köögiga, soovin nüüd või edaspidi. Slt. 37/7277.

1-toal. korter (16 m²), heas raj., vahetada 2 toa vastu. Slt. 18/7298.

Möbl. tuba kesklinna ümbr. otsib ametnik. Slt. 17/7297.

1—2 möbl. tuba Nõmmele või Tallinna soovib perek., võimal. kiiresti. Küte olemas. Slt. 19/7299.

Hästimöbl. tuba (erasissek.) otsib intell. preili, soov. kesklinna lähed. Slt. 4/7284.

Kaasüüriliseks soovib vanem ametisk. meester. Slt. 22/7022.

Tuba, omaette, soovib korralik kindlas teenist. noormees. Küte endal. Slt. 17/6717.

Mööblita tuba või väikest korterit otsib üksik naister. Slt. 24/6724.

Tuba, mööblita, erasissk., või 1-toal. korterit 4. või 5. linnaj. soovib maapäritol. noormees. Küte olemas. Slt. 33/6733.

Korterit või tuba vajab korralik noormees. Küte olemas. Slt. 36/7276.

Möbl. tuba, erasissek., üürib talveks ettevõtte juhataja. Küte olemas. Slt. 5/7325.

Möbl. tuba, korral., soovib riigit. preili. Küte endal. Slt. 40/7320.

Korterit, 2—4-toal., köögi ja vannit., vaja kiiresti. Küte olemas. Soovik. vahetan 2-toal. korteriosa vastu Nõmmel. Slt. 39/7319.

Kes võimaldaks maalt pärit 22-a. noormehele (konserv. õpilane) hästi sisustatud erasissekäiguga toa või korteri südalinna või trammiliinide rajooni? Küte endal. Kuni 5. dets. Slt. 19/7339.

Ilus 4-t. korter vanas majas, II korral, päikesep., vahetada 1—2-t. korteri vastu. Slt. 30/6770.

Möbl. tuba otsib vanema kursuse üliõpil. Küte endal. Slt. 18/7338.

Möbl. tuba, köögi kasutam., soovib kindl. teenist. noor tütarlaps. Küte endal. Slt. 8/6743.

Möbl. tuba, eraldi sissek., soovib puhtas ametis härra. Küte olemas. Slt. 13/6753.

Korter, tuba köögiga, soo, vahetada suurema 2—3-toal. korteri vastu. Kuke 8—6, k. 5—9.

Äri- või töötoaruumi, kesklinna, vajab käsitööline. Slt. 16/7336.

Möbl. tuba köögi tarv. korral. perek. soovivad 2 haritud ametisk. prl. Soov. südalinna või selle ümbr. Slt. 22/7342.

Korter, 2-t., köök ja esik, Nõmmel asuv, vahetada 2—3-t. keskpärase või hea korteri vastu Tallinnasse. Kirj. Linnu 5—1, Nõmme, või slt. 9/6789.

Möbl. tuba, keeduvõimalusega soovivad 2 koolisk. tütarlast. Soovit. erasissek. Küte olemas. Slt. 16/6796

Toiduainetekaupluse, juuksuriäri või mõne muu äri soovin üle võtta. Slt. 10/6210.

Möbl. tuba soovib kindlas teenistuses preili. Endal küte. Slt. 18/7138.

Möbl. tuba kesklinna lähed. otsib saksa asut. teen. riigisakslanna. Küte endal. Slt. 7/6627.

1—2 tuba, mööblita, soovib naisjurist korral. majja. Küte endal. Slt. 17/6677.

Tuba, mööbl., soovib riigiasutuses töötav preili. Küte olemas. Slt. A/2551.

2—4-toal. möbl. korterit otsivad 2 soliids. kindl. teenist. härrale. Endal küte. Slt. 27/7227.

Möbl. tuba või kaasüüriliseks soovib preili maalt. Endal puud. Slt. 5/7245.

Tuba, omaette, soovib meesõpil. maalt. Küte endal. Slt. 28/7348.

KORTERIPAKKUMISED

Kaasüüriliseks võib tulla korralik üksik naister. üksiku juure kesklinnas. Slt. 30/7270.

Korter ära anda majahoidja töö eest vanemale abielupaarile. Küti 11—9 (2. paraaduks).

Korterikaaslaseks võib tulla kooliõpilane (tütarl.), kellel endal küte. Toom-Kuninga 12—8, pühap. k. 12—5.

Tuba, lihtsa mööbliga, Balti j. lähedal, ära anda 2—4 koolilapsele maalt. Küte nõutav. Slt. 10/7290.

Korteri saavad koolilapsed maalt oma puudega. Võin ka toitu valmistada. Niguliste 10—5.

Kaasüüriliseks võib tulla kindlas teenist. isik, kellel endal küte ja voodi. Tulika 3—1.

Ilus tuba, lihtsa mööbl., vannivõimal. või köögikasutam. üksikule ära anda. Vanem härra üksiku juure. Pärnu m. 62—7. Oma küttega.

MÜÜAKSE

Raudvoodi, reformp., 1½-l., ühes madratsiga (100 rmk.), kandiline söögilaud (30 rmk.) maale. Soo 50—4. M. Järva.

Diivan ja 2 tugitooli (400 rmk.), sobiv maale. Pronksi 6—5. Kaunismaa.

Dünaamiline valjuhääldaja (50 rmk.). Jakobi 20—8. Michelson.

OSTETAKSE

Külgkardinad 2 akna jaoks, pruunikat värvi ja telgedel kootud, ja 2—3 eestimustr. sohvapatja (maale). Slt. 27/7347.

Lapsebotikud või -vildid 3—4-a. lapsele. Slt. 29/7349.

Riietekapp, kolme poolega (soovitav tammepuust). Slt. 4/6784.

Raadio. Slt. 1/6781.

Riietekapp, 3 poolega, kas pruugitud või uus. Slt. 8/6783.

Lapsekalossid nr. 7 või 8, või annan kalossid nr. 5 vastu. Slt. 10/6790.

Ülikond nr. 48—52, talimüts ja kleit. Nõmme, Linnu 5 või slt. 8/6788.

Puhvet, raadiolaud ja kirjutuslaud, Nõmme, Linnu 5—1, või slt. 7/6787

Raudvoodi, reformpõjaga, üheinimese, ja neli tooli. Slt. 14/6794

Pianiino või klaver ja mootorrattas (kiiresti, maale). **Kaupl. tulla või teat. kuni 1. dets. Vabriku 39—5.**

Elektrikeeduplaat. S.-Karja tn., postkontor kassa 5.

Võrkraadioaparaat, 3—5-lambiline, võib olla ilma lampideta ja häälekõvendajata. Slt. 26/7306.

Traktor- ja sõiduauto. Võivad remontivajavad olla. Slt. 13/6713.

Kalossid või vildid 4-a. lapsele (maale). Slt. 22/7302.

Talv- või sügispalitu nr. 50—52 kiiresti maamehele. Slt. 8/7288.

N.-jalgratas maale. Võib ka korrast ära olla. Slt. 2/7282.

Pruug. ülikond suuremale kasvule. Slt. 1/7281.

Anood maale. Lennuki 41—9. Kirsipuu.

5-rubl. kuldraha või kulda hammaste raviks. Päikese 3—10. A. Jaanus.

Kalossid nr. 14 või nr. 15 eesti vabatahtlikule idarindel. Võivad olla ka vildikalossid. Slt. 32/7272.

Vaip. Slt. 31/7271.

Lapsevanker, moodne, ja vateerit. tekk. Slt. 21/7061.

Võrkraadio. Teat. firma ja aasta slt. 15/7295.

Elektritriikraud ja hakklihamasin. Slt. 28/7308.

Diivan, moodne, pruug., ja suur peegel. Slt. 35/6735.

Kirjutuslauatool, tumepruun. Slt. 25/6725.

Raadiokapp (laud) moodne. Slt. 26/6726.

Tapeeti umb. 30 rulli. Slt. 27/6727.

Saag (2 inim.). Slt. 23/6723.

Vihmamantel, saapad ja paar pesu (suurem. kasv.). Pikk 36, uksehoidja.

Elektrimootor ¼-h.-j. (võib olla väiksem ja ka 110-v.). Slt. 19/6719

Kalossid, botikud või vildid 1—3-a. lapsele. Slt. 32/7312.

Puutreipink. Slt. 28/6728.

N.-kummibotikud, pikad, nr. 38 (maale). Slt. 22/6722.

Diivan ja põrandariie. Slt. 16/6716.

Kalossid nr. 36 vildile (maale). Slt. 20/6720.

N.-jalgratas, õmblusmasin ja koorelahutaja (maale). Slt. 6/7326.

Lapsekelk või soomekelk. Nõmme, Künka 7—3, või slt. 25/7305.

N.-käeuur, korralik. Slt. 2/7322.

N.-botikud (nr. 37—38 kingale). Slt. 31/7311.

Tapeeti 20 rulli (1 toa jaoks) maamehele. V.-Ameerika 23-a—7.

Hea krae ning muhv (maale). Slt. 18/6758.

Viltsaapad ja nr. 44 kroomnahast säärikud (maale). Lööla p.-ag. pk. 200.

Vatiga palitu (12—15-a. poisile), nr. 42, pikkus 100 sm (30 rmk.), maale. Nõmmel, Männiku tee 6—4. M. Rooberg.

Smoking (kompl.), uus, s. saledale kasvule. Laulupeo 11/26.

P. kummisaapad ja p. viltsaapad. Laulupeo 11/26.

Lihamasin, suurem, korras. Pätsi 13—3, enne lõunat.

Botikud või säärikud kingale nr. 34—35 või vildid nr. 35—39. Slt. 36/6776.

N.-botikud, soov. poolkõrg. või madalad. nr. 5—6 (maatütarlaps). Slt. 35/6775.

Hea lüpsilehm, linna. Slt. 28/6768.

Postmarke, vanu rahasid ning lõõtspilli (maamees). Kohtla vaksal, pk. 32.

Kalosse, botikuid või saapaid 8-a. tütarlapsele (ostja maalt). **Kohtla vaksal, pk. 35.**

Gr.-plaate ja grammofon, raadio ja igasuguseid pruugitud raamatuid (maamees). Kohtla vaksal, pk. 32.

Õmblusmasin, diivan ja voodi (2-inim.). Slt. kuni 5. dets. 26/6766.

Lapsevanker või -voodi. Slt. 24/6764.

Tapeeti 15 rulli (maamees). Niine 10—3 või slt. 21/6761.

Raudteelaste vormiriideid (ostja maalt). Kohtla vaksal, pk. 35.

Tõukekelk. Slt. 40/6740.

Lapsevildid nr. 30 Slt. 39/6739.

Voolumõõtja 2×5—220-v. Slt. 1/6741

Elektritriikraud, korras, välimuselt hea või uus. Slt. 10/6750.

Tsink- või emailvann. F-a „Terastald", V.-Posti 8—5, tel. 473—81.

Mandoliin. Slt. 8/7328.

Väljaääsi või väikese ventilaatori ja elektrimootori. Raua 31-a—2.

Botikud või kalossid nr. 38 ja 39 kingale, maatütarlapsele. Slt. 15/6755.

N.-karuskrae ja muhv (ka pruug.) ja elektrikeedunõu. Slt. 13/7053

Kirjutuslaud (suur, tammest), raamatukapp ja poolpeetud ülikond (keskm. kasv.) maale tööriideks. Slt. 11/6511.

Lapsekelk. Slt. 30/5970.

Põrandavaip, korral., suur, 4-a. lapsele saapad või vildid, ilukõites „Kalevipoeg", „Vabadussõja ajalugu", „Eesti kunstiajalugu" ja „20 aastat iseseisvust" mesinikule maale. Slt. 16/5956.

Pruug. mänguasju ümbertöötamiseks. Herne 18—11 või slt. 7/5867.

Raud- või malmahi maamehele. Slt. 24/6564.

Nertsboa või -muhv. Slt. 28/7028.

Punarebane või krae ja muhv. Võib ka muu nahk olla ja ka vähe kantud. Slt. 9/7169.

Raamatud: Vaga Üld. Kunstiajalugu, E. Vabadussõda II, 6. Entsüklop. (väike või suur), Tõde ja õigus I—V, Maailma maad ja rahvad (maamehele). Kuusalu ag. Võnsi talu. A. Rannik.

Autoaku ja auto- või elektridünamo (maale). Slt. 28/7188.

Kirjutusmasin (firma Remington, Royal, Underwood, Mercedes, Continental, Ideal või Torpedo), vene või ladina tähestikuga, soovitakse kohe osta. Slt. 22/7222.

KES TEAB?

Venemaa eestlased! Kes teab midagi **Gustav Gustavi p. Siraki** elust või saatusest? Pal. teat. Koidu 34—5, Siirak.

Kes teab midagi minu onu kaptenmajor Alfred V a l g e saatusest? Ta arreteeriti 1941. aasta jaanuaris Riias laeval ja viibis veel 13. juunil 1941 Tallinna Keskvanglas. Olen vähimagi teate eest tänulik. Sireli 10—5, pärast k. 18 või tel. 434-79 (k. 8—17). A. Viirelaid.

Kes teab, kus elab: Juhan Peetri p. Kouhio, 14 a. vana, pärit Suurest-Vopsist, viidi haigena Narva karanteenist Tallinna apr.-kuus s. a. Teat. E. Stepanova, „Kunstkivitehas", Auvere p.-ag.

Kes teab järgm. **isikute elukohta:** Lavonen, Liisa, Siimu t., 35-a.; Lavonen, Lembi 31-a.; Lavonen, Johan, Mati p., 31-a. Saadeti Gatšina laagrist Narva märtsikuus s. a. Teat. pal. A. Lavonen, „Kunstkivitehas", Auvere ag.

MITMESUGUST

N.-kingad, uued, moodsad, nr. 36, vahet. nr. 37—38 kingade vastu. Slt. 10/7170.

M.-talvpalitu, vähe kantud, karakullkraega, suur. umb. nr. 48, vahetada korraliku nr. 50 talvpalitu vastu. Ainult pühap. k. 18.30—20 või esmasp. k. 7—8. Jannseni 1—10.

Varastati 27. okt. 1942. a. 7-a. tiine mära. Tundemärgid: must, kõrgus 151 sm. lakk lõigatud, väike valge märk otsaees, vasak tagumine jalg kabjaliigend. valge, paremat tagumist jalga longab. Hea vaevatasu sellele, kes teatab hobuse asuk. Kuusalu vald, Harjumaal, Rehatse Liivadi talu. G. Helmar.

KADUNUD

Must ridikül ühes dokum. kadus kino „Glorias". Palun leidjat see tuua Gonsiori 20—2. Vaev tasutakse.

Muhv, kantud, kotiknahast, kaotatud Tartu m. piirk. Leidjat palun teat. Raua 45-a—7-a. A. V.

M.-kaloss (parema jala) kaotatud 24. nov. Palutakse see vaevatasu eest ära tuua Maakri 6—6 või Nõmme, Põllu 3—5.

Autorattakapsel, peal lõvi kujutus, kadus teel linnast Koplisse. Leidjat palut. see hea vaevatasu eest tuua Vismari 11. Tel. 411-50.

Prees, kollasest metallist, kaotatud 26. skp. õhtul, tulles Balti jaamast A. Hitleri tn. või trammi. Palutakse see tuua A. Hitleri 42-a—11 või leiubüroosse.

Hagijakutsikas, must, kollased käpad ja rind, nimega „Aki", kadus 27. nov. Palun teat. Tondi 14—7. Omandamise eest hoiatan.

N.-kaloss, vasaku jala, kadus pakist 26. skp. Valga-Tallinn rongi kaubavag. Teat. vaevatasu eest slt. 12/6752 või viia leiubüroosse.

Tumepruun rildest kübar kaotatud 28. 11. minnes Lühikesest jalast Toompeale Feldpostamtisse. Ausat leidjat palut. kübar leiutasu eest ära anda Tööstuse 22—4.

Rahakott ühes raha ja tähtsate dokumentidega kaduma läinud 27 skp. Tartu rongi peal Tallinna. Ausat leidjat palutakse raha endale jätta ja kott ühes dokumentidega, mõrvatud venna riideproovide ja fotodega ära tuua raudteepolits. või leiubüroosse.

Raamat „Neiu sinise kübaraga" kaotatud Nõmme jaama. Leidjat palut. vaevatasu eest ära tuua, Nõmme, Ravila 9.

M.-seemisnahast kinnas, parema käe, pruun, kaotatud laup., 28. nov., linna südames. Ausale kättetoojale Pärnu mnt. 6—30, iga päev kell 13 ilus kink.

Prillid, tugevaläätsalised, (sarvraam.). Vaevatasu eest ära tuua Rataskaevu 20—3.

Sall, punane, ja mustad kindad, kaotatud 27. skp. õhtul Estonia kontserts. riietehoiuruumi. Teat. vaevat. eest Sakala 37—19.

N.-viltkübara, väikese musta, viis tuul ära. Kaotaja üliõpilane. Leidjat palun teat. slt. 7/7327.

TEADAANDED

Põllumajandusliikkude Ühistute Keskliit palub kõiki Ühistegevuse Instituudis ja Instituudi poolt korraldatud kursustel õppinuid end reg. keskliidus, selleks teatades: 1) koolis või kursustel õppimise aeg, 2) muu eriharidus, 3) vanus, 4) üldharidus, 5) praegune töökoht, 6) kas soovib teenistust ühistegevuse alal ja 7) täpne aadress. Põllum. Ühistute Keskliit Tallinn, S.-Karja tn. 19.

ÄRIKUULUTUSED

Ilukirjandusl., kunsti- ja teadusl. raamatuid, uuemaid väljaandeid igas keeles, samuti ka antiikse väärtusega teoseid, igas. vanu käsikirju jne., üksikult ja kogudena. Antikv. Aleks. Koppel, Vene 7.

Kudumistöid, nagu kleidi-, mantli-, ülikonna- ja mööbliriiet, linast pesuriiet, käterätte, aknakardinaid, vaipu jne. tehakse. Töö tellija materjalist. Tekstiiltööstus „Terasniit". Tallinn, Pärnu mnt. 18—3, tel. 448-00.

POSTMARKE
ja vanu
METALLRAHASID
ostab EVALD EICHENTHAL, Kuninga 6

Kübara- ja pesutööstus E. KÄRK, Vene 1, tel. 475-32. Daamide ja härrade kübarate müük ostulubade vastu.

AKUDE KORRASTUS JA LAADIMINE
Akumulaatoritööstus
M. REIKTER
Tallinn, V.-Karja 1

Raamatuid ja postmarke f-a „Odav Raamat" Kullasepa 3.

PASSIPILDID
Vanaturg 6—2 (Viru 2)
tel. 476—37
3 pilti rmk. 1.—. Kella 12—16

Apteegi 3, II korr. Kantud riiete parandamise ja ümberpööramise töökoda. Võetakse vastu naiste ja meeste mantlite ja palitute ümberpööramistöid iga p. kella 11—13 ja 15—18.

Postmarkide ost-müük-vahetus. Tellimiste täitmine ka posti teel. Tallinn, Vabaduseväljak 1—1.

PASSIPILDID
1 tunniga
KIFO
V.POSTI 8
3 pilti 4 Rmk.
Avatud k. 10—14
ka pühapäeval

Postmarke ja raamatuid. „Filatelia", Raekoja pl. 18.

KOHTUTEATED

Tallinna 4. jaoskonna kohtunik tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 2011, 2014, ja 2019 põhjal ja lese Ida-Marie Paulner'i ning laste palve peale kutsub sellega üles kõiki isikuid, kellel kui pärijatel, võlauskujatel jne. on õigusi, nõudmisi ja valdusi 3. juulil 1942. a. Jõhvi vallas surnud Johannes-Eduard P a u l n e r'i järelejäänud pärandus kohta, oma nõudmisi ja õigusi kuue kuu kestel, arvates selle kuulutuse ilmumise päevast „Ametl. Teataja" lisas, kohtule üles andma, hoiatusega, et vastasel korral kõik ülesandmata õigused ja nõudmised kustunuteks tunnistatakse. 25. novembril 1942. a., nr. 73. Jaoskonnakohtunik: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tallinna 2. jaoskonna kohtunik, tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 2011, 2014 ja 2019 põhjal ja Elisabeth Aleksandrov'i palve peale kutsub sellega üles kõiki isikuid, kellel kui pärijatel, võlauskujatel jne. on õigusi, nõudmisi ja valdusi 19. juulil 1941. a. Nõmmel surnud Leo R a i m e t'i (sünd. Aleksandrov) järelejäänud pärandus kohta, oma nõudmisi ja õigusi kuue kuu kestel, arvates selle kuulutuse ilmumise päevast „Ametl. Teataja" lisas, kohtule üles andma, hoiatusega, et vastasel korral kõik ülesandmata õigused ja nõudmised kustunuteks tunnistatakse. 24. novembril 1942. a., nr. 114. Jaoskonnakohtunik: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tartu 3. jaoskonna kohtunik, tsiviilkohtupid. seaduse §§ 2011, 2014 ja 2019 põhjal ja Linda Koht'i palve peale kutsub sellega üles kõiki isikuid, kellel kui pärijatel, võlauskujatel jne. on õigusi, nõudmisi ja valdusi 20. märtsil 1942. aastal Rannu vallas surnud Adele Augusti tr. L e h i s o o'lt järelejäänud pärandus kohta, oma nõudmisi ja õigusi kuue kuu kestel, arvates selle kuulutuse ilmumise päevast „Ametliku Teataja" lisas, kohtule üles andma, hoiatusega, et vastasel korral kõik ülesandmata õigused ja nõudmised kustunuteks tunnistatakse. 24. novembril 1942. a., nr. 55. Jaoskonnakohtunik: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Jõgeva jaoskonna kohtunik, tsiviilkohtupid. seaduse §§ 2011, 2014 ja 2019 põhjal ja Adele Murd'i palve peale kutsub sellega üles kõiki isikuid, kellel kui pärijatel, võlauskujatel jne., on õigusi, nõudmisi ja valdusi 3. juulil 1941. a. Saare vallas surnud Osvald Johannese p. R a j a m ä e (Udde) järelejäänud pärandus kohta, oma nõudmisi ja õigusi kuue kuu kestel, arvates selle kuulutuse ilmumise päevast „Ametliku Teataja" lisas, kohtule üles andma, hoiatusega, et vastasel korral kõik ülesandmata õigused ja nõudmised kustunuteks tunnistatakse. 24. novembril 1942. a., nr. 53. Jaoskonnakohtunik: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilosakond kutsub TKS §§ 293 ja 309¹ põhjal Joann K a r a š i n o v'lit, kelle elukoht teadmata, nelja kuu jooksul arvates kuulutuse ilmumise päevast „Ametlikus Teatajas", kui kostjat vastust andma Agnes Karašinov'i, n-na Koit'i, nõudmises Joann Karašinov'i vastu abielulahutuse pärast, holatusega, et mitteilmumise korral kutse kostjale kätteantuks loetakse ja asi arutusele tuleb. Mitteilmumise tagajärjed on näidatud TKS §§ 718 ja 719. Nõudepalvele, mis on saadud Ringkonnakohtus 16. nov. 1942. a., on lisatud perekonnaseisutunnistus ja ärakirjad vastaspoole tarvis. Tallinnas, 24. nov. 1942. a., nr. 343. Tsiviilosakonna esimees: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tallinna 1 jaoskonna kohtunik kuulutab TKS § 1958 põhjal, et sama kohtu avalikul istungil 3. dets. 1942. a., kell 12 loetakse avalikult ette 4. augustil 1942. a. Tallinnas surnud Vilhelmine-Louise R e b e n i t z'i (Lovisa-Vilhelmine Rebenits) testament, mis on tehtud 23. märtsil 1942. a. Tallinnas notar Eerik Kokker'i kontoris. 24. nov. 1942. a. Holuk. tolm. nr. 50 1942. a. Jaoskonnakohtunik: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilosakond kutsub TKS §§ 293 ja 309¹ põhjal Nikolai P u h o v'it, kelle elukoht teadmata, nelja kuu jooksul arvates kuulutuse ilmumise päevast „Ametlikus Teatajas", kui kostjat vastust andma Marie Puhov'i, n-na Potisepp, nõudmises Nikolai Puhov'i vastu abielulahutuse pärast, holatusega, et mitteilmumise korral kutse kostjale kätteantuks loetakse ja asi arutusele tuleb. Mitteilmumise tagajärjed on näidatud TKS §§ 718 ja 719. Nõudepalvele, mis Ringkonnakohtus on saadud 18. nov. 1942. a., on lisatud perekonnaseisutunnistus ja ärakirjad vastaspoole tarvis. Tallinnas, 24. nov. 1942. a., nr. 425. Tsiviilosakonna esimees: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

ANTS LAIKMAA
kunstipedagoogilised meetodid

Oma viljelusega paljudel kunstitegevuse aladel loova kunstnikuna, kunstielu organiseerijana, vanavara- ja rahvaluulekorjajana, publitsistina jm. pälvib Ants Laikmaa elutöös erilist esiletõstu ta tegevus kunstipedagoogina. Pühendas ta ju kandvaima osa meheeast oma kunstikooli juhtimisele, mille kasvandikeks on olnud mõnekümne aasta vältel ligi 1000 õpilast.

See ei olnud küll kool tavalises, tänapäeva mõttes, kus olnuks ametlikult kinnitatud õppekava, erialnete õpetajad ja lõpetanudiplom. Ei, see oli pigem ateljee vanaajameistrite mõttes, kus ainsaks õpetajaks oli vanameister ise ja õpilasteks — „Antsu jüngriteks", nagu neid veidi pilkeliselt hüüti — enamasti noored entusiastid, kes soovisid õppida joonistama ja maalima. Diplomeerimist peeti häbiväärseks, sest ainult saavutatud võimed pidid olema küpsuse hindamise mõõdupuuks.

Kui küsime, milles seisid Ants Laikmaa erakordsed võimed äratada noortes sellist kunstifanatismi, mis põhjalikult erineb tunniandja-tunnivõtja suhtlemisest, siis peitusid need ta jõulise isiksuse erakordses magnetis ja hiilgavas pedagoogilises talendis.

Ants Laikmaa õpetas kõigi oma võimetega, haaras õpilase oma orbiiti, pani teda asju teisiti vaatlema ja nägema, ei piirdunud mitte ainult aineõpetusega, vaid püüdis õpilast kasvatada vastutustundele, nõudlikkusele ja rangusele enda vastu. Ta püüdis arendada õpilases kunstimeelt, sisendada talle isegi vastavat maailmavaadet, avada ta silmi ilu mõistmiseks ja nägemiseks.

Laikmaa õppis igat õppurit põhjalikult tundma, uuris ta sotsiaalset päritolu ja püüdis tihtigi krobelise koore alt, maapoisi kodukootud kuue alt avastada annet.

Tema sümpaatia kuulus alati fanaatikuile, kes ei tunnustanud sihi saavutamiseks takistusi. Viimaseid ta edutas ja aitas, toetas moraalselt ja tihti ka aineliselt. Lakeeritud küüntega heade perekondade [illegible] mammapoegi ja -tütreid, kes ta juure tulid moe pärast või ajaviiteks, umbes sama sihiga nagu on heaks kombeks, et majatütar ka natuke klaverit mängib, need juhuslikud äraeksinud olid ta pilkealused, ja nad ei püsinud ta juures ka kuigi kaua.

Oleks ju kunstipedagoogika ajaloo seisukohast oluline fikseerida Ants Laikmaa joonistus- ja maaliõpetuse metoodika, mis oli rajatud kindlatele printsiipidele, üksikasjaliselt. Käesolevate ridade ülesandeks on teha seda õige lühidalt.

Ants Laikmaa on teatavas mõttes autodidakt. Kuigi ta õppis Düsseldorfi akadeemias kaks aastat prof. Gebhardti juhatusel, siirdus ta varsti iseseisvaile kunstiotsinguile, püüdes ühtlasi tema oma sõnade järgi loogilise mõtlemise teel konstrueerida õigeima, lihtsaima ja kiireimini sihileviiva joonistamise ja maalimise õpimeetodi. Tema meetod jäigi mõnes suhtes hoopis erinevaks kunsti- ja üldhariduslike koolide joonistamise algõpetusist, mida ta suvatses teravalt kritiseerida kui kaudseid ja mitte otseteed sihileviivaid.

Laikmaa põlgas instinktiivselt kõike kuivalt akadeemilist ja tardunut, eriti kipspäid ja kipsornamente õppevahenditena.

Natura est artis magistra — loodus on kunsti õpetaja, selles väljendus meistri soov viia õpilast kohe vahetumasse kontakti realiteediga, elus loodusega. Kõik värvid ja vormid, mida kasutab kunst, on laenatud looduselt. Seepärast on kunstiõpilase esimene ülesanne õppida realiteeti õigesti nägema ja selle oskuse tõendamiseks omandada ka vilumust antud vahenditega kujutada nähtut niisama realistlikult kahedimensionaalses ruumis kolmedimensionaalse illusoorsusega.

Alles niisuguse oskuse omamisel võib õpilane alata vabama kunstilise loominguga. Joonistus on siis seega õppetegevuses mitte lõppsiht, vaid kontrollimisvahend, mille kaudu saab otsustada, kas joonistaja oskab realiteeti õigesti näha või mitte.

Süsi ja värvid, nende kvaliteet, paberisort ja tehniline käsitlus, need kõik on kolmanda järgu küsimused, millele esimestel õpiaastatel ei tule üldse mingit tähelepanu pöörda. Eeskätt tuleb õppida asju õigesti nägema suure ja pingsa süvenemise varal eseme vormi, proportsiooni ja värvi.

„Töötage tundidepikkuselt silmadega esemel ja mitte niipalju paberil," lausus Laikmaa. „Võrrelge eseme omavahelisi suhteid, võrrelge pindu nende hele-tumeduse astmestikus. Vaadelge, missuguseid eseme üksikuid tugipunkte saab asetada paralleelsetele joontele, missuguseid horisontaalsetele. Pilutage silmad ja uurige eseme vormi, kuidas sellel on üks punkt kõige heledam ja üks teine — kõige tumedam. Selle kahe punkti vahel on varjude astmestik, mida õppige teadlikult rühmitama ja hindama heledus-tumeduse seisukohalt.

Haarake eset siis silmadega tervikuliselt ja võrrelge teda muu ümbrusega samalt seisukohalt. Alles siis, kui tunnete, et olete asja vormi läbi uurinud, tajute selgelt selle struktuuri ja olemust. Proovige see kõige lihtsamal viisil asetada paberile või lõuendile. Tehke seda siis kindlalt ja julgelt. Haarake asja algul suurtes valguse ja varju rühmades, mille sisse märgite hiljem detailsemad ja sügavamad varjud. Ühesugused heledusastmed ühekorraga!

Maalimine ei ole midagi muud kui vaid valguste ja varjude rühmitamine. Joon tekib vaid kahe erineva heledusega pinna kokkupuute tagajärjel, seepärast ärge jälgige jooni, vaid eeskätt neid pindu endid nende vastavais heledusastmeis, värvis ja proportsioonis. Asetage nähtud pinnad ka niisugustena lõuendile. Harjutage end lahti kontuurinägemisest.

Teatavat figuuri joonistades ärge alake peast, kui te ei tea, kuhu jalad võiksid lõppeda, ja jalgu joonistades jälgige pead. Nähke asju korraga, tervikuliselt, mitte nende kontuuride kaudu, vaid valguste-varjude kompleksina, ja püüdke siis laia pintsliga või söetüki küljega see paberil või lõuendil fikseerida."

Need olid elementaarsed põhimõtted, mida Ants Laikmaa igale uustulnukale järk-järgult joonistuspuldi juures seletas. Õpilane, kes üldhariduslikus koolis käies oli õppinud nägema eeskätt kontuuri kaudu, „mille sisse siis veel hiljem midagi tuleb", oli algul segi löödud ega osanud asju haarata summaarselt. Iiati siis, kui esimese ülesandena asetses ta ees nii komplitseeritud vormiga ese nagu elav inimpea. Kuid hoolsa ja pingutava töö tagajärjel, juba kuu-paari pärast, avanesid ta silmad asju teisiti nägema kui seni.

Laikmaa ütleski sel puhul, et see on täiesti harjumuse asi. Hakake nägema joone asemel vormi ennast ja püüdke kohe hakata plastiliselt modelleerima — tagajärjed on üllatavalt suuremad.

Mõne andekama juures võis Laikmaa sellise meetodi juures juba lühima aja jooksul saavutada otse imesid. 15—16-aastased poisid joonistasid päid, mis olid kaugel igasugusest diletantismist. Selle meetodi omaksvõtmisel lihtsustati ju õieti nägemistajumus tervikuliseks, selle asemel, et seda jagada kunstlikult osadeks, eraldi seisvaiks elementideks, nagu värvi vormi ja kontuuri tajumiseks.

Kui õpilase silmamõõt ja nägemismeel oli saanud juba tugeva treeningu, hakkas Laikmaa õpilase tähelepanu juhtima asjade seesmisele olemusele, nende karakterile. Ta õpetas rõhutama olulist, retušeerima ebaolulist, püüdes ühtlasi vabastada õpilast ateljeetöö kramplikust realismist ja fotolisest täpsusest.

Need olid nüüd kunstiküpsed „lohakused", impressionismile lähenevad pooletunnivisked, kus osav silm haaras suure elavusega olulise ja käsi lennutas värskeis värvilöökides teravate ja julgete markeerimistega, ühegi paranduseta, teatava ülesande paberile. Niisuguste vanemate õpilaste ateljeetöödes soovis Laikmaa näha asjade karakterit (portree), värvide harmooniat, vormide voogavust ja elu.

Laikmaa õppemeetod oli absoluutselt empiiriline, teooriat ei lugenud ta kunagi. Tema fundamentaalne maalimismeetod seisis eeskätt selles, et õpilane õpiks loodust õigesti, distsiplineeritud silmaga vaatlema, mida koolitamata silm ei näe, — ja seda saavutati ainult praktikas.

Laikmaa ei teostanud oma õpetust kunagi kuivas dotseerivas toonis. Ta haaras õpilaselt söe ja tegi korrektuuri, tõi näiteid, kiitis, seadis eeskujuks, hurjutas ja pilkas, vahel vaidles mõne põlkpeaga nii et ateljee kajas. Ta lohutas takerdunuid ja andis lootust, oli alati optimistlik ja õhutas raskusi võitma.

Õpilastel oli temaga väga tihe kontakt. Ta laskis õpilastel jälgida oma loomingut, tõi kunstiraamatuid lugemiseks, kinkis ilukirjandust, korraldas seltskondlikke kohviõhtuid, kus laulis tema organiseeritud õpilaskoor ja kus löödi tantsu vana maestroga eesotsas. Ta püüdis õpilastes äratada huvi kõige eestiainelise vastu. Selleks korraldas ta õpilasekskursioone, juhtis tähelepanu Eesti looduse iseärasustele. Ta korraldas õpilastööde näitusi.

Laikmaast hoovas niisugust ürgset elujaatust ja vitaalsust, mida õpilased alateadlikult omandasid. Tema elust lähilöögijõu potents nakatas üsna vaistlikult õpilasi, mistõttu need temale sekundeerima hakkasid mis lõi omakorda noorusliku töörõõmsa õhkkonna, milles ei kardeta raskusi ega takistusi.

Laikmaa oli täiskarsklane ega pooldanud, et elu peaks andma veel kunstlikke uimasid, kui on nii palju loomulikke ja terveid rõõme, millest joovastuda.

Ta kehastas suurel määral neid voorusi, millest toitub noorte idealism. Ants Laikmaa isikus kaotas Eesti mitte ainult suure kunstiõpetaja, vaid ka ideelise noorsoojuhi.

Volli Eller

EDUARD VIIRALT — *EESTI NEIU*

E. VIIRALTI UUSIM LOOMING

Nüüd, kus sügisene hooaeg toob meile kõigile uudiseid mitmeilt vaimutöö aladelt, oli võimalus tutvuda ka E. Viiralti värskeimate teostega. Need on „Eesti neiu" kahes tehnikas — üks ühes toonis vernis-mou ja teine mitmevärviline akvatinta (kolmelt plaadilt).

Kunstisõbrad võivad neid näha sügisesel kunstinäitusel.

Vestleme siin mõne sõna E. Viiraltist ja ta loomingust.

Nüüd ei tarvitse enam ütelda, kes on E. Viiralt ja milline osatähtsus tal on kunstiloomingus. Me teame, et ta on tänapäeva suurimaid graafikuid mitte ainult meie kunstis, vaid hoopis laiemaski ulatuses. Esinenud oma loominguga paljudes Euroopa kunstielu keskustes, on Viiralt äratanud ülimat tähelepanu, ning kunstikriitika toonitas ikka, et E. Viiralti vaimujõu rikkuste ja tehnika täiuslikkuse kõrvale on tänapäev raske kedagi leida. E. V. viimaseid tähelepanuväärivaid esinemisi välismail oli Viinis 1937. a., kuhu ta kutse sai ainsa külalisena. See juba ütleb midagi. Viin austas teda kuldaurahaga ja ta 21 väljapanekust osteti 18.

Eesti suurematel kunstinäitustel esines Viiralt paarikümne aasta kestes pidevalt, olgugi et ta elas 13 a. vahetpidamata (1925—1938) Pariisis ja isiklikult kordagi ei külastanud kodumaad. Kodumaale siirdus ta 1938. a. septembris ja töötab nüüd Tallinnas.

Mida on hinnatud E. Viiraltis? Miks leidub ta loomingut nii paljudes Euroopa muuseumides ja kunstikogujate erakogudes?

Kui E. Viiralt noore mehena 1925. a. jõudis Pariisi, polnud tal raha ega populaarsust ja ta seisukord polnud millalgi kindlustatud. Ta oli kui kübe, jäetud kõlkuma keset mühisevat inimmerd, mille lained matavad tuhandeid üksikuid andeid, kel ei ole jõudu end pidada pinnal. Viiraltil oli eesti mehesitkust, väsimatut tahet, andeomadusi ja virtuositeeti, mis tunglesid ja surusid ja heitlesid, kuni ta nüüd on pärinud koha Euroopa suurimate kunstnike reas: nüüd inimmurdude argipäevased rabelemised enam ei suuda teda matta, vaid need inimmurrud peatuvad ja imetlevad t e d a.

Kes tunnevad E. Viiraltit, teavad ta haruldast vähejutukust. „Egas ma vaiki, kui ma vaikin," ütles kord keegi. Nii ka E. Viiralt: ta kõneleb vähe, aga e l a b v a i m u s p a l j u. Kas ei olegi just seepärast ta looming nii paljukõnelev ja rikas neist hingelisist ja meelelisist tuikeist, mis otsivad — väljapuistamist, nagu see jutukate juures sünnib südamelt ärarääkimise kaudu.

Üks välismaalasi iseloomustas ta loomingu ja ümbritseva elu vahekorda nii: „Ta pea pöördub närviliselt paremale ja vasakule nagu kotkal, keda kohutab tundmatu hääl. Ta hallid silmad prillide taga otsivad vormi tuhandele kummalisele mõttele... Eraklik autodidakt, vaikiv filosoof — niisugusena on ta end seganud rahva hulka, analüüsides selle hingelisi ja kehalisi vapustusi, luues kontakti kõigi inimelamustega." Ja teine hüüab juure, et milline graveerija on peale tema saavutanud säärast akordi joonte ja tooni vahel... teda võib õigusega lugeda meie aja suurimate meistrite hulka. Ja tõenäoliselt iseloomustab Viiralti kunstilisi tulemusi ta seesmise loova võime kõrval graafiliste e r i t e h n i k a t e e r a k o r d n e r i k k u s.

Oma loomingu s i s u s käis ta läbi kõik hingeperifeeriad — mustuse süngusest kuni süütuse idüllini. Meelelise elu kujutustes avaldub tal ikka irooniline kõrvaljoon, mis ta teeb teatavai mõõdul moraliseerivaks. Soome arvustus leidis ta teostes iseloomuliselt „viiraltlikemaks" kõik selle, „millest purskub inimkonna tusk ja valu maailma meeletuse pärast". „E. Viiralti kunstis ei räägi intellekt, vaid ülitundelisus ja moraal, ning selles ta jälgib keskaja meistrite õilsaid traditsioone."

Ta loomingu vaimne tung on viimaseil aastail pöördunud kargele joonele, kuni lapsehinge õrnima helluseni ja palvetaja ja imetleja südamepuhtuseni.

Kõik see suur ulatus elunägemises on ta tõstnud välja kohalikkuse piiridest üldinimlike vaimuväärtuste juure — samuti nagu näiteks itaalia renessanss ei ole ainult Itaalia, vaid üldinimkonna oma.

E. Viiralti kauane elamine võõrsil takistas tal ta isiksusega ja loominguga olla m e i e o m a elule lähedane sel määral, kui see olnuks soovitav meie o m a k o d u kunstile. Meil väljendati seepärast vahel mõningat pettumustki temast. Et miks ta selgeltnägev sügav pilk ja hing ei otsi kontakti m e i e o m a elu ja ilmetega? Miks ei jäädvusta ta o m a r a h v a o m a h i n g e l i i g u t u s i ja eluvarjundeid?

Nüüd kodumaal olles on E. Viiralt andunud sellele. Kui ta graveeris portree Kristjan Rauast, siis tundsime, kuidas selle vanameistri optimistlik lüüriline-eepiline elumõistmine oli saanud kustumatuks meie silmadele. See aitab meid mõistma Kr. Raua loomingu karget-puhast vaimu.

Nüüd, möödunud suvel, otsis Viiralt kaua ja hoolikalt eesti maaneiu tüübilisimat kuju ja leidis ühe ja lõi selle järgi ülalmainitud teosed „Eesti neiu". Viiralt töötas pingerikkalt kogu suve, et too neiu karakteriseeriks meie maaelu noore naise looduslikku tervet ilu, karget elujõudu, priskust ja seda sarmi, mis elab puhtates silmades. Rätikus, sõlm lõua all, vaatabki ta meile vastu — lihtne, veetlev ja loomulik. Kui omal ajal Ants Laikmaa oma „Läänemaa neius" toonitas mõningat etnograafilist, siis E. Viiralt on peamise tähelepanu pühendanud eesti neiu näo karakteriseerimisele ja ilme elulisusele. Koloreerimine on pildi üldmulje teinud: õnnelikult pehmeks ja dekoratiivseks.

Tundub, et see teos seob hulkade südameid ja saab väärtuslikuks rahvuslikuks ehteks paljudes kodudes.

P. Leht

ÜKS LIHTNE JA OTSEKOHENE EESTI MEES
Keeleteadlane K. Leetberg 75-a.

Mõne päeva eest sai 75-aastaseks meie väljapaistvaim vanema põlve keeleteadlane Kaarel Leetberg.

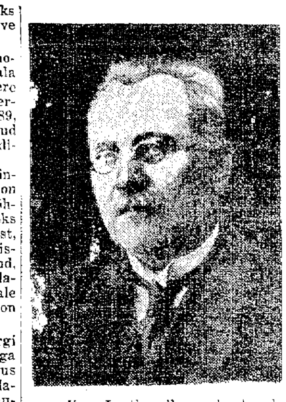

K. Leetberg on sündinud 26. novembril 1867 Vihula vallas Haljala khk. Virumaal, õppinud Rakvere alg- ja kreiskoolis 1879—84, Peterburi Anna gümnaasiumis 1885—89, Tartu ülikoolis 1889—93, lõpetanud selle cand. phil. teadusliku kraadiga võrdleva keeleteaduse alal.

K. Leetbergi koolimehe-tööd hinnates tuleb rõhutada, et meil on olnud vähe õpetajaid, kes nii põhjaliku eriteadmiste süsteemiga oleks ühendanud nii sügavat üldharidust, kusjuures kõik see on nii iseseisvalt läbi mõeldud ja läbi tuntud, nii tihedaks tervikuks kokku sulatatud, et see ta õpilaste küpsevale vaimule paratamatult oma mõju on pidanud avaldama.

Tähtsaimaks osaks K. Leetbergi tegevuses, ta e l u t ö ö k s, on aga kahtlemata ta kirjanduslik tegevus eesti keele seletamise ja korraldamise alal. K. Leetbergilt on ilmunud niihästi artiklite kui ka eri raamatute kujul kokku ligi 40 kirjatööd, mis kõik — mõned puhtkirjanduslikud teemad maha arvatud — on kirjutatud meie eesti emakeele väärtuste kättenäitamise ja maksvusele aitamise eesmärgil. Seejuures K. Leetbergi kirjutused ilmutavad sügavamat arusaamist keele olemusest kui seda enne teda eesti keeles on väljendatud.

Juba ta kõige varasemais töödes, nagu „Keeleparandamine" (1904), tuleb ilmsiks K. Leetbergi keelelise südametunnistuse erksus ja ta opositsioon emakeele pärimusvara vägivaldse muutmise vastu „parandamise" nime all.

K. Leetbergi järgi on hea keeletarvituse määrajaks mitte sel määral objektiivsed eeldused kui keeletarvitaja enese otsekohene meelsus ja aukartus selle vastu, mis keeles on.

Sügavate üldiste keeleteoreetiliste ja keelefilosoofiliste vaatekohtade esiplaanil viibimine ei ole K. Leetbergi juures mitte takistuseks saanud ka kõige üksikasjalikumate ja detailsemate küsimuste arutamisele.

Väga südamelähedaseks asjaks on K. Leetbergile olnud ka meie luuletajate ja kirjameeste sõnastuse ja keelepruugi kaitsmine kutsumata „parandajate" ja ümbertegijate agaruse vastu. Kui 1934. a. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmusid meie ärkamisaja suurema lauliku Koidula „Valitud laulud" niisama hullusti ümbertehtult nagu nad 1925. a. olid ilmunud sama kirjastuse „Kogutud luuletustes", sellest hoolimata, et selle kogu redaktsioonilised puudused arvustuse poolt olid kätte näidatud, siis ei saanud K. Leetberg enam midagi parata — ta lihtsalt p i d i sule kätte võtma ja kirjutama raamatu „Koidula kurb saatus" (1935).

Leetbergi kirjatööde hulk on õige suur. Aga nende seas ei ole ühtegi ilma tuumaka sisuta, ei ole ka ühtegi, mis poleks mitte ette kantud eeskujulikult elavas, mõnusas keeles. Ja nagu näitavad ilmumisaastad, ei ole K. Leetbergi töötahe ja loomisjõud vanemas eas mitte raugenud, vaid ennemini tõusnud. See annab lootust uskuda, et tema praegu viimased tööd mitte viimasteks ei jää ja et tal veel jõudu jatkub eesti rahvale midagi väga mõnusat pakkuda.

Rein Nurkse

MEISTRITEOS SOOME TALVESÕJAST

Pärast Talvesõda 1939/1940 ilmus Soomes Erkki Palolampi teos „Kollaa kestää", mis nüüd kahes trükis ka saksa keeles on ilmunud, pealkirjaga „Der Winterfeldzug. Krieg in Finnlands Wäldern 1939/1940".

E. Palolampi teos on kirjutatud haruldaselt asjalikult-sisukalt. Äärmise elavusega on esile manatud võitluste hiigelpinevus ühes rindelõigus, nimelt Kollaa piirkonnas, kus sõjategevus kestab suure karmusega talve lõputus külmas.

See oli võitlus arvuliselt hoopis suurema vaenlase vastu, kes suutis saata tulle ikka ja ikka uusi meeste ressursse ja kelle materiaalsed võitlusabinõud olid võrratult suuremad kui soomlastel; nii et soomlasi aitas kuni võitluse lõpuni nende võrratu mehemeel, otse ainulaadne kangelaslikkus, mida ei suutnud lämmatada suurimad panused vastase poolt nii meeste kui materiaalsete osade näol. Kollaa võitluspinge oli selline, et nõudis soomlastelt ülimat hingelist panust. Ainult hingeline panus, suur isamaa-armastus ja kodumaa loodustingimuste kasutamine olid põhjusiks, mispärast Kollaa vastu pidas.

Kollaas võitles rahvas, kes oli võidelnud aastasadu karmis looduses, ühes käes ader ja teises mõõk. Võitluste tuli ja hõng aina lõõmasid soomlase hinges, olgu mistahes võitlusväljal.

Soome sõdurite kuulsusrikas tegevus algab juba 30-aastases sõjas, kus nad, kuuludes kuulsusrikkasse Gustaf-Adolfi sõjaväkke, sooritavad otse imetegusid ja saavad võitmatute hakkapeliitade nime. Hakkapeliitade vaim ei sure, vaid see kestab, nii hiljem 30-aastases sõjas, Karl X Gustafi aegses Poola ja Taani sõjas, samuti Karl XI aegseis võitlusis. Kangelaslikult on soomlased Rootsi võidule kaasa aidanud hiilgavas Narva lahingus. Ka hiljem pole kustunud Soome kangelasmeel ja määratu isamaa-armastus.

Et see nii on, selle põhjuseks on olnud alatine armutu võitlus idaga, kust valgus maale julmalt rüüstavaid väekolonne. Ja soomlane on pidanud aina võitlema sissetungijatega, kes on olnud arvuliselt suurer ülekaalus, võrreldes soomlaste omade vägedega. Visa ning verine on olnud see võitlus. Selles on soomlane võidelnud oma kodu, kodumaa, naiste ja laste pärast, Põhjala kultuuri ning vabaduse pärast.

Võitlust idaga on eriti drastiliselt läbi elanud Ida-Soome elanikud. Seetõttu on kujunenud karjalastes eriline vaim; adra ja mõõgaga on Karjala talupoeg sooritanud oma suured ülesanded piirimaal. Vilunud karjalasele aga on alati appi rutanud kogu Soomemaa, sest võitlus Karjalas on olnud ka võitlus muu Soome eest. See on olnud ühtlasi võitluseks terve Põhjala, samuti terve Euroopa kultuuri eest, mida on kannud suur ja üllas vaimsus

Sellest soomlase vaimsusest hõõgub vastu iga lehekülg Palolampi teoses. Võimas rahvuslik vaimsus kannustab sõjameht, reamehest kindralini. Nad on kõik immutatud suurest ja pühast heitlusest. Peaasi on, et Kollaa peab vastu, kõik muu on teisejärguline! Mis on elu ilma Kollaata?! Asjade nii olles võideldakse Kollaa rindel lakkamatult ja visalt. Ollakse äärmiselt meelekindel ka kõige raskemail momentidel.

Teos on seda haaravam, et Palolampi jälgib siin sõja igakülgset elu, lihtsõdurist kõrgema ülemani. Algusest lõpuni on palju neid, kes langevad; kõikide nende kujud on jäädvustatud Palolampi tabava ja südamesoppidesse küündiva pilguga See pilgu sügavus tõstabki harukordselt teose dramaatilisust ja kisub lugejat kaasa.

Soome Talvesõja traagilisust tõstab veel see, et soomlased pidid selle raske võitluse üksinda läbi viima Abi ei tulnud kuskilt. Kõneldi küll tol ajal raadios, et saadakse abi Inglismaalt, Prantsusmaalt, Ühendriigest jne. Tegelikult aga ei saadud. Kui võitluse lõppjärgus Prantsusmaalt siiski suurtükke saadeti ja need Kollaa rindele saabusid, osutus see otse pilkeks: kahurid olid ehitatud 1871. a. mudeli järgi. Mis pidi tehtama nendega moodsas sõjas, kus vaenlane kasutas külluses moodsaid relvi?

Palolampi teos ei kõnele mitte ainult rindest ja rindemeestest, ta kõneleb ka rinde otsesest tagalast ja alast, mis tuleb rinde ülesehitamise seisukohast maha jätta. Neil aladel toimub armutu külade, talude, mõisade jne. hävitamine. Mõne tunni jooksul muudetakse tulega tuhahunnikuiks õitsevad asulad, et vaenlane ei saaks sõjategevuseks soodsat asupaika. On talumehi, kes ise oma hooned süütavad. Ja nii on see olnud ka sajandeid varem karmil piiriäärsel maa-alal.

Vaikselt lahkuvad inimesed kodukohtadest. Läheb ka kaheksakümneaastasi tudikesi, kes ootasid surma, et puhata kodusel kalmistul. Liikvel on teetäied inimesi ja koormaid — kaasas aranatuke, mida sai rutuga veel haarata. Ühes inimestega lähevad loomadki kuni neljakümnekraadilises pakases haledasti ammudes, sest külm teeb liiga, ja veel enam toidupuudus. Keset valju talve aga pole teeäärtelt midagi saada. Omapärase pildi moodustavad küladesse mahajäänud koerad. Nad sibavad oma kodukoha ümber, kuni suitsupilv ja lõõmav tuli nad külast lahkuma sunnivad. Seal nad rühmituvad ja, tajudes küla tabanud traagikat, täidavad kaebliku ulgumisega talvist õhku.

Siiski lähevad inimesed kodukohast täis usku helgemasse tulevikku ja sellesse, et soomlase kirves tuleb uuesti Karjala piiriäärsetesse metsadesse.

Kollaa pidas vastu — nagu imeline müüt jäi see soome hinge. Nagu müüt suurest ja võluvast sangariteost ja kangelasrahvast. Kui aegade hääbudes paljugi meelest kaob, püsib ometi Kollaa müüt, mis tõepoolest polnudki müüt, sest K o l l a a p i d a s v a s t u.

Rahvas, kes sääraseid ohvreid suudab anda, on hingeliselt suurevõimeline, see rahvas on suurte ja ainulaadsete tegude rahvas. Kollaa müüt ja tõelisus ei või jääda ainult soome müüdiks ja tõelisuseks, vaid kumu sellest läheb üle maailma sinna, kus pole kadunud sõdurite kangelasvaim. Ja see ongi põhjuseks, et Palolampi suurepäraselt koostatud teost loetakse innuga ka väljaspool Soomet.

Hendrik Sepp

KOLLAA PEAB VASTU
Katkendeid Erkki Palolampi samanimelisest teosest

...Aga mehed võitlevad veel ikka. Nad pole palju päevi enam maganud, harva on nad saanud süüa — sedagi kuivtoidu näol, või ka piskut, mis järele on jäänud nende erapakkidest. Sooja einet pole võimalik valmistada. Moonavedajad langevad teel või saavad haavata. Kompaniide kokad aga on eesliinil võitlustes.

Oma olukorra kallal juurdlemise on mehed unustanud, samuti selle, et kuskil väljaspool, kaugel eemal, oleleb maailm, maa, mille eest nad võitlevad. Nad tunnevad vaid üht, nende teadvusse põletatud ülesannet, mis teeb võimalikuks nende sangariteod. Mehed on langenud, sõbrad läinud, nemadki lähevad varsti sedasama rada. Aga enne löövad nad veel Kollaa pärast. Nad on terve nädala vaenlast kinni pidanud, iga päev mitu korda. Nad teevad seda edaspidigi, kuid varsti pole nad enam elus.

Päevast päeva üks ja seesama võitlus. Soomusplaatide taga liginevad enamlased. Tavalise püssi või kuulipildujaga on mõttetu neid lasta. Poisid kujundavad uue taktika. Üks kamraadidest avab tiival tule ja enamlased, kes on kaugel, pööravad oma soomused selles suunas. Siis laseb teine mees soomuskatte taha. Hämaras toovad poisid lamama jäänud soomuskilbid, mis saavad nüüd heaks kaitseks soome täpsuslaskureile. Kuulipildur, automaatlaskur ja soomuskütt töötavad käsikäes. Soomuspüssiga lastakse soomuskiipi auk, siis tõmbuvad selle taga ringiroomavad vaenlased — mõnikord veel ainult üks — tagasi ja kuulipilduja niidab põgenikud maha.

Igal mehel tuleb teha kümne mehe töö, rühm peab täitma kompanii ülesandeid. Vastulöökideks reserve pole olemas. Ei, väsinud mehed, kustki kokkurahmatud ülejäänud peavad andma vastulöögi järele. Vaenlased kütavad oma trummitulega ühte ja sedasama pesa, kuni selles näib olevat elu surnud. Nende jalavägi tungib peale soomussaanide ja -kilpide taga. Kui läbimurd ei õnnestu, algab uus trummeldamine. Sellele järgneb taas rünnak. Õnnestub vaenlasel haarata kuskil positsioon, siis peab teda paiskama vastulöögiga tagasi. Ja mehed langevad. Aga see peabki nii olema, sest meil pole tõrjerelvi ja kahurväel puuduvad mürsud.

Meeste ohvrimeelsus on kujuteldamatu. Nad teevad vasturünnakuid niivõrd väikeste jõududega — jah, koguni üksinda! Vaenlane murdis lõuna pool raudteed pärast ägedat tulerahet ühte toetuspunkti sisse ja hakkas tungima positsiooni eelliini. Kompaniiülem oli viidud parajasti haavatuna minema. Tema asetäitja, verinoor reservleitnant, kõhkles. Ta loendas oma väheseid mehi ja takseeris löögijõudu. Tol hetkel astus üks mees leitnandi juure ja seletas, tema võivat seda teha — üksinda. Ta võivat tungida enamlaste ees olevale kõrgendikule ja heita sealt käsigranaate. Mõte oli hullumeelne, aga juba pikemat aega oli rinnet hoitud selliste arutute imedega.

Mees sai loa. Hüpetega liikus ta edasi trehtrist trehtrisse. Tuli oli põrgulik, kogu vaenlase tulejoon näis laskvat seda üksikut sõdurit. Mees heitis vaenlastele, kes olid kaevunud alumises järsakus, üksteise järel tosin käsigranaate. Kui viimne oli lõhkenud, paiskus ta oma automaatpüssiga vaenlase jaole, tegi vasturünnaku — üks mees! Vaenlased langesid, mõnel õnnestus põgeneda. Toetuspunkt oli tagasi võetud.

Raudteelõigu suurtükivaatlejaks oli äsja reservohvitseride koolist vabastatud noor Rein. Mehed tema ümbert olid langenud. Aga Rein juhtis tuld kiirustamata, säästmata granaate.

Vaenlased jõudsid ühe laastudeks lastud metsani ja kinnitasid sinna kanda. Jalavägi oli kannud raskeid kaotusi. Ei teatud enam, kes oleks pidanud juhtima või mida oleks tulnud teha. Rein teadis. Ta oli ainus, kes omas olukorrast selge pildi, ja tegutses. Ta jättis vaatluspaiga, korjas mõned nõutud sõdurid, haaras relva ja viis väikese salga vastulöögile. Õhtu hämardus. Kohmetunud mehed kõhklesid tungida metsa Siis võttis Rein oma taskulambi ja valgustas tukas istuvaid vaenlasi. Nii näitas ta poistele, kuhu lasta. Ta valgustas vastaseid nägu näo järele. Need kohkusid ja vastulöök õnnestus. Enamlaste kuulipildurid nägid valgust ja hakkasid tulistama. Nad tabasid oma mehi. Vastane paisati tagasi.

Järgmisel päeval sai Rein haavata. Granaat lõhkes ta läheduses. Kivikillud lendasid talle näkku, müürides ühe silma täielikult kinni. Rein juhtis tuld verise näoga kuni pärastlõunani edasi. Alles siis, kui vaatlemine muutus võimatuks, läks ta patareiülema, leitnant Forsblomi juure, kes ta sidumispunkti saatis.

Lahkumisel ütles Rein:

„Nägemiseni, ma tulen homme tagasi!"

Ta saadeti ravile. Ta sai parajasti niipalju näha, et teekonnal üksinda toime tulla.

Suurtükivaatluse võttis nüüd üle Reinu abi, nooremveltveebel Anttonen, kes tubliduselt oma ülemusest maha ei jäänud, hiilgav sõdur. Anttonen oli olnud alguses jalaväelane. Ta aga oli huvitunud artilleeriast ja tulnud siis üle suurtükiväkke.

Nüüd võttis noor veltveebel tulejuhtimise üle paigas, kus surve oli juba päevi määratu raske. Anttonen ei hoolinud millestki. Ta ei kaotanud närve ka pingutavaimais olukorris.

Välikahur oli peagu ainsaks tankitõrjevahendiks. Rein oli tankide rünnakud tagasi tõrjunud ja Anttonen toimis tema eeskujul.

Tankid tulid. Anttonen, jalaväelasena väljaõpetatud nooremveltveebel, alustas suurtükiväevaatlejana omapärast tuld, mida iga inimene oleks pidanud hullumeelsuseks. Ta valis rahulikult lähima tanki märgiks ja avas tule — et granaate kokku hoida — lask lasu järele ühest kahurist. Miski ei suuda seda rahulikku poissi tasakaalust välja viia. Mõne katse järele on tal üks tabamus. Tank jääb seisma ja hakkab pöörlema. Anttonen kirjutab oma päevikusse: „Üks soomusmasin purustatud." Kuid sellest märkusest ei nähtu, millisel omapärasel viisil see purustati: pakilises vastastikuses tules, lask lasu järele, täpse tabamusega.

...üheteistkümnendal päeval langes Anttonen oma vaatluspostil. Teine veltveebel katsus küll veel taandada, tormas aga kuulipilduja valangusse. Mõlemad laibad jäid vaenlasele.

Kollaa [illegible] ajunud õhtuvidevikku. Tuleb öö. Ja öösel ei julge vaenlane rünnata, vähimalt mitte suurte jõududega.

Mehed katsuvad magada. Mõned magavad, nagu oleksid nad surnud, aga kõik ei saa nii. Granaatide kiunumine, haavatute kaebed takistavad lähenevat und. Ajus vidutab mõte, et enamlased on vaid mõnisada meetrit eemal mäe otsas, seal lotendavad punased lipud. Hommikul tuleks teha vasturünnak. Siis langeb jälle mehi...

— — — — —

Võitlus kestis poolteist nädalat. Kollaa kõikus kogu aja raudsete rünnakute surves. Mõlemal tiival edasitungivad tugevad venelaste jõud ähvardasid pidevalt piirata tervet rinnet ja katkestada ühendust Uomaa ja Aittojoki-frondi vahel. Kogu selle aja jooksul ei seisnud käsutuses reserve. Kõik vabad jõud pidid ohverduma, et kinni toppida tekkinud lõhesid. Staabikompaniid, autojuhid, kokad, meistrimehed, kõik paisati ette...

Kriis näis olevat möödapääsmatu, äärmine piir oli saavutatud. Siis, viimsel silmapilgul, tuli abi.

Aittojoe rindekomandör kolonel Pajari tuli kolonel Svenssoni juure Kollaasse ja lubas anda oma mõlemad paremad pataljonid vastase löömiseks Tšumeikka all. Seejärele pidid nad jääma Kollaasse, et läbi viia hävitusoperatsioone Ulismaises. Nad tulid kestvais võitlusis läbi suurte kõndude ja peksid vene väeosad Tšumeikka juures laiali. Et neil voori kaasas polnud, pidid nad üks päev puhkama ja ootama järeleveo saabumist. Kaheteistkümnenda õhtuks oleksid nad olnud lahinguvalmis.

Kollaa väeosad said loa tõmmata veidi maad tagasi. Aga homme pidi algama esimest korda suur vasturünnak...

Kollaa oli päästetud! Hommikul oleks ta olnud taas kõikumatult soomlaste kätes. Mõni päev hiljem võiks siis alata suure hävituslahinguga Ulismaise juures, mis kõrvaldaks vaenlase ridadest terve diviisi. See oli juba sisse piiratud. Esimest korda sõjategevuse algusest saadik seisis nüüd meie käsutuses varuosi!

Peatoimetajad A. Kivikas ja A. Oinas
Peasekretär: E. Rennit
Majandusjuht: A. Tõnisson
Väljaandja: Haridusdirektoorium
Trükitud Majandus- ja Rahandusdirektooriumi trükikäitiste (end. Tall. Eesti Kirjastus-Ühisuse) trükikojas